

**Közép- és Kelet-európai
Regionális Környezetvédelmi Központ**

**Kézikönyv a
„Nagy Befektetési Igényű Direktívák Pénzügyi Terveiről”
szóló workshophoz**

**Közép-európai Környezetvédelmi Intézményrendszer Harmonizáció Projekt –
(Regional Environmental Accession Project, REAP) - Magyarországi találkozó**

Szentendre, 2001. december 3-4

Munkaanyag

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS	6
1.1. HÁTTÉR	6
1.2. A KÉZIKÖNYV CÉLJAI	6
1.3. TARTALMI ÁTTEKINTÉS	7
1.4. A KÉZIKÖNYV SZERZOI	7
1.5. KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS	8
2. NAGY BEFEKTETÉST IGÉNYLO DIREKTÍVÁK	9
BEVEZETÉS	9
AZ EU KÖRNYEZETVÉDELMI TÖRVÉNYHOZÁSI/ JOGSZABÁLYI HÁTTERE	9
A HELYI ÉS REGIONÁLIS ÖNKORMÁNYZATOK SZEREPE	9
A KÖVETKEZO LÉPÉSEK	10
2.1. LEVEGOMINOSÉGI KERETDIREKTÍVA	11
2.1.1. BEVEZETÉS	11
2.1.2. A DIREKTÍVA FO CÉLJAI	11
2.1.3. ALAPELVEK	11
2.1.4. ELVÁRÁSOK A HELYI ÉS REGIONÁLIS ÖNKORMÁNYZATOKKAL SZEMBEN	14
2.1.5. ELLENORZÉSI LISTA A KÖVETELMÉNYEK BE NEM TARTÁSÁNAK AZONOSÍTÁSÁRA	14
2.1.6. JAVASLATOK A KÖVETELMÉNYEK BE NEM TARTÁSÁNAK KEZELÉSÉRE	15
2.2. AZ SO₂, NO₂, NO_x, PM(SZA), ÉS Pb DIREKTÍVA	16
2.2.1. BEVEZETÉS	16
2.2.2. A DIREKTÍVA FO CÉLJAI	16
2.2.3. ELVÁRÁSOK A HELYI ÉS REGIONÁLIS ÖNKORMÁNYZATOKKAL SZEMBEN	18
2.3. A BENZÉN ÉS SZÉN-MONOXID DIREKTÍVA	19
2.3.1. BEVEZETÉS	19
2.3.2. A DIREKTÍVA FO CÉLJAI	19
2.3.3. ELVÁRÁSOK A HELYI ÉS REGIONÁLIS ÖNKORMÁNYZATOKKAL SZEMBEN	20
2.4. NAGY HOEROMUVEKRE VONATKOZÓ DIREKTÍVA	21
2.4.1. BEVEZETÉS	21
2.4.2. A DIREKTÍVA FO CÉLJAI	21
2.4.3. ELVÁRÁSOK A HELYI ÉS REGIONÁLIS ÖNKORMÁNYZATOKKAL SZEMBEN	21
2.4.4. ELLENORZÉSI LISTA A KÖVETELMÉNYEK BE NEM TARTÁSÁNAK AZONOSÍTÁSÁRA	22
2.4.5. JAVASLATOK A KÖVETELMÉNYEK BE NEM TARTÁSÁNAK KEZELÉSÉRE	22
2.5. A VÍZ KERETDIREKTÍVA	24
2.5.1. BEVEZETÉS	24
2.5.2. A DIREKTÍVA FO CÉLJAI	24
2.5.3. ALAPELVEK	24
2.5.4. ELVÁRÁSOK A HELYI ÉS REGIONÁLIS ÖNKORMÁNYZATOKKAL SZEMBEN	27
2.5.5. ELLENORZÉSI LISTA A KÖVETELMÉNYEK BE NEM TARTÁSÁNAK AZONOSÍTÁSÁRA	28
2.5.6. JAVASLATOK A KÖVETELMÉNYEK BE NEM TARTÁSÁNAK KEZELÉSÉRE	28
2.6. A VÁROSI SZENNYVÍZKEZELÉSI DIREKTÍVA	30
2.6.1. BEVEZETÉS	30
2.6.2. A DIREKTÍVA FO CÉLJAI	30
2.6.3. ELVÁRÁSOK A HELYI ÉS REGIONÁLIS ÖNKORMÁNYZATOKKAL SZEMBEN	30
2.6.4. ELLENORZÉSI LISTA A KÖVETELMÉNYEK BE NEM TARTÁSÁNAK AZONOSÍTÁSÁRA	33
2.6.5. JAVASLATOK A KÖVETELMÉNYEK BE NEM TARTÁSÁNAK KEZELÉSÉRE	33
2.7. AZ IVÓVÍZ DIREKTÍVA	35
2.7.1. BEVEZETÉS	35
2.7.2. A DIREKTÍVA FO CÉLJAI	35
2.7.3. ELVÁRÁSOK A HELYI ÉS REGIONÁLIS ÖNKORMÁNYZATOKKAL SZEMBEN	35
2.7.4. ELLENORZÉSI LISTA A KÖVETELMÉNYEK BE NEM TARTÁSÁNAK AZONOSÍTÁSÁRA	36
2.7.5. JAVASLATOK A KÖVETELMÉNYEK BE NEM TARTÁSÁNAK KEZELÉSÉRE	37
2.8. A SZENNYVÍZISZAP DIREKTÍVA	38

2.8.1. BEVEZETÉS	38
2.8.2. A DIREKTÍVA FO CÉLJAI	38
2.8.3. ELVÁRÁSOK A HELYI ÉS REGIONÁLIS ÖNKORMÁNYZATOKKAL SZEMBEN	38
2.8.4. ELLENORZÉSI LISTA A KÖVETELMÉNYEK BE NEM TARTÁSÁNAK AZONOSÍTÁSÁRA	39
2.8.5. JAVASLATOK A KÖVETELMÉNYEK BE NEM TARTÁSÁNAK KEZELÉSÉRE	39
2.9. A HULLADÉK KERETDIREKTÍVA	41
2.9.1. BEVEZETÉS	41
2.9.2. A DIREKTÍVA FO CÉLJAI	41
2.9.3. ALAPELVEK	41
2.9.4. ELVÁRÁSOK A HELYI ÉS REGIONÁLIS ÖNKORMÁNYZATOKKAL SZEMBEN	44
2.9.5. ELLENORZÉSI LISTA A KÖVETELMÉNYEK BE NEM TARTÁSÁNAK AZONOSÍTÁSÁRA	44
2.9.6. JAVASLATOK A KÖVETELMÉNYEK BE NEM TARTÁSÁNAK KEZELÉSÉRE	45
2.10. DIREKTÍVA A HULLADÉKLERAKÁSRÓL	46
2.10.1. BEVEZETÉS	46
2.10.2. A DIREKTÍVA FO CÉLJAI	46
2.10.3. A HELYI/REGIONÁLIS ÖNKORMÁNYZATOKRA VONATKOZÓ BEVEZETÉSI KÖTELEZETTSÉGEK	46
2.10.4. ELLENORZÉSI LISTA A KÖVETELMÉNYEK BE NEM TARTÁSÁNAK AZONOSÍTÁSÁRA	48
2.10.5. JAVASLATOK A KÖVETELMÉNYEK BE NEM TARTÁSÁNAK KEZELÉSÉRE	48
2.11. DIREKTÍVA A HULLADÉKÉGETÉSROL	50
2.11.1. BEVEZETÉS	50
2.11.2. A DIREKTÍVA FO CÉLJAI	50
2.11.3. A HELYI/REGIONÁLIS ÖNKORMÁNYZATOK BEVEZETÉSI KÖTELEZETTSÉGEI	50
2.11.4. ELLENORZÉSI LISTA A KÖVETELMÉNYEK BE NEMTARTÁSÁNAK AZONOSÍTÁSÁRA	52
2.11.5. JAVASLATOK A KÖVETELMÉNYEK BE NEM TARTÁSÁNAK KEZELÉSÉRE	52

3. MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR **53**

BEVEZETÉS	53
3.1. STRATÉGIAI TERVEZÉS ALKALMAZÁSA AZ ELOÍRÁSOK NEM-TELJESÍTÉSÉNEK KEZELÉSÉRE	54
A STRATÉGIAI TERVEZÉSI FOLYAMAT CIKLUSA	55
(AZ ELOÍRÁSOK NEM-TELJESÍTÉSEKOR ALKALMAZANDÓ)	55
3.1.1. INFORMÁCIÓ/ADATOK ÖSSZEGYJTÉSE	55
3.1.2. A <i>STATUS QUO</i> MEGHATÁROZÁSA	55
3.1.3. AZ ELOÍRÁSOK NEM-TELJESÍTÉSEINEK AZONOSÍTÁSA ÉS CSOPORTOSÍTÁSA	56
3.1.4. AZ ELOÍRÁSOK NEM-TELJESÍTÉSÉNEK KEZELÉSÉRE VÉGZENDO FELADATOK MEGHATÁROZÁSA	56
3.1.5. A FELADATOK PRIORITÁSÁNAK MEGHATÁROZÁSA	56
3.1.6. A CÉLOK ELÉRÉSÉHEZ SZÜKSÉGES VÁLASZTÁSI LEHETOSÉGEK ÉS EGYEDI INTÉZKEDÉSEK MEGHATÁROZÁSA	56
3.1.7. A VÁLASZTÁSI LEHETOSÉGEK ÉS INTÉZKEDÉSEK ÉRTÉKELÉSE	57
3.1.8. TEVÉKENYSÉGI- ÉS PÉNZÜGYI TERV KÉSZÍTÉSE	57
3.1.9. BEVEZETÉS, MONITORING ÉS ÉRTÉKELÉS	58
3.1.10. INFORMÁCIÓ/ADATOK ÖSSZEGYJTÉSE	58
3.2. A PRIORITÁST MEGHATÁROZÓ FOLYAMATOK ILLUSZTRÁCIÓJA	59
3.2.1. <i>AD HOC</i> POLITIKAI MEGKÖZELÍTÉS	59
3.2.2. KÜLSŐ SZAKÉRTO-KÖZPONTÚ MEGKÖZELÍTÉS	59
3.2.3. ÉRINTETT-KÖZPONTÚ MEGKÖZELÍTÉS	59
3.3. ALAPOS PÉNZÜGYI TERVEK KIDOLGOZÁSA	63
3.3.1. A JELENLEGI PÉNZÜGYI HELYZET ELEMZÉSE ÉS A PÉNZÜGYI FORRÁSOK AZONOSÍTÁSA	63
3.3.2. KÖLTSÉGSZÁMÍTÁSOK KÉSZÍTÉSE A STRATÉGIAI FELADATOK ÉS INTÉZKEDÉSEK VONATKOZÁSÁBAN	64
3.3.3. A KÖLTSÉGEK ÖSSZEPÁROSÍTÁSA A PÉNZÜGYI FORRÁSUKKAL	64
3.3.4. A TERV MONITORINGJA ÉS ÉRTÉKELÉSE	65

4. PROJEKT ELOKÉSZÍTÉS **67**

4.1. BEVEZETÉS	67
4.2. A LOGICAL FRAMEWORK APPROACH LÉPÉSENKÉNT	67
4.2.1. HELYZETÉRTÉKELÉS	68
4.2.2. AZ ÉRINTETTEK ÉRTÉKELÉSE	68
4.2.3. PROBLÉMA ÉS FELADAT ÉRTÉKELÉS	68
4.2.4. ALTERNATÍVÁK ÉRTÉKELÉSE	68

4.2.5. AZ INTÉZKEDÉSEK MEGTERVEZÉSE	68
4.3. LOGICAL FRAMEWORK MATRIX (LOGFRAME)	69
4.3.1. AZ OSZLOPOK FEJLÉCEI	69
4.3.2. A SOROK FEJLÉCEI	70
4.3.3. FÜGGŐLEGES LOGIKA	70
4.3.4. VÍZSZINTES LOGIKA	70
4.3.5. A LOGICAL FRAMEWORK MATRIX KITÖLTÉSE	70
4.4. LOGFRAME MÁTRIX PÉLDA	71
<u>ELSO MELLÉKLET</u>	72
<u>MÁSODIK MELLÉKLET</u>	75
<u>HARMADIK MELLÉKLET</u>	81

1. BEVEZETÉS

1.1. Háttér

Ez a kézikönyv a "Nagy Befektetési Igényű Direktívák Pénzügyi Terveinek Helyi/Regionális Önkormányzatok általi Kidolgozása" című workshop tananyagául szolgál. A tananyag kifejlesztése és a workshop az Európai Unió Regional Environmental Accession Project-jének/ Közép-Európai Környezetvédelmi Intézményrendszer-harmonizációs Projekt (REAP) részét képezi. A REAP az EU PHARE programja által támogatott és kifejlesztett technikai segítségnyújtási keret, mely a tíz közép-kelet-európai tagjelölt ország szükségleteit célozza meg az EU-val való környezetvédelmi jogharmonizáció terén. A REAP keret a közép-kelet-európai országoknak kíván segítséget nyújtani nemzeti/állami kormányzati szinten (Környezetvédelmi Minisztériumok, Nemzeti Környezetvédelmi Alapok), helyi önkormányzati szinten (helyi/regionális hivatalok), és a nem-állami szektorban (bizonyos civil szervezetek).

Az EU szerint a legtöbb környezetvédelmi probléma helyi vagy regionális természeti, és a közép-kelet-európai helyi/regionális önkormányzatok sorsdöntő szerepet játszanak a környezetvédelmi jogharmonizáció elérésében. 1990 óta a tíz közép-kelet-európai tagjelölt ország decentralizálta a felelősséget az ivóvízellátás, a szennyvízelvezetés, a szennyvízkezelés, a hulladékkezelés és más környezettel kapcsolatos szolgáltatások esetében a helyi önkormányzatok felé ill. néhány esetben a magánszektor felé. Ezen szolgáltatások szabályozása és a szennyezés ellenőrzése gyakran a regionális környezetvédelmi, vízügyi és egészségügyi hivatalok feladata, és számos EU keretdirektíva megkívánja olyan regionális szintű adminisztratív szervezetek létrehozását, melyek ezt a felelősséget menedzselik. Az EU ezért hangsúlyt helyez arra, hogy a helyi/regionális hivatalok minél jobban megértsék a specifikus direktívák technikai és adminisztratív követelményeit, és hogy milyen tudás szükséges a szükséges infrastrukturális és adminisztratív fejlesztések tervezéséhez és finanszírozásához.

Ez a kézikönyv és a hozzá tartozó tréning az Európai Bizottság által bevezetett "Az EU Csatlakozási Feltételek Teljesítésében Élénjáró Városok Díja" nevű díjrendszer része. Ez a folyamat a teljesítendő kötelezettségek ellenőrző listáját tartalmazta, és megmutatta, hogy a tagjelölt országok szinte egyetlen helyi önkormányzata sem volt tisztában azokkal a kötelezettségekkel, melyeknek az adott országnak meg kell felelni az EU tagság eléréséhez. Ezt a programot 2001-ben is folytatjuk, és az élénk érdeklődés megmutatta azt a lelkesedést, mellyel a helyi önkormányzatok üdvözlik az EU-tól érkező segítséget a kötelezettségek és a teljesítés költségeinek és elonyeinek tárgyában.

A másik ösztönző faktor a helyi/regionális önkormányzatok viszonylagos képtelensége a külső finanszírozáshoz való hozzájárásra, és arra, hogy kihasználják a már létező EU pénzügyi segítségét az önkormányzati környezetvédelmi infrastruktúra kiépítéséhez és más regionális fejlesztési projektekhez. Sok esetben a tájékozatlanságnak és/vagy az ezekkel a projektekért felelős helyi menedzserek vélt tudáshiányának köszönhetően nem folyamodnak az igénybe vehető támogatásért. Az EU szeretné megnövelni a hozzá benyújtott jól elokészített projektek számát, valamint azokat a lehetőségeket, amikor saját pénzügyi eszközeit más pénzügyi források elérésére használhatja fel. Az EU segítséghez való hozzáférés és az annak kihasználása irányában való fejlődés döntő fontosságú a helyi/regionális önkormányzati szinten a csatlakozási folyamat ezen meglehetősen korai szakaszában, mivel a tagjelölt országoknak szükségük lesz ezekre a képességekre és tapasztalatokra ahhoz, hogy a csatlakozás után hozzáférjenek az EU strukturális pénzügyi eszközeihez.

Ezeknek a tényezőknek a fényében, a Bizottság a REAP keretein belül a referencia feltételeket engedélyezte, és a projekt végrehajtására a Regional Environmental Center for Central and Eastern Europe-ot (Kelet- és Közép-Európai Regionális Környezetvédelmi Központot) választotta ki.

1.2. A kézikönyv céljai

A REAP általános célja, hogy fejlessze a környezetvédelmi jogszabályozásra való áttérés és az annak való megfelelés szintjét a kelet-közép-európai tagjelölt országokban; ezt úgy kívánjuk elérni, hogy információt és segítséget biztosítsunk a térség helyi/regionális önkormányzatai számára, akik a direktívák sok aspektusának Bevezetéséért felelősek.

A helyi/regionális önkormányzatok számára ez a Kézikönyv a következő célokat tűzi ki:

- A helyi/regionális önkormányzatok számára ismertebbé teszi az EU környezetvédelmi előírásait és a Bevezetési követelményeket
- Megismerteti a helyi/regionális önkormányzatokat az EU környezetvédelmi törvényhozásának filozófiájával és céljaival, és azzal, hogy ezeknek milyen hatása lesz az állami törvényhozásra/jogalkotásra
- Képesse teszi a helyi/regionális önkormányzatokat a direktíváknak való megfelelési hézagok szisztematikus felismerésére
- Módszerekkel látja el a helyi/regionális önkormányzatokat a tervezésre, a célok prioritásának megvizsgálására és specifikus intézkedésekre a direktíváknak való megfelelési hézagok kezelésére
- Elosegíti az átfogó helyi/regionális projektek láncolatának kifejlesztését, melyek ténylegesen a helyi szükségleteknek felelnek meg, befektetési lehetőséget kínálnak a környezetvédelmi szektorban és hozzájárulhatnak az állami szintű befektetés-tervezési folyamathoz
- Bevezeti a helyi/regionális önkormányzatokat az EU csatlakozáshoz szükséges alapos pénzügyi tervezés alapkoncepcióiba
- Megmutatja az összefüggéseket a stratégiai tervezés, a pénzügyi tervezés és a projekt-előkészítési követelmények között (különböző pénzügyi forrás esetén)
- Megismerteti a helyi/regionális önkormányzatokat a Logikus Keret Megközelítéssel (Logical Framework Approach) és a Logframe Matrix-szal mint a projekt-előkészítés eszközeivel, mivel ezek szükségesek az EU által támogatott projektekhez

1.3. Tartalmi áttekintés

A Kézikönyv három fő részből és három mellékletből áll. A 2. Rész a kiválasztott direktívák céljainak és alapelveinek áttekintését adja, valamint leírja azt, hogy ezek a direktívák milyen módon fogják (vagy nem fogják) legvalószínűbben a helyi/regionális önkormányzatokat érinteni. Minden egyes direktíva esetében tartalmaz egy ellenőrzési listát a helyi/regionális önkormányzatok számára, amely alapján azonosítani tudják a "nem teljesített" helyzeteket. A 3. Rész egy módszertani eszköztár, mely a helyi/regionális önkormányzatokat tájékoztatja a stratégiai tervezés koncepciójáról, és ennek a nem teljesített helyzetekben való alkalmazásáról. Az eszköztár magában foglal egy prioritások meghatározásáról szóló részt, egy feladattal együtt, melyet szisztematikus módon alkalmazhatunk a helyi/regionális önkormányzatok környezetvédelmi döntéshozatalának segítésére. Az eszköztár utolsó része az EU-hoz való csatlakozás előkészületeinek és alapos pénzügyi terveinek általános keretét adja meg, mely a stratégiai tervezés és a prioritás-meghatározási feladatok eredményein alapszik. A 4. Rész az egész folyamatot részletesebben, projekt-specifikus szinten vizsgálja meg, a Logical Framework Approach (LFA)-ként ismert projekt-előkészítési módszer segítségével. A rész bemutatja, hogy hogyan kell használni a LFA-t, és hogyan kell Logframe Matrixt készíteni, melyet több nemzetközi pénzügyi szervezet megkövetel, és amely kötelező az EU által támogatott projektek és programok esetében.

A három melléklet a referencia a helyi/regionális önkormányzatok számára. Az I. Melléklet hasznos javaslatokat tartalmaz a helyi/regionális önkormányzatok számára a Direktíváknak való megfelelésben fellépő hézagok kezelésére végzett intézményi fejlesztésre. Ez a Melléklet foglalkozik az intézményi fejlesztéssel, a kommunikációs mechanizmusokkal, az emberi erőforrásokkal, az érintettek oktatásával és a külső konzultációkkal való együttműködésről szóló tippekkel. A II. Melléklet definiálja a projekt-előkészítés pénzügyi aspektusaiban használt fogalmakat és koncepciókat, így a költség-haszon elemzést és a pénzügyi elemzést. A III. Melléklet a közép- és kelet-európai fenntartható fejlődés támogatására létrehozott pénzügyi támogatási lehetőségek listája; tartalmazza a támogatási programok leírását és kontakinformációt.

1.4. A kézikönyv szerzői

Ezt a programot a Regional Environmental Center for Central and Eastern Europe (REC), a Helyi Kezdeményezés Program keretében szervezte, Szentendre székhellyel, Magyarországon. A REC és hozzá tartozó Országos Irodák hálózata jelentős tapasztalattal rendelkezik a helyi/regionális önkormányzatokkal való együttműködés terén az egész közép-kelet európai térségben a környezetvédelmi tervezés és finanszírozás területein. Erre a projektre a REC egy három tanácsadóból

és egy projekt menedzserből álló csapatot alkalmazott, akik összeállították a kézikönyvet, és az azt kísérő workshopok kereteit és tartalmát. A szerzők rövid bemutatása a következő:

Dariusz Kobus (Tanácsadó) jelentős tapasztalattal rendelkezik a környezetvédelmi politika fejlesztésében, mind az állami szinten, mind a helyi környezetvédelmi tevékenység tervezésében, stratégiájában, a nyilvánosság bevonási folyamatainak és az érintettek tájékoztatásának koordinálásában. Képzett a környezetvédelmi projektek előkészítése, menedzselése és Bevezetése terén, nagy környezetvédelmi hatásvizsgálat tapasztalattal rendelkezik. Felsőfokú diplomával rendelkezik a Bányászati Geológia, a Szennyezés- és Környezetvédelmi Szabályozás területén, és a Manchesteri Egyetemen (Egyesült Királyság) szerzett PhD fokozattal a Fenntartható Fejlődés területén. Kobus Úr munkatapasztalattal rendelkezik az egész közép-kelet európai térségben, a Cseh Köztársaságban, Észtországban, Lettországban és hazájában, Lengyelországban. Ebben a projektben elsősorban a hulladékjogszabályokról, a Stratégiai Tervezésről és a Prioritások Meghatározásáról szóló részekért felelős.

Agnieszka Markowska (Tanácsadó) Közgazdász, felsőfokú közigazgatási végzettséggel. Szoros együttműködésben dolgozott a Lengyel Környezet- és Természetvédelmi és Erdőgazdálkodási Minisztériummal az EU-csatlakozás előkészítésén. Számos nemzetközi finanszírozású tanácsadási projektben vett részt, melyek a környezetvédelem gazdasági eszközeiről és a vízügyi létesítmények költségeiről szóltak, valamint az US EPA keretében kutatta a víztisztítási projekt gazdasági előnyeit. Az elsődleges szakterületei ennek a workshopnak az előkészítésében: a vízjogszabályok, a Pénzügyi Tervek Készítése és a "Projekt Elokészítés Pénzügyi Tényezői".

Jennifer McGuinn (Projekt Menedzser) a REC Helyi Kezdeményezések Programjának vezetője. Kiterjedt tapasztalattal rendelkezik az önkormányzati szintű környezetvédelmi beruházási projektek előkészítésében, mely magában foglalja az önkormányzati tisztviselők tréningjét a projekt előkészítés és projekt ciklus menedzsment területeken. Nemzetközi Közgazdaságtanban szerzett felsőfokú diplomát, és több éve a közép-kelet európai térségben dolgozik: Bulgáriában, Macedóniában, Romániában és Lengyelországban. Ő felelős a Kézikönyv áttekintéséért és koordinálásáért, a workshopokon elhangzó előadásokért és a projekt menedzseléséért.

Lubomir Paroha (Tanácsadó) Ügyvezető Igazgató a Cseh Északi Alapítványi Projektnél -- egy nonprofit szervezetnél, mely az országos és regionális szintű környezetvédelmi tevékenységhez nyújt támogatást, projekteket készít elő, és környezetvédelmi beruházásokat segít. Paroha Úr felsőfokú matematikai végzettséggel rendelkezik, és széleskörű tanácsadói tapasztalattal bír, valamint tapasztalt tréner a közép-kelet európai térség helyi önkormányzatainak, környezetvédelmi minisztériumainak és környezetvédelmi alapítványainak. Specifikus projekt tapasztalatai közé tartozik az önkormányzati szintű levegőszennyezési projektek programtervének kifejlesztése, a levegőmodellezési technikák bemutatása, a pénzügyi stratégiák felvázolása, és a környezetvédelmi projektek és tevékenységek gazdasági előnyeinek bemutatása. Ebben a projektben ő felelős első sorban a levegőszabályozásról szóló részekért, a Logical Framework Approach (Logikus Keret Megközelítés)-ért és az Intézményi Teljesítményért.

1.5. Köszönetnyilvánítás

A Kézikönyv és a workshopok nem kerülhettek volna megszervezésre sokak kemény munkája és támogatása nélkül; ez a REC Országos Irodák személyzetét jelenti mind a tíz közép-kelet-európai tagjelölt országban; továbbá Anna Bramwell és Ian Clark az Európai Tanácsban, akik támogatásukat és értékes kommentárjukat adták a projekt és a Kézikönyv fejlesztéséhez; Kristiina Soone, REC ösztöndíjas, aki segítette az anyagok és a workshopok szervezésének előkészítésében. A Kézikönyv rövidített változata megtalálható lesz a REC honlapján (www.rec.org) angolul, 2002 elejétől. A kelet-közép-európai helyi/regionális önkormányzatok további példányokat kaphatnak a Kézikönyvből az anyanyelvükön a REC Országos Irodájától.

2. NAGY BEFEKTETÉST IGÉNYLŐ DIREKTÍVÁK

Bevezetés

A 2. Rész célja, hogy a közép-kelet európai tagjelölt országok helyi és regionális önkormányzatai számára áttekintést nyújtson a kiválasztott direktívák tárgyáról és alapelveiről, valamint arról, hogy ezek a direktívák milyen módon fogják (vagy nem fogják) nagy valószínűséggel befolyásolni a helyi/regionális önkormányzatok működését. Az EU-ba való belépés elokészületeinek keretében a közép-kelet európai tagjelölt országok gyors ütemben változtatnak az állami szintű jogszabályokon, gyakran oly módon, hogy annak a helyi és regionális önkormányzatra is jelentős hatása van. Némely országok előrébb tartanak, mint mások, és a törvények/jogszabályok megváltoztatása bizonyos környezetvédelmi szektorokban könnyebb, mint másokban. Bár jelenleg az összekötő szerepet a közép-kelet európai országok állami szintű törvényhozása látja el ezekben az országokban, fontos, hogy maguk a döntéshozók és közvetlen felelősök is megismerjék az EU törvényhozás filozófiáját, hogy így felkészüljenek az állami jogszabályokban bekövetkező esetleges változásokra.

A törvényalkotás bemutatása mellett a 2. Rész tartalmaz egy-egy ellenőrzési listát minden egyes direktívához, amelynek segítségével a helyi/regionális önkormányzatok ellenőrizhetik, hogy mely területen nem felel meg a gyakorlat a jogszabályoknak. [Ezek a nem betartott követelmények lesznek a 3. Rész, a Módszertani Eszköztár stratégiai és pénzügyi tervezési részének fókuszában.] Végül, minden egyes direktívához mellékelünk egy sor általános javaslatot, mely segítséget nyújt a helyi/regionális vezetésnek a nem betartott követelmények kezeléséhez.

Az EU környezetvédelmi törvényhozási / jogszabályi háttere

Az EU környezetvédelmi törvényeinek/jogszabályainak többsége **direktívák** formájában jön létre. A direktívák, szándékuk szerint, kötelezettségeket rónak a tagállamokra, de eközben elég rugalmasak ahhoz, hogy alkalmazhatók legyenek a tagállamok törvényhozási és végrehajtói rendszere által megkövetelt körülmények között.

Számos különböző típusú direktíva együttese alkotja az EU környezetvédelmi jogszabályait. Ezek közül kettőt, a keretdirektívákat és a leánydirektívákat, tárgyaljuk ebben a kézikönyvben.

- **Keretdirektívák:** általános alapelveket, tevékenységeket és követelményeket fogalmaznak meg a levegő-, víz- és hulladékszektor jogi szabályozására. Ebben a kézikönyvben a keretdirektívákra vonatkozó fejezetek azokat a lépéseket írják le, melyeket az állami szintű intézményeknek kell megtenni a jogszabályok Bevezetése érdekében, miután azok bekerültek az állami jogrendbe, így háttér információt nyújtva a helyi és regionális hatóságoknak arról, hogy milyen lépéseket kell tenniük ahhoz, hogy az egyes szektorokban hozott jogszabályok szerint működjenek.
- **Leánydirektívák** specifikus követelményeket támasztanak, -- megadják a szennyezőanyag-specifikus kibocsátási határokat, az infrastruktúra muszaki feltételeit, a monitoring és jelentések kritériumait --, melyeket a tagállamoknak minden egyes szektorban alkalmazniuk kell, ahogyan azt a keretdirektívák meghatározzák. A legtöbb esetben a leánydirektívák adják meg azokat az intézkedéseket, melyeket a regionális és helyi önkormányzatoknak véghez kell vinni az EU környezetvédelmi normáknak való megfeleléshez. A leánydirektívákról szóló fejezetek ebben a kézikönyvben megadják minden egyes direktíva követelményeit és paramétereit, valamint azokat a specifikus követelményeket, melyekre a regionális és helyi önkormányzatoknak összpontosítaniuk kell a jogharmonizáció tervezése és elérése érdekében.

A Helyi és regionális önkormányzatok szerepe

Az EU jogszabályozása számol azzal, hogy a legtöbb környezetvédelmi probléma regionális vagy lokális természetű. Általában az önkormányzatok feladata azon szolgáltatások biztosítása, melyek több környezetszennyezési tényezőt befolyásolnak. Ezek a szolgáltatások: a víz- és közmuvelőközműszolgáltatás, valamint a lakossági hulladékgazdálkodás. Mint ahogyan a következő, a különböző direktívákról szóló részek ki fogják hangsúlyozni, a szennyezőanyag kibocsátás és a környezet minőségének szabályozását és monitoringját minden egyes tagország regionális alapon fogja elvégezni.

Mint a fentiekből kitunik, az EU direktívák lehetővé teszik a tagországoknak, hogy a direktívák előírásait integrálják a saját intézmény- és jogrendszerükbe. Ennek eredményeképpen a direktívák pontosan megszabják, hogy a Bevezetést, a szabályozást és a törvények hatályba lépését a tagállamok által kijelölt "felelos intézmények"-nek kell kezelni. Sok ország esetében ezek a "felelos intézmények" a helyi/regionális önkormányzatok lesznek. A jogszabályok Bevezetésére szükséges felelos intézmények típusa változik a levego-, víz- és hulladékszektorok esetében -- ezek a direktíva ide vonatkozó részeiben részletesen le lesznek írva.

A következő lépések

Amint a résztvevők betekintést nyertek a legnagyobb befektetést igénylo direktívákba és a befektetés nagyságának kiszámítási módjaiba, a képzés bemutatja azokat az eszközöket, melyekre szükség van ahhoz, hogy jól szervezett és realisztikus tervek készüljenek a követelmények teljesítésére.

2.1. Levegőminőségi Keretdirektíva

Hivatalos cím: Council Directive 96/62/EC of 27 September 1996 on ambient air quality assessment and management (1996. szeptember 27-i 96/62/EC sz. Direktíva a környezeti levegőminőség felméréséről és menedzsmentjéről)

2.1.1. Bevezetés

A Levegőminőségi Keretdirektíva a levegő környezet minőségére vonatkozó általános tevékenység kereteit határozza meg. Ahelyett, hogy eloször a szennyezés forrását nézné meg, a direktíva a levegőszennyezés emberi egészségre és a környezetre tett hatását vizsgálja meg, és csak ezután fókuszál a legnagyobb hatást kifejtő szennyezőkre.

2.1.2. A direktíva fő céljai

A Levegőminőségi Keretdirektíva:

- Az egész EU-ra kiterjedő rendszer, mely az emberi egészség és a környezet megóvása érdekében szennyező anyagokénti levegőminőségi célértékeket határoz meg.
- A tagállamoktól megköveteli, hogy azonos módszereken és kritériumokon alapuló rendszereket használjanak a környezeti levegő minőségének meghatározására.
- A tagállamoktól megköveteli, hogy fenntartsák a környezeti levegő minőségét, ahol az jó, más esetben pedig tervek és programok keretében javítsanak rajta.
- Az információk összegyűjtésére, továbbítására és publikálására szolgáló rendszert állít fel. Ez magában foglalja mind az Európai Bizottságnak jelentett adatokat, mind a nyilvánosság számára továbbítandó információkat.

2.1.3. Alapelvek

2.1.3.1. Főbb szennyezőanyagok és definícióik

A direktíva a levegő környezeti minőségre fókuszál, különös tekintettel az alábbi tizenhárom szennyezőanyagra:

1. Kén-dioxid	5. Ólom	9. Poli-aromás szénhidrogének
2. Nitrogén-dioxid	6. Ózon	10. Kadmium
3. Finom szemcsés anyagok pl. korom.	7. Benzén	11. Arzén
4. Kiterjedt szemcsés anyagok	8. Szén-monoxid	12. Nikkel
		13. Higanyszulfid

A talajszintű légkörben lévő koncentrációjukra a Direktíva a következő definíciókat vezeti be:

- **Készenléti küszöb** - ennél a koncentrációnál már rövid idejű érintkezés is veszélyes az emberi egészségre, és amely esetén azonnal lépéseket kell tenni.
- **Határérték** - tudományos eredményeken alapuló koncentráció, az emberi egészség és a környezet védelme érdekében. Megadott idő alatt el kell érni ezt a határértéket, és később már nem szabad túllépni.

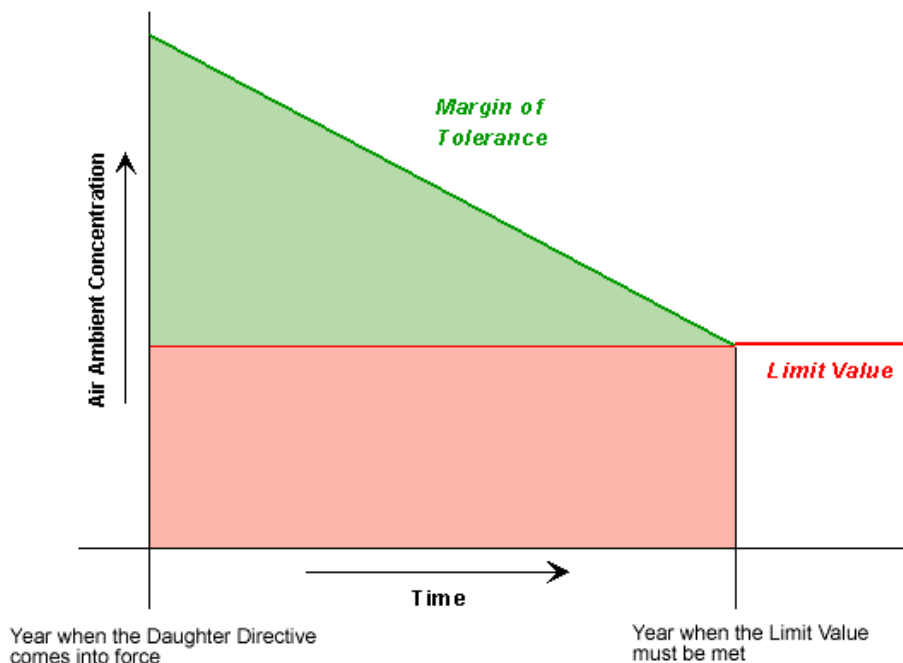
Egyszerűbben fogalmazva a készenléti küszöb a vészhelyzetek kezelésénél fontos, a határérték pedig a hosszú távú tervezésnél.

Vannak olyan esetek, ahol a koncentráció (a Keretdirektíva által szabályozott tizenhárom szennyezőanyag valamelyikének tekintetében) olyan magas, hogy a határértékeket nem lehet

azonnal betartani. Ezekben az esetekben a Direktíva megenged egy túréshatárt, magasabb koncentrációt engedélyezve kezdetben, megszabva a határérték teljesítésének határidejét.

Turéshatár - a határérték bizonyos százaléka, mellyel a Direktívában megszabott feltételek szerint, a határérték túlléphető.

Kép: A határértékek és túréshatárok összefüggései

2.1.3.2. Vonatkozó direktívák

Mivel a direktíva "csak" a tevékenység keretét adja meg, a Direktívát a gyakorlatban a Leánydirektívái keretében alkalmazzák.

A levegő szektorban, a **Leánydirektívák** szennyezőanyag-specifikus direktívák, melyek az adott szennyezőanyagra vonatkozóan megadják a készenléti küszöböt, a határértékeket és azok határidejét. Ezen kívül lefektetik a szennyezés-koncentráció mérésének kritériumait és módszereit, így a mintavételi helyek minimális számát is.

Vagyis, bármelyik szennyezőanyag, melyet megemlítenek a keretdirektívában, csak akkor kerül szabályozásra, ha a leánydirektívát is elfogadják.

Eddig két leánydirektíva készült el a levegőszennyezés szabályozására, a harmadik előkészítés alatt van:

Az első leánydirektíva (1999/30/EC) mely a környezeti levegőben található **NO_x**, **SO₂**, **Pb** és **PM₁₀** határértékekre vonatkozik 1999. júliusában lépett hatályba.

A második leánydirektíva (2000/69/EC) mely a környezeti levegőben található **benzén** és **szén-monoxid** határértékekre vonatkozik 2000. december 13-án lépett hatályba.

Az Európai Tanács javaslata a harmadik, **ózon**ról szóló leánydirektívára 1999. júniusában fogja felváltani a jelenlegi ózon direktívát (92/72/EC).

A gyakorlatban a Direktívát mindig a megfelelő Leánydirektívával/direktívákkal együtt kell olvasni és értelmezni.

2.1.3.3. A direktíva működése

1. A Tagállamok (Tagjelölt Országok) kijelölik a megfelelő szintű (állami, regionális vagy helyi) felelős vezetőket a Direktívában megfogalmazott feladatokra (3. sz. Cikk).

Várható, hogy a regionális önkormányzatok látják el ezt a szerepet, különösen a tervezés feladatát.

2. Tagállamok zónákra és agglomerációkra osztják fel az ország területét a környezeti levegő minőségének mérésére.

A **Zóna** az ország területének a Tagállam által meghatározott része.

Az Agglomeráció egy olyan zóna, melynek népessége meghaladja a 250 000 lakost, vagy ahol a népességkoncentráció kisebb, mint 250 000 lakos, de a népsűrűség megköveteli a levegőminőség ellenőrzését és szabályozását.

3. A Tagállamok az összes zónában és agglomerációban kiindulási, levegő minőségi felmérést végeznek.

A kiindulási felmérés alapján a Levegőminőségi Keretdirektíva minden egyes zónára és agglomerációra **specifikus környezeti levegőminőségi rendelkezést** határoz meg. A szabályozás (minden agglomerációban) a szabványos kötelező vizsgálatokkal kezdődnek a célok és a modellezés felmérésére, melyek a szennyezési szintek határértéktől való eltérésétől függenek. (6. Cikk).

Egyszerűbben fogalmazva: azokban a zónákban, ahol a környezeti levegő minősége jó, nincs szükség drága monitoring hálózatok fenntartására; más módszereket is lehet alkalmazni. Azonban, a monitoring minden agglomerációban kötelező.

4. Minden zóna és agglomeráció a következő három kategóriába kerül beosztásra:

A Kategória	Ahol egy vagy több szennyezőanyag koncentrációja túllépi a határértéket plusz a túrértéket.
B Kategória	Ahol a koncentrációk a határértéken túl vannak, de a túrértéken belül.
C Kategória	Ahol minden szint a határértéken belül van.

5. A kategóriától függően az illetékes szervek a következő intézkedéseket fogják tenni (8. és 9. Cikk):

A Kategória	Terveket vagy programokat készítenek a határértékeknek való megfelelés elérésére az adott szennyezőanyagra vonatkozóan a Levegőminőségi Keretdirektívában megadott időhatáron belül.
B Kategória	Lépéseket tesznek a határértékeknek való megfelelés elérésére az adott szennyezőanyagra vonatkozóan a Levegőminőségi Keretdirektívában megadott időhatáron belül.
C Kategória	Fenntartják a status quo-t.

Az A Kategóriás tervek/programok kulcsfontosságú eszközök a:

levegő minőség menedzsmentjének összekapcsolására a vonatkozó zónában/agglomerációban zajló helyi fejlesztéssel;

pénzügyi segítség keresésére a tervben meghatározott intézkedések elvégzéséhez.

A tervek/programok a direktíva által meghatározott, megadott szerkezetűek és a közvélemény számára nyilvánosak.

A megfelelő felelős szervek meg fogják tenni a szükséges lépéseket a közvélemény informálása abban az esetben, ha a készenléti küszöb átlépésre került (10. Cikk).

2.1.3.4. Jelentés/Beszámoló

A Tagállam jelenti az Európai Bizottságnak:

- A felelős szervek listáját és azok feladatát;
- A határérték-túllépési incidenseket;
- Ezen incidensekre válaszként létrehozott terveket és programokat;

- A levegominőség fejlődésének menetét;
- A határértékeket túllépo és azt el nem éro zónák listáját;
- A levegominőség-felmérési programok adatait.

Az Európai Bizottság közzé teszi:

- Évente az A Kategóriás zónák és agglomerációk listáját;
- Háromévente az Európai Közösség levegominőségi jelentését.

2.1.4. Elvárások a helyi és regionális önkormányzatokkal szemben

Elvárható, hogy a helyi és regionális önkormányzatok fontos szerepet fognak játszani a tervezésben és a közvélemény informálásában.

2.1.4.1. Infrastruktúra igények

A Direktíva által meghatározott egyetlen infrastruktúra igény (a specifikus Leánydirektívát most nem tekintve) a megfelelő monitoring hálózat megléte. A legtöbb (ha nem az összes) Tagjelölt Országban állami szinten kerül létrehozásra ez a monitoring rendszer, így nem kíván meg semmilyen befektetést a helyi/regionális önkormányzatoktól.

2.1.4.2. Tervezés és Stratégiai Elokészítés

A pontos kivitelezési követelmények a Tagjelölt Országok felelos szerveinek definícióján fognak múlni. Azonban nagy valószínűséggel a helyi/regionális önkormányzatok lesznek felelosek a következokért:

- Tervek és programok a szennyezési határok elérésére;
- A nyilvánosság informálására tett lépések elokészítése és véghez vitele, a készenléti küszöbérték elérésekor fellépo helyzetre való felkészülés.

2.1.4.3. A nyilvánosság részvételének követelményei

A pontos kivitelezési követelmények a Tagjelölt Országok felelos szerveinek definícióján fognak múlni. Ebbol következően, figyelembe véve a fenti bekezdést, a nyilvánosság bevonásának alapelvei a következő tevékenységek során kerülnek alkalmazásra:

- Tervek és programok a szennyezési határok elérésére – a határértékek elérése érdekében kivitelezendo elsodleges óvintézkedések meghatározása és elfogadása széles körü konszenzuson alapszik, mely az érintettek, így a nyilvánosság tagjai között is, kell létrejöjjon.
- A nyilvánosság informálására tett lépések és a készenléti küszöbérték elérésekor fellépo helyzet javítása – a kivitelezendo elsodleges óvintézkedések meghatározása és elfogadása, valamint annak meghatározása, hogy milyen hatékony módjai vannak az információ-továbbításnak, széles körü konszenzuson alapszik, mely az érintettek, így a nyilvánosság tagjai között is, kell létrejöjjon.

2.1.5. Ellenorzési lista a követelmények be nem tartásának azonosítására

- Az Önök hivatala a Levegominőségi Keretdirektíva kompetens hivatalává lett választva?
- Létrehozták a zónarendszert az Ön országában? Ha igen, az Önök zónája egy agglomeráció?
- Megtörtént a kezdeti környezeti levegominőségi felmérés?
- Kötelezo az Önök zónájában (régijében) a környezeti levegominőség rendszeres mérése?

- Mi az Önök zónájában/régiójában a szennyezési szint a Leánydirektívákban meghatározott határértékekhez, a turéshatárokhöz és készenléti küszöbhez a viszonyítva?
- A szennyezési szintet látva, szükség van-e egy terv/program kidolgozására az Önök zónájában kötelezo határértékek elérésére?

2.1.6. Javaslatok a követelmények be nem tartásának kezelésére

- Gondoskodjon róla, hogy a nyilvánosság informálva legyen a környezeti levegominőségrol és a Direktívában megfogalmazott követelményekrol.
- Kezdeményezzen megbeszélést az érintettekkel a Direktíva teljesítésére.
- Abban az esetben, ha a környezeti levegominőségi szintek nem felelnek meg a Leánydirektívákban megadott értékeknek, kezdeményezzen tárgyalásokat a zónán belül a szükséges lépésekről.
- Azonosítsa az érdekelteket a nem betartott követelmények vonatkozásában.
- Azonosítsa a rossz környezeti levegominőséghez leginkább hozzájáruló szennyezőket.
- Azonosítsa a költség-hatékony eljárásokat a fenti forrásokból származó szennyezés csökkentésére.
- Készítsen átfogó pénzügyi tervet a fent azonosított lépésekre.
- Gyozodjon meg róla, hogy a határértékek elérésére készített terv/program a többi érintett számára is elfogadható.
- A határértékek elérésére készített tervet/programot próbálja koordinálni az Ön régiójában felállított más fejlesztési tervekkel.

2.2. AZ SO₂, NO₂, NO_x, PM(SZA), és Pb direktíva

Hivatalos Cím: Council Directive 1999/30/EC of 22 April 1999 on limit values for sulphur dioxide, nitrogen dioxide and oxides of nitrogen, particulate matter and lead in ambient air (1999. április 22-i 1999/30/EC Direktíva a környezeti levegő kén-dioxid, nitrogén-dioxid, nitrogén-oxidok, szemcsés anyagok és ólom határértékeiről)

2.2.1. Bevezetés

A Direktíva részletesen meghatározza a Levegőtisztaságvédelmi Keretdirektíva által meghatározott célokat és kulcsparamétereket a következő négy szennyezőanyag tekintetében:

- Kén-dioxid
- Nitrogén-dioxid és nitrogén-oxidok
- Szemcsés anyagok (PM₁₀)
- Ólom

A szemcsés anyagok esetében a Direktíva csak a tíz mikron vagy annál kisebb méretű részecskékre fókuszál. Ezen a részecskék rövidítése: PM₁₀.

A Direktívát mindig a Levegőtisztaságvédelmi Keretdirektívával együtt kell olvasni és értelmezni. Mivel a Direktíva elsődleges funkciója csak az, hogy meghatározza a káros anyagkibocsátás szabályozásának paramétereit, ezért nem tartalmaz az infrastruktúrára, tervezésre vagy a nyilvánosság részvételére vonatkozó követelményeket. Így a résztvevő a Levegőtisztaságvédelmi Keretdirektíva idevonatkozó fejezetében találja meg az ezekre vonatkozó követelményeket, valamint a nem betartott követelményekre vonatkozó ellenőrzési listát és javaslatokat.

2.2.2. A direktíva fő céljai

- A határértékek, és ha szükséges, a készenléti küszöbök kijelölése emberi egészségre és a környezet egészére kifejtett káros hatásokat elkerülésére és csökkentésére.
- Az adott szennyezőanyagok környezeti levegőben való koncentrációjának mérése az általános módszerek és kritériumok alapján.
- Informálódás az adott szennyezőanyagok környezeti levegőben való koncentrációjának, és ezen információ nyilvánossá tétele.
- A környezeti levegő minőségének fenntartása, ahol az jó, és a minőség javítása más esetben, az adott szennyezőanyagokra koncentrálva.

A Direktíva különbséget tesz az emberi egészség és az ökológiai rendszer/vegetáció megóvása között. Ez tükröződik a határértékek két csoportjában.

A jelenlegi Tagországok határérték-teljesítési határideje az adott szennyezőanyagok esetében ill. a készenléti küszöb megléte:

Szennyezőanyag:	Határértékek Határideje		Készenléti Küszöb
	Emberi Egészség	Ökológiai rendszer/Vegetáció	
Kén-dioxid	2005	2001	Igen
Nitrogén-oxidok	2010	2001	Igen
Szemcsés anyagok (PM ₁₀)	2005	Nincs határérték megadva	Nem
Ólom	2010	Nincs határérték megadva	Nem

Készenléti küszöb csak kén-dioxid és a nitrogén-oxidok esetében van megadva.

A Direktíva által megadott határértékek:

Kén-dioxid - Az Emberi Egészség Védelme				
Idoszak	Határérték [mg/m ³]	Megengedett Átlépés	Turéshatár [%]	Határidő
1 óra	350	Max. 24-szer évente	43	2005. jan. 1.
24 óra	125	Max. 3-szor évente	Nincs	2005. jan. 1.

Kén-dioxid - Az Ökológiai rendszer/Vegetáció Védelme				
Idoszak	Határérték [mg/m ³]	Megengedett Átlépés	Turéshatár [%]	Határidő
1 év	20	Nincs	Nincs	2001.júl. 19.
Tél	20	Nincs	Nincs	2001.júl. 19.

Nitrogén-oxidok - Az Emberi Egészség Védelme				
Idoszak	Határérték [mg/m ³]	Megengedett Átlépés	Turéshatár [%]	Határidő
1 óra	200	Max. 8-szor évente	50	Nincs
1 év	40	Nincs	Nincs	2005. jan. 1.

Nitrogén-oxidok - Az Ökológiai rendszer/Vegetáció Védelme				
Idoszak	Határérték [mg/m ³]	Megengedett Átlépés	Turéshatár [%]	Határidő
1 év	30	Nincs	Nincs	2001.júl. 19.

Szemcsés Anyag (PM ₁₀) - Az Emberi Egészség Védelme				
Idoszak	Határérték [mg/m ³]	Megengedett Átlépés	Turéshatár [%]	Határidő
24 óra	50	max. 25-ször évente	50	2005. jan. 1.
1 év	40	Nincs	20	2005. jan. 1.

Ólom - Az Emberi Egészség Védelme				
Idoszak	Határérték [mg/m ³]	Megengedett Átlépés	Turéshatár [%]	Határidő
1 év	0.5	Nincs	100	2005. jan. 1.

Ipari területek szomszédságában a határidőt ki lehet tolni 2010. jan. 1-ig, feltéve, ha ezek az esetek 2000. júl. 19-ig jelentésre kerülnek az Európai Bizottság felé. Ezekben az esetekben a 2005. jan. 1-ig elérendő határérték 1 mg/m³.

2.2.3. Elvárások a helyi és regionális önkormányzatokkal szemben

2.2.3.1. Infrastruktúra szükségletek

- A Direktíva infrastruktúrára gyakorolt hatása régióként változó, mivel a Direktíva a rossz környezeti levegője területekre koncentrálnak.
- A Direktíva által az ökológiai rendszer és a vegetáció megóvása érdekében megállapított határértékek alacsonyabbak, mint az emberi egészség megóvása érdekében megállapított határértékek, ezért lehet, hogy még a hagyományosan "egészséges"-nek tartott régiók is lépések megtételére kényszerülnek a további csökkentés érdekében.
- Fontos megjegyezni, hogy lehet, hogy még a Direktívában megadott kibocsátási standardoknak megfelelő levegőszennyezési forrásokat tovább kell csökkenteni, ha a régióban mért környezeti levegőminőség nem éri el a szabványos értékeket.

2.3. A Benzén És Szén-monoxid Direktíva

Hivatalos Cím: Directive 2000/69/EC of the European Parliament and of the Council of 16 November 2000 on limit values for benzene and carbon monoxide in ambient air

(2000. november 16-i 2000/69/EC Direktíva a környezeti levegő benzén és szén-monoxid határértékeiről)

2.3.1. Bevezetés

A Direktíva részletesen meghatározza a Levegőminőségi Keretdirektíva által meghatározott célokat és kulcsparamétereket a következő két szennyezőanyag tekintetében:

- Benzén
- Szén-monoxid

A Direktívát mindig a Levegőminőségi Keretdirektívával együtt kell olvasni és értelmezni. Mivel a Direktíva elsődleges funkciója csak az, hogy meghatározza a káros anyagkibocsátás szabályozásának paramétereit, ezért nem tartalmaz az infrastruktúrára, tervezésre vagy a nyilvánosság részvételére vonatkozó követelményeket. Így a résztvevő a Levegőminőségi Keretdirektíva idevonatkozó fejezetében találja meg az ezekre vonatkozó követelményeket, valamint a nem betartott követelményekre vonatkozó ellenőrzési listát és javaslatokat.

2.3.2. A direktíva fő céljai

- A határértékek, és ha szükséges, a készenléti küszöbök kijelölése emberi egészségre és a környezet egészére kifejtett káros hatásokat elkerülésére és csökkentésére.
- Az adott szennyezőanyagok környezeti levegőben való koncentrációjának mérése az általános módszerek és kritériumok alapján.
- Informálódás az adott szennyezőanyagok környezeti levegőben való koncentrációjának, és ezen információ nyilvánossá tétele.
- A környezeti levegő minőségének fenntartása, ahol az jó, és a minőség javítása más esetben, az adott szennyezőanyagokra koncentrálva.
- A jelenlegi Tagországok határérték-teljesítési határideje az adott szennyezőanyagok esetében ill. a készenléti küszöb megléte:

Szennyezőanyag:	Határértékek Határideje		Készenléti Küszöb
	Emberi Egészség	Ökológiai rendszer/Vegetáció	
Benzén	2010	Nincs határérték megadva	Nincs
Szén-monoxid	2005	Nincs határérték megadva	Nincs

A Direktíva nem határoz meg a készenléti küszöböket.

A Direktíva által meghatározott határértékek:

Benzén* - Az Emberi Egészség Védelme				
Idoszak	Határérték [mg/m ³]	Megengedett Átlépés	Turéshatár [%]	Határidő
1 év	5	Nincs	100	2010. jan. 1.

Szén-monoxid - Az Emberi Egészség Védelme				
Idoszak	Határérték [mg/m ³]	Megengedett Átlépés	Turéshatár [%]	Határidő
8 óra**	10	Nincs	60	2005. jan. 1.

A Tagállamok kérhetik a határidő korlátozott mértéku meghosszabbítását a benzén határértékek elérésére.

** Maximum átlag 8 óra

2.3.3. Elvárások a helyi és regionális önkormányzatokkal szemben

2.3.3.1. Infrastruktúra szükségletek

- A Direktíva infrastruktúrára gyakorolt hatása régióként változó, mivel a Direktíva a rossz környezeti levegője területekre koncentrál.
- Fontos megjegyezni, hogy lehet, hogy még a Direktívában megadott kibocsátási standardoknak megfelelő levegőszennyezési forrásokat tovább kell csökkenteni, ha a régióban mért környezeti levegőminőség nem éri el a szabványos értékeket.

2.4. Nagy Hoeromuvekre Vonatkozó Direktíva

Hivatalos Cím: Council Directive 88/609/EEC of 24 November 1988 on the limitation of emissions of certain pollutants into the air from large combustion plants

(1988. november 24-i 88/609/EEC Direktíva a nagy hoeromuvekből a levegőbe kibocsátott bizonyos szennyezőanyagok korlátozásáról)

2.4.1. Bevezetés

Ez a Direktíva az "Ipari Létesítményekből Származó Levegőszennyezési Keretdirektíva" (84/360/EEC) része, és az 50 megawatt (MW) bemeneti teljesítményű hoeromuvekre vonatkozik. A Direktíva a bemeneti teljesítmény alapján definiálja a nagy hoeroműveket (ellentétben a néhány Tagjelölt Országban használt kimeneti hőenergián alapuló osztályozással.)

Ez a Direktíva jelenleg átdolgozás alatt van, később szükséges lesz a rajta végzett fejlesztéseket ellenőrizni.

2.4.2. A direktíva fő céljai

A cél a nagy hoeroművek által kibocsátott SO₂, NO_x és por mennyiségének csökkentése. Ez a következő két intézkedés kombinációjával érhető el:

A már meglévő nagy hoeroművek összes (országos szintű) kibocsátásának csökkentése.

Szigorú kibocsátási határok az új eroművek esetében.

Meglévő eroművek a régebbi létesítmények, melyek 1987. július 1. előtt kaptak építési engedélyt.

Új eroművek azok, melyek 1987. július 1-én vagy azután kaptak építési vagy működési engedélyt.

A Nagy Hoeromuvekre Vonatkozó Direktíva a már meglévő eroművek összkibocsátásának felső határát szabja meg; az új eroművek egyesével kerülnek szabályozásra. A már meglévő eroművek összkibocsátásának felső határai egy országon belül értendők és országonként változnak. A Tagországok számára a felső határokat lépésenként határozták meg (1993, 1998 és 2003-ban), és ez a Tagállamok által megfogalmazott programokon alapszik, melyek a már meglévő eroművekből kibocsátott SO₂ és NO_x évenkénti csökkentési fázisait írják le (az 1980-as szintekre alapozva).

A kén-dioxid (2003-ra megkövetelt) csökkentése 70% és 29% között váltakozik.

A nitrogén-oxidok (1998ra megkövetelt csökkentése 40% és 0% között váltakozik).

Az új létesítmények esetében, vagy azoknál az eroműveknél, ahol a kapacitás 50 MW-tal vagy többel került megnövelésre, az építés- és működési engedélyeknek mindenképpen tartalmazniuk kell a SO₂ és NO_x valamint a por kibocsátási határértékek betartásához szükséges feltételeket (ahogy ezt a Direktíva eloirja). A Tagországok szigorúbb követelményeket is bevezethetnek.

A kibocsátási határok meghatározásánál a Direktíva figyelembe veszi a Tagországok egyedi körülményeit. Tehát lehetővé teszi a kivételt a kibocsátási határok alkalmazása alól, különösen hazai fűtőanyagok használata esetén.

2.4.3. Elvárások a helyi és regionális önkormányzatokkal szemben

A legtöbb Bevezetési feladat állami szinten zajlik. A helyi/regionális önkormányzatok főleg a Direktíva alá tartozó helyi hoeroművek üzemeltetőjeként lesznek érintettek.

A kulcsfontosságú állami szintű Bevezetési feladatok a következők:

- A Tagállamok kijelölik a felelős hivatalokat.
- A felelős hivatalok bevezetnek egy, a nagy hoeroművek -- melyekre a Direktíva vonatkozik -- fog -- meghatározására és osztályozására szolgáló rendszert.

- A felelos hivatalok kidolgoznak egy ellenorzési folyamatot, mely kötelezi a Direktívában meghatározott, már létezo és az új nagy hoeromuveket a muködési engedélyek beszerzésére.
- A felelos hivatalok meghatározzák az SO₂ és NO_x évi összkibocsátást.
- A felelos hivatalok elkészítenek egy jegyzéket az SO₂ és NO_x évi összkibocsátásokról.
- A felelos hivatalok megteremtik a kivizsgálás és monitoring lehetőségét a kibocsátási határértékekkel való egyezés és a levegoszennyezés hatásának mérésére.
- A felelos hivatalok tervet készítenek a már meglévo eromuvekbol származó SO₂ és NO_x évi összkibocsátás radikális csökkentésére, a Bizottsággal egyetértésben.

A kulcsfontosságú helyi/regionális szintu Bevezetési feladatok a következok:

- Biztosítsa, hogy a már meglévo hoeromuvek a megkövetelt kibocsátási értékeknek megfeleloen módosításra kerülnek.
- Biztosítsa, hogy az új hoeromuvek a megkövetelt kibocsátási értékeknek megfelelnek.

2.4.3.1. Infrastruktúra Igények

A nagy hoeromuveket muködteto helyi önkormányzatok számára a Direktíva további befektetéseket írhat elo a kibocsátási határok elérése érdekében. Az is megtörténhet, hogy a kibocsátási határokat teljesító nagy hoeromu is SO₂, NO_x vagy porkibocsátásának csökkentésére kényszerül a nagy hoeromuvek országos kibocsátási felsó határának betartása érdekében (a Direktíva elfogadásával kerül megvitatásra és beállításra).

2.4.3.2. Tervezés és stratégiai elokészítés

A Direktívában a helyi önkormányzatok szempontjából nincs szükség a tervezésre.

2.4.3.3. A nyilvánosság részvételének követelményei

A Direktívában nincs a nyilvánosság részvételére vonatkozó követelmény.

2.4.4. Ellenorzési lista a követelmények be nem tartásának azonosítására

- A Direktíva keretében muködtetik Önök a hoeromuvet, mely a "nagy hoeromu" kategóriába tartozik?
- Ha igen, a Direktíva "már létezo"-ként vagy "új"-ként sorolja be az Önök eromuvét?
- A "már muködo" eromuvek esetében:
 - Meghatározták már az országos kibocsátási határt a nagy égési források tekintetében?
 - Az országos kibocsátási határ a nagy égési források tekintetében kötelezi az Önök hoeromuvét a kibocsátás csökkentésére?
 - Az össz SO₂ és NO_x kibocsátás megfelel a fenti követelményeknek?
- "Új" eromuvek esetében:
 - Az Önök hoeromuve megfelel a SO₂, NO_x és porkibocsátási határoknak?

2.4.5. Javaslatok a követelmények be nem tartásának kezelésére

- Készítsen egyedi kibocsátás-csökkento tervet azoknak az eromuveknek, melyek nem felelnek meg a jogszabályoknak. A terv vegye figyelembe a különböző intézkedések költség-hatékonyságát, a finanszírozási lehetőségeket és a végso energiatermék (azaz ho) árára tett befolyását.

- A legkisebb költségű intézkedéseket tegye meg.
- Eloffordulhatnak olyan esetek, amikor a nagy hoeromuvek nem tartoznak a "már létezo" kategóriába, és nem felelnek meg a jogszabályoknak, de a megkövetelt kibocsátás-csökkentésre tett lépések túl költségesek. Ezekben az esetekben használjon egyedi kibocsátás-csökkentési tervet a felelos hivatallal való megegyezés érdekében.

2.5. A Víz Keretdirektíva

Hivatalos cím: Council Directive 2000/60/EC of 23 October 2000 establishing a framework for Community action in the field of water policy

(2000. október 23-i 2000/60/EC Direktíva a vízügy területén végzett Közösségi tevékenységek keretéről)

2.5.1. Bevezetés

A Víz Keretdirektíva az Európai Unió belüli vízvédelmi intézkedések általános alapelveit és átfogó keretét adja meg. A Direktíva az összes víz "jó állapot"-át tűzi ki célul. A felszíni vizeket ökológiai és kémiai állapotunk szerint, a talajvizeket mennyiségi és kémiai állapotunk szerint írja le. A vizek jó állapotának kritériumai a Direktíva V. Mellékletében (Annex V) vannak felsorolva.

A Víz Keretdirektíva a "minőségi célok megközelítést" és a "határértékek megközelítést" ötvözi, melyek kölcsönösen elősegítik egymást. Bármelyik különleges esetekben a szigorúbb megközelítés alkalmazandó.

Ez a Direktíva az egyik legújabb nagy "muve" a környezetvédelmi jogalkotásnak; a Tagállamoknak 2003. december 22-ig kell bevezetni a Direktívában meghatározott szabályokat, szabályozásokat és adminisztratív rendelkezéseket, melyek szükségesek a Direktíva teljesítéséhez. A Tagjelölt Országok nem vettek részt a rendelkezések körüli tárgyalásokban, ezért jelen pillanatig nem került meghatározásra egy átmeneti periódus, bár a Tagjelölt Országoknak késznek kell lenni rá, hogy a Direktívát a közeljövőben bevezessék.

2.5.2. A direktíva fő céljai

A Víz Keretdirektíva:

- Az összes vízfajta védelmére szolgáló rendszert állít fel: így a felszíni és talajvizek, édesvizek és parti vizek védelmét minden típusú szennyezéssel szemben, mint a vizek mennyiségének mind a vizek minőségének romlásának elkerülésére.
- A Tagállamok számára fenntartható vízhasználatot ír elő azzal, hogy hosszú távon a vizekbe kerülő szennyezőanyagok radikális csökkentését követeli meg.
- Megköveteli a Tagállamoktól, hogy az árvizek és szárazságok hatásának csökkentésére tegyenek intézkedéseket.
- Megköveteli a Tagállamoktól, hogy kövessék a költségviszanyerés alapelvét a vízellátási, a szennyvízelvezetés és szennyvíztisztítási szolgáltatások nyújtásakor, tehát "helyesen állapítsák meg az árakat".
- Lefekteti az Európai Bizottság és a nyilvánosság felé történő beszámolási kötelezettségeket és a nyilvánosság növekvő bevonását a vízgazdálkodásba.

2.5.3. Alapelvek

2.5.3.1. Vízgazdálkodási Alapelvek és a Főbb Szennyezőanyagok Listája

A Víz Keretdirektíva az alábbi lényeges alapelveket tartalmazza:

- Magas szintű védelem
- Elovigázatossági alapelv (szennyezés megelőzés)
- A szennyezés helyreigazítása a forrásnál (a "csövégi" (end-of-pipe) megoldásokat megpróbálni minimalizálni)
- A Szennyező Fizet alapelve, és
- A környezetvédelem integrálása a többi közösségi tevékenységbe -- mint pl. a mezőgazdaságba, szállításba és energiagazdálkodásba.

Ezen Direktíva másik alapkoncepciója, hogy a vízgazdálkodás a folyók vízgyűjtőterületein alapszik.

A vízszennyezési problémák kezelésének hatékony módja a vízgyűjtőterületek meghatározása a vízvédelmi határok kijelölésére. A vízszennyeződés természetesen a vízgyűjtőterületen terjed el, és nem más földrajzi vagy politikai térségeken.

A következő (jelzés értékű) lista a főbb szennyezőanyagokat tartalmazza, melyek alapján a vízminőség mérésre kerül e Direktíva alapján (VIII. Melléklet):

6. Halogéntartalmú szerves összetevők és olyan anyagok, melyek vizes környezetben kialakulhatnak ezekből az összetevőkből;
7. Foszfortartalmú szerves összetevők;
8. Óntartalmú szerves összetevők;
9. Rákkeltő és mutagén anyagok;
10. Perzisztens szénhidrogének és perzisztens, illetve biológiailag felhalmozódó toxikus anyagok.
11. Cianidok;
12. Fémek és azok összetevői;
13. Arzén és azok összetevői;
14. Gyomirtók és növényvédő szerek;
15. Kiterjedő anyagok;
16. Eutrofizáló anyagok (különösen nitrátok és foszfátok);
17. Anyagok, melyek kedvezőtlen hatással vannak az oxigénegyensúlyra

2.5.3.2. A Vonatkozó Direktívák

A Víz Keretdirektíva tervezési és intézményi keretet nyújt a vízszektor direktíváinak Bevezetésének elősegítésére.

A Víz Keretdirektíva VI. Mellékletében egy lista található azokról a direktívákról, melyek betartásához ragaszkodni kell a Tagországok által tervezett vízgyűjtőterület-menedzselési programok során. Ezek a következők:

- Fürdővizek Direktíva (76/160/EEC)
- Madarak Direktíva (79/409/EEC)
- Ivóvíz Direktíva (80/778/EEC, módosítva: 98/83/EC)
- Seveso Direktíva (96/82/EC)
- Környezetvédelmi Hatásvizsgálat Direktíva (85/337/EEC)
- Csatornázási Csatornaiszap Direktíva (86/278/EEC)
- Városi Szennyvíz Direktíva (91/271/EEC)
- Növényvédelmi Termékek Direktíva (91/414/EEC)
- Nitrátok Direktíva (91/676/EEC)
- Termohely Direktíva (92/43/EEC)
- IPPC Direktíva (96/61/EC).

2.5.3.3. A Direktíva Muködése

1. lépés

A Tagállamoknak (Tagjelölt Országoknak) a saját területükön azonosítani kell a vízgyujto terület határokat, és felosztani oket külön vízgyujto területi körzetekre. Két vagy több vízgyujto terület kapcsolódhat össze egy vízgyujto területi körzetté. Minden víztömeget, melybol ivóvizet emelnek ki, az Ivóvíz Direktívának megfeleloen azonosítani kell.

2. lépés

A Tagállamok létrehozzák az intézményi struktúrát -- a felelos intézményeket -- melyek vízgyujto területek menedzseléséhez szükségesek. Nem tudunk általános útmutatást adni erre a struktúrára vonatkozóan; vannak sikeres példák mind centralizált, mind decentralizált intézményi rendszerek esetében. Javasolható, hogy a Tagországok vegyék figyelembe a már meglévo struktúrákat, és ha azok hatékonyan muködnek, próbálják integrálni oket az új vízgyujto területi struktúrákba.

3. lépés

A Tagállamok végrehajtják a vízgyujto területi körzetek felmérését, mely magába foglalja az emberi tevékenység hatását a környezetre és a vízhasználat gazdasági elemzését (5. Cikk + II. Melléklet). Minden egyes vízgyujto területi körzetben el kell készíteni a védett területek jegyzékét vagy jegyzékeit. Ezeket az értékeléseket és jegyzékeket a Direktíva hatályba lépése után legkésőbb négy évvel kell elkészíteni, és rendszeresen újra felvenni.

4. lépés

Minden egyes Tagállam köteles egy "alap" és egy "kiegészító" intézkedéseket tartalmazó programot elkészíteni minden egyes vízgyujto területi körzetre (11. Cikk, VI. Melléklet) Az Alapintézkedések a minimum követelmények a közösségi vízszabályozás Bevezetésére.

Egy csoportja ezeknek az alapvető intézkedéseknek a hatékony és fenntartható vízhasználatot segítik elő. Például a Direktíva 9. Cikke bemutatja azt az előírást, miszerint a Tagállamoknak 2010-re egy olyan vízárpolitikát kell kidolgozni, amely a költség-visszatérülési alapelven nyugszik, és a hatékony vízfelhasználást segíti elő.

A Kiegészítő intézkedések azok az intézkedések, melyeket a Tagországok a program részeként Bevezetésre választanak, mint pl. a különféle jogszabályozási és adminisztratív eszközöket, a hatékony víztechnológiák támogatást, rehabilitációs projekteket, oktatási projekteket, és K+F intézkedéseket.

5. lépés

A Tagállamok vízgyujto terület menedzselési terveket készítenek minden egyes vízgyujto területi körzetre, mely teljes mértékben az o területükön fekszik (13. Cikk VII. Melléklet) Azon vízgyujto területek esetében, melyek államhatárokat lépnek át, a két érintett Tagállam közti koordináció feltétlenül szükséges; az EU-n kívüli országokkal határos vízgyujto területek esetében a koordináció javasolt.

A jó vízgyűjto területi menedzsmnt tervnek tartalmaznia kell az intézkedések programját annak biztosítására, hogy a vízgyűjto terület összes vízei jó vízállapotot érjenek el. Az ilyen programok kiindulási pontja az ide vonatkozó bármilyen állami vagy helyi jogszabályozás teljes Bevezetése, valamint a vízre vonatkozó környezetvédelmi acquis. Ha ezek az alapvető intézkedések nem biztosítják a jó vízállapotot, a programot ki kell egészíteni ennél szigorúbb intézkedésekkel, mely magában foglalja az ipari, közmu- és mezogazdasági vízszennyezés megelőzését és kontrolját és a földhasználati tervezési lehetőségek figyelembe vételét.

6. lépés

A Tagállamok programokat hoznak létre a vízállapot monitoringjára minden egyes vízgyűjto területi körzetben (21. Cikk, V. Melléklet). Ezek a programok mind a felszíni- mind a talajvizet tartalmazzák, különös intézkedésekkel a védett területek esetében. Ha a vonatkozó jogszabály másképp nem szabályozza, ezeknek a Direktíva hatályba lépése után legkésőbb hat évvel kell működésbe léptetni.

2.5.3.4. Jelentés

Vízgyűjto terület menedzselési terveket a Direktíva hatályba lépése után legkésőbb kilenc évvel kell kiadni. A Tagállamok a kiadástól számított három hónapon belül elküldik a tervek és a későbbi újabb változatok példányait a Bizottságnak és bármelyik érintett Tagországba. A Tagállamok idoközi haladási jelentéseket írnak a vízgyűjto terület menedzselési terv kiadásától számított három éven keresztül.

2.5.4. Elvárások a helyi és regionális önkormányzatokkal szemben

A legtöbb kötelezettség, melyet a Direktívában előírnak a Tagállamok állami szintu lépéseihez köthető -- mint pl. a vonatkozó jogszabályozási és adminisztratív struktúrák létrehozása. A helyi önkormányzatok, még akkor is, ha nem ok a "megfelelo felelos hivatal" (3. Cikk) kötelesek lesznek szorosan együttműködni a magasabb szintu intézményekkel. Néhány tevékenység a helyi/regionális önkormányzatok jogi hatáskörében kerülnek majd kezdeményezésre és/vagy irányításra -- ez különösen a szennyvíztisztító telepek létesítésével, a szennyvízcsatorna hálózattal és a víz-árpolitikával függ össze. Az előirt vízminőségi szabványok és vízkivételi limitek elérése érdekében tett intézkedések mindig helyi cselekvésre céloznak.

2.5.4.1. Infrastruktúra szükségletek

A Direktíva nem tartalmazza a teljesítéséhez szükséges muszaki infrastruktúra semmilyen leírását. Ezeket a feltételeket az ehhez kapcsolódó Direktívák egy másik csoportja tartalmazza. A Tagállamoknak tudatában kell lenniük, hogy a már meglévő monitoring rendszerüket felül kell vizsgálni, és ha szükséges, kiterjeszteni és/vagy magasabb szintre emelni a Direktívának való megfelelés érdekében.

2.5.4.2. Tervezés és Stratégiai Elokészítés

A vízgyűjto terület menedzselési tervek elokészítése a Víz Keretdirektíva fő tervezési/stratégiai követelményeinek része. A helyi/regionális önkormányzatoknak fel kell készülniük az ezekben a tervekben felvázolt intézkedések követésére. Ezért az önkormányzati vagy regionális stratégiai és pénzügyi tervek figyelembe kell hogy vegyék a vízgyűjto terület menedzselési tervekbol származó rendelkezéseket, a felelos hivatalok igénye szerint.

A vízgyűjto terület menedzselési terveket részletesebb, a a részmedencére, szektorra, kiadásra vagy víztípusra vonatkozó programokkal, menedzselési tervekkel lehet kiegészíteni a vízmenedzsmnt különleges aspektusainak kezelésére. A helyi/regionális önkormányzatok tervezhetnek ilyen programokat.

2.5.4.3. A nyilvánosság részvételének követelményei

- A Direktíva 14. Cikke előírja az összes érintett fél aktív részvételét a vízgyűjtő terület menedzselési tervekben, különösen az elokészítési, értékelési és továbbfejlesztési folyamatokban.
- Minden egyes vízgyűjtő terület esetén a Tagállamok kiadnak és kapnak a tervekre vonatkozó kommentárokat.
- A terv elokészítéseként egy idobeosztást és egy munkatervet kell készíteni, melyet a tervben leírt időszak előtt három évvel nyilvánossá kell tenni.
- A jelentős lépésekről szóló köztes áttekintést kell készíteni, melyet a tervben leírt időszak előtt három évvel nyilvánossá kell tenni.
- A terv még nem végsőleges változatát kell cirkuláltatni egy évvel a tervben leírt időszak előtt.
- A regionális és helyi (állami és autonóm) hivataloknak minimum tanácsadói szerepe lesz a vízgyűjtő terület menedzselési tervek kialakításának folyamatában. Nekik kell ellátniuk információval a helyi közösségeket (pl. a 90/313/EEC sz. Környezetvédelmi Információkhoz Való Hozzáférés Direktíva értelmében). Lehet, hogy egy közvetítői szereppel bízzák meg őket a nyilvánosság véleményének felmérésével, mely az egyes Tagországok intézményrendszerének szerkezetétől függ.

2.5.5. Ellenőrzési lista a követelmények be nem tartásának azonosítására

- Azonosították az Önök régiójában a folyók vízgyűjtő területeit és a részvízgyűjtőket?
- Kijelölték a felelős hivatalokat a vízminőség menedzselésére a vízgyűjtő területi körzetekben? Ha nem, a jelenlegi vízgazdálkodási rendszer átalakítható, hogy az megfeleljen a Direktívának, vagy egy teljesen új struktúrára van szükség?
- Van elég kész vagy éppen készülő vízgazdálkodási terv a vízgyűjtő területeken?
- Van elég ellenőrző és monitoring egység az Önökhöz tartozó területen a vízminőség ellenőrzésére?
- A Keretdirektíva és más EU-s vízzel kapcsolatos jogszabályok által megadott szabványok alapján az Önök fennhatósága alá tartozó vizek leírhatók jó ökológiai és kémiai állapotú vizekként?
- Ha nem, a felszíni- és talajvizek minősége megfelel a már létező helyi előírásoknak?
- Az Önök fennhatósága alá tartozó vizek jó mennyiségi állapotúak?
- A vizek állapotáról szóló információ hozzáférhető a nyilvánosság számára? A vízgazdálkodási tervek, ha léteznek, nyilvános tanácsadási folyamaton mennek keresztül?

2.5.6. Javaslatok a követelmények be nem tartásának kezelésére

- Ellenőrizze az állami szintű intézményekkel, hogy a milyen szerepet szánnak a helyi/regionális önkormányzatoknak a vízminőségi és mennyiségi menedzsmentjében!
- Biztosítson elegendő személyzetet és berendezést a helyi és regionális egységeknél a vízgazdálkodás ellenőrzésére és/vagy monitoringjára!
- Gyűjtsön adatokat a régió felszíni- és talajvizeinek minőségéről és mennyiségéről, és/vagy gondoskodjon róla, hogy az ezért felelős szervek összegyűjtsék ezeket az adatokat!
- A vízgyűjtő terület menedzsment terveket, melyeket a felelős vízgyűjtő területmenedzselési/igazgatási szervezeteknek kell kifejleszteni, további, a folyóhálózat különleges aspektusaira vonatkozó, részletes helyi intézkedési tervekkel lehet kiegészíteni.
- Győződjön meg róla, hogy az összes pontszerű és nem-pontszerű szennyvíz-kibocsátási forrást azonosították és a víz összes használója tudatában van a vízzel kapcsolatos szabályozásnak!

- Ellenorizze az ivóvíz ellátásra és a szennyvíz összegyűjtésére és feldolgozására szolgáló muszaki infrastruktúra állapotát, értékelje ezeket a Városi Szennyvízkezelési Direktíva fényében, hogy az Önök jogi hatáskörében lévő szennyvízcsatorna rendszer és a szennyvíz-feldolgozási teljesítmény megfelelő-e!
- Végezze el a szükséges beruházási döntéseket az ivóvíz ellátásra és a szennyvíz feldolgozására szolgáló létesítmények új infrastruktúrákra vonatkozóan!
- Készítsen pénzügyi tervet a megfelelő víz- és szennyvíz infrastruktúrára!
- Tervezzen, a víz infrastruktúra működtetőivel együtt, egy költség-visszatérítéssel rendelkező rendszert a vízszolgáltatásokra; készítsen óvatos előrejelzést a helyi közösségtől követelt és megengedhető költségekről!
- Ellenorizze a közös finanszírozás lehetőségeit a víz- és szennyvíz infrastruktúra befektetésekre különféle anyagi forrásokkal, pl. környezetvédelmi alapítványokkal, csatlakozást előkészítő alapokkal, bankokkal és nemzetközi beruházó intézményekkel!
- Győződjön meg róla, hogy megfelelő adminisztratív háttér áll rendelkezésre a vízminőséggel és vízmennyiséggel kapcsolatos információk kommunikálására a nyilvánosság felé, valamint annak biztosítására, hogy a vízgyűjtő terület menedzselési tervek kialakítása során a nyilvánosságot bevonják a tanácsadói folyamatba!

2.6. A Városi Szennyvízkezelési Direktíva

Hivatalos cím: Council Directive 91/271/EEC concerning urban wastewater treatment (91/271/EEC Direktíva a városi szennyvízkezelésről)

2.6.1. Bevezetés

A Városi Szennyvízkezelési Direktíva a különböző nagyságú agglomerációkból származó városi szennyvíz összegyűjtését, kezelését és elvezetését szabályozza, valamint a bizonyos ipari szektorokból származó biológiailag lebomló szennyvizek elvezetését.

A Direktíva a "kibocsátási határérték megközelítés"-en alapszik (mely ellentétes a "vízminőségi célállapot megközelítés"-sel), és mint ilyen, bizonyos folyamatok végtermékére koncentrál, amely ebben az esetben a befogadó vizekbe kerülő szennyvízben található szennyezőanyagok mennyisége.

2.6.2. A direktíva fő céljai

A Direktíva fő célja a környezet védelme a szennyvízkibocsátás káros hatásaival szemben. Ez a következő végrehajtási célok teljesítésével érhető el:

A megfelelő muszaki infrastruktúra biztosítása (pl. szennyvíztisztító üzemek és szennyvízelvezetési rendszerek) arra, hogy a városi szennyvíz megfelelő kezelésre kerül, mielőtt az a befogadó vizekbe kerül.

A kibocsátott városi szennyvízben található specifikus anyagok, valamint bizonyos ipari szektorokból kibocsátott anyagok koncentrációjának kibocsátási határértékeinek meghatározása.

A szabványokra vonatkozólag, az az általános szabály, hogy másodlagos (biológiai) kezelés/tisztítás szükséges minden területen, kivéve a Direktíva által "érzékeny" területként kezelteket. Érzékeny területeken harmadlagos kezelés is szükséges, a tápanyagok fokozott eltávolításával. Bizonyos területeken, főleg a parti és tengeri szakaszokon egyszeri kezelés elegendő lehet.

Alapvető definíciók:

Agglomeráció – olyan terület, ahol a lakossági és/vagy ipari tevékenység a városi szennyvíz összegyűjtéséhez és annak víztisztító üzembe vagy a végso kibocsátási helyhez való elvezetéséhez megfelelő koncentrációjú

Megfelelo kezelés/tisztítás – a városi szennyvíz bármilyen folyamati és/vagy lerakási rendszeru kezelése, mely lehetővé teszi, hogy a kibocsátás után befogadó vizek teljesítsék a vonatkozó minőségi előírásokat és vonatkozó feltételeket, ahogy ezt ez és más közösségi Direktívák előírják.

Népességi ekvivalens (n.e.) – az organikus biológiailag lebomló hordalék 60 g oxigén/ napos, öt napos biokémiai oxigén igénytel (BOD₅) rendelkezik.

Érzékeny területek – a befogadó vizeket az eutrofizálódás folyamata veszélyezteti (ez a vízben található tápanyagok, különösen a nitrogén- és foszforösszetevok megnövekedését jelenti, mely az algásodás felgyorsulásához vezet, ami megakadályozza a fény átjutását, és zavarokat okoz a vízben található organizmusok egyensúlyában, és így alacsonyabb vízminőséghez vezet); a direktíva II. Melléklete tartalmazza az érzékeny területek meghatározásának kritériumait.

A Városi Szennyvízkezelési Direktíva az egyik legproblémásabb és legköltségesebb darabja a környezetvédelmi közösségi joganyagoknak. Ezért ez okozza a legtöbb gondot a tagjelölt országoknak, és legtöbb esetben hosszú átmeneti időszakokra van igény.

2.6.3. Elvárások a helyi és regionális önkormányzatokkal szemben

A vízszolgáltatások ellátása, így a szennyvízkezelés is a legtöbb országban a helyi/regionális önkormányzatok felelőssége. Általában ezek a hivatalok felelősek a szennyvízkezelési létesítmények létrehozásáért; ezért nagyon fontos, hogy helyi/regionális önkormányzatok bevonódjanak, amilyen gyorsan csak lehet, a direktíva által meghatározott infrastruktúrával kapcsolatos intézkedések tervezésébe és kivitelezésébe.

2.6.3.1. Infrastruktúra szükségletek

A direktíva a tagországoktól megköveteli, hogy a következő határidőkre rendelkezzenek a meghatározott szennyvízkezelési infrastruktúrával (3. Cikk):

1998 végére minden érzékeny területen fekvő agglomerációnak, mely több mint 10.000-es népességi ekvivalenssel (n.e.) rendelkezik, rendelkeznie kell harmadrangú kezelési lehetőségekkel bíró hulladék-összegyűjtési és szennyvízkezelési üzemekkel.

2000 végére minden több mint 15.000-es népességi ekvivalenssel (n.e.) rendelkező agglomerációnak rendelkeznie kell hulladék-összegyűjtési és szennyvízkezelési üzemekkel; a mezőgazdasági-élelmiszeripari szennyezések megfelelő kezelését is biztosítani kell.

2005-re a direktíva által meghatározott minden agglomerációnak (érzékeny területeken a 2.000 és 10.000 közötti n.e. értékű agglomerációk, más területeken 2.000 – 15.000 n.e) rendelkeznie kell szennyvízelvezetési rendszerrel és szennyvízkezelési üzemekkel.

Az alábbi táblázatok az alapvető szennyvízminőségi szabványokat tartalmazzák, melyeket az alapterületekhez ill. az érzékeny területekhez való besorolás alapján kell elérni (I. Melléklet)

1. Táblázat: A városi szennyvízkezelési üzemek kibocsátási előírásai. A koncentráció értékeknek vagy a csökkentési százalékoknak az alábbiaknak kell megfelelni.

Paraméter	Koncentráció	A befolyó érték csökkentésének minimum százaléka	A mérés referencia módszere
BOD ₅ 20°C-on nitrifikáció nélkül	25 mg/l O ₂	70-90; 40 hegyvidéken, 1500 m-rel a tengerszint felett	Homogenizált, szűretlen, ülepitetlen minta. A feloldott oxigénmennyiség meghatározása 20 °C-on, teljes sötétben végzett öt napos inkubálás előtt és után. Nitrifikáció-késleltető hozzáadása.
COD	125 mg/l O ₂	75	Homogenizált, szűretlen, ülepitetlen minta. Kálium-bikromát
Összes szuszpendált szilárd részecske	35 mg/l – javasolt előírás 35 - 10.000-nél nagyobb n.e. esetén 60 - 2.000 – 10.000 n.e. esetén	90 – javasolt előírás 90 - 10.000-nél nagyobb n.e. esetén 70 - 2.000 – 10.000 n.e. esetén	- A reprezentatív minta átszűrése 0,45 µm-os membránszűrőn. Szárítás 105°C-on és a tömegének megmérése - A reprezentatív minta legalább öt percig tartó centrifugálása 2 800 és 3 200 g közötti átlagos gyorsulással, szárítás 105°C-on és a tömegének megmérése

2. Táblázat: Az eutrofizálódásnak kitett, érzékeny területekre kibocsátott városi szennyvízkezelési üzemek kibocsátásaira vonatkozó előírások. Egy vagy mindkét paraméter alkalmazandó, a helyi körülményektől függően. A koncentráció értékeknek vagy a csökkentési százalékoknak az alábbiaknak kell megfelelni.

Paraméter	Koncentráció	A befolyási érték csökkentésének minimum százaléka	A mérés referencia módszere
Összes foszfor	2 mg/l P (10.000 – 100.000 n.e.) 1 mg/l P (több mint 100.000 n.e.)	80	Molekula-abszorpciós spektrofotométer
Összes nitrogén	15 mg/l N (10.000 – 100.000 n.e.) 10 mg/l N (több mint 100.000 n.e.);	70-80	Molekula-abszorpciós spektrofotométer

Azokban az esetekben, amikor a városi szennyvíz összegyűjtésére létrehozandó gyűjtőrendszerek nem járnának környezetvédelmi elonnyal, és hatalmas költségekkel járnának, egyedi rendszerek vagy más megfelelő rendszerek használhatók, feltéve, ha azok a környezet védelmének ugyanolyan szintjét érik el.

A gyűjtőrendszerek tervezését, kivitelezését és karbantartását a legjobb technikai tudás szerint kell végezni, nem nagy költségeket róva az üzemeltetőre. A direktíva semleges marad a szennyvíz-infrastruktúra tulajdonosának kérdésében. A tulajdonosi viszonyok tagországokként változnak.

2.6.3.2. Tervezés és stratégiai elokészületek

A tagállamoknak 1993. december 31-re össze kell állítani egy erre a direktívára vonatkozó Bevezetési programot (17. Cikk). Az Európai Bizottságot két évente informálni kell a program fejleményeiről.

A tagjelölt országokra vonatkozóan az EU-val való tárgyalások a Bevezetési programok specifikus előírásaihoz vezetnek; a helyi és regionális önkormányzatokat a felelős állami szintű hivatalok tájékoztatják az ilyen programok kialakításáról.

A direktíva előírja az érzékeny területek kijelölését (5. És 6. Cikk, II. Melléklet). A tagországok az 1993 végén, a II. mellékletben lefektetett kritériumok szerint kötelesek meghatározni az "érzékeny területek"-et és a "kevésbé érzékeny területek"-et; ezt a besorolást négy évenként felül kell vizsgálni.

A tagállam úgy is határozhat, hogy az érzékeny területen kötelező módszereket az egész ország területén alkalmazza. Ez a kötelezettség természetesen a tagjelölt országokra is vonatkozik; az érzékeny területek kijelölésének kérdése a csatlakozás előtti tárgyalások egyik kérdése. Valószínű, hogy a sok esetben az egész ország érzékeny területként való kijelölése lesz a döntés (pl. abban az esetben, ha a folyók többsége olyan gyűjtőmedencébe ömlik, ahol magas szintű eutrofizálódást tapasztalnak). Gondoskodni kell a helyi és regionális önkormányzatok tájékoztatásáról, erről a lényeges kérdésről.

2.6.3.3. Jelentés

A felelős hatóságoknak vagy szervezeteknek két évente helyzeti jelentést kell kiadniuk a városi szennyvíz kezeléséről, és ezt továbbítani a Bizottság felé (16. Cikk).

A monitoring (melyet az I.D. Mellékletben lefektetett ellenőrzési folyamatok alapján végeztek) jelentéseit szintén a Bizottság rendelkezésére kell bocsátani (15. Cikk.).

2.6.3.4. A nyilvánosság bevonásának követelményei

A városi szennyvíz és iszap kezeléséről szóló kétévenkénti jelentéseket a nyilvánosság számára elérhetővé kell tenni. Azt is szem előtt kell tartani, hogy 90/313/EEC Környezetvédelmi Információhoz való Hozzáférésről szóló Direktíva előírja, hogy a környezetvédelemről szóló információkhoz bármelyik érdeklődő fél igény szerint hozzáférhessen.

2.6.4. Ellenőrzési lista a követelmények be nem tartásának azonosítására

- Ha az Önök jogi hatáskörébe tartozó terület 2.000 n.e. alatti, vagy part menti területek esetén 10.000 n.e. alatti, a direktíva meghatározása szerint a kibocsátott szennyvíz "megfelelo kezelés"-t kap?
- Ha az Önök jogi hatáskörébe tartozó terület 2.000 n.e. alatti, létezik egy városi szennyvíz összegyűjtő rendszer, és valóban az összes városi szennyvizet összegyűjti és a szennyvízkezelő/tisztító üzembe vezeti?
- Vannak szennyvízkezelő/tisztító üzemek az Önök területén? Ha igen, a kezelt szennyvíz értékei megegyeznek a direktívában előírtakkal?
- Ha a csatornázás és a szennyvízkezelő rendszer nem megfelelő az egész területről származó városi szennyvíz kezelésére, léteznek megfelelő tervek a határidők betartására, melyeket a az egyeztetések során és a direktíva Bevezetési tervében határoztak meg?
- Létezik a szennyvíziszap felszíni vizekbe való kibocsátást tiltó rendelkezés az Önök területén?
- Átmennek-e az ipari szennyvizeknek előzetes engedélyezési folyamaton?
- Azonosították az összes 4 000 n.e. feletti kibocsátású (és a direktíva III. Mellékletében felsorolt) mezőgazdasági-élelmiszeripari üzemeket az Önök területén, és ezek megfelelnek a direktívában meghatározott kezelés előtti feltételeknek?
- Az Önök területén jól működik az engedélyezési, végrehajtási és monitoring munka adminisztratív háttere, van elég képzett munkaerő és a helyén lévő megfelelő berendezés?
- Helyén van az adatgyűjtési rendszer, és a városi szennyvíz- és iszapkezelésről szóló adatokat eljuttatják a magasabb szintű hivatalokba? Ezek az adatok a nyilvánosság számára könnyen hozzáférhetők?

2.6.5. Javaslatok a követelmények be nem tartásának kezelésére

- Szerezzenek információt a tárgyalási folyamat során kidolgozott intézményi előkészületekről és a Bevezetés ütemezéséről!
- Ellenőrizték, hogy az Önök felelősségi szintjén létezik-e már felelős adminisztratív szervezet, és el vannak-e látva a direktíva Bevezetéséhez szükséges személyzettel ill. eszközökkel!
- Biztosítsa a megfelelő laboratóriumi feltételeket a közigazgatáson belül és/vagy vállalkozásként működő laboratóriumokkal szerződéses keretben!
- Mérje fel, melyik területeket definiálják "érzékeny"-ként; szakvélemény kikérése szükséges valószínűleg!
- Mérje fel, van-e olyan tengervíz az Önök térségében, mely "kevésbé érzékeny terület"-ként határozható meg (tartsa szem előtt, hogy a Balti-tenger, az Északi-tenger, a Fekete-tenger és az Adriai-tenger nem tartoznak a "kevésbé érzékeny terület" kategóriába)!
- Azonosítsa a 2.000 n.e. feletti agglomerációkat, és minden agglomerációra állapítsa meg a vonatkozó szabvány értékeket és a megfelelési kötelezettség határidejét!

- Mérje fel a már meglévő szennyvízhálózat és szennyvízkezelő üzemek jelenlegi állapotát, és határozza meg, hogy hol szükséges szennyvízkezelő üzemet, gyűjtorendszer vagy mindkettőt építeni!
- Mielőtt bármilyen építkezésről döntene, végezzen részletes analízist, mely magában foglalja a régió víz- és szennyvíz-szolgáltatási szükségleteit, így elkerülve a túlságosan nagy méretű szennyvízkezelő üzemek létesítését!
- Tartsa szem előtt, hogy az általános EU alapelvek szerint, mint pl. a "szennyező fizet alapelv", a vízdíjak esetében nem lehet támogatást alkalmazni, és a szennyvízszolgáltatást ellátók a vízdíjából nyerhetik vissza a költségeiket!
- Végezzen el egy megtérülési vizsgálatot annak meghatározására, hogy a felvetett díjak elfogadhatók-e a helyi közösségek számára (probléma akkor merül fel, ha a víz- és szennyvízdíjak a nettó bevételek 5%-át túllépik -- ebben az esetben különleges intézkedésekre van szükség)!
- Végezzen tárgyalásokat a szennyvízszolgáltatások (jövobeni) ellátóival arról, hogy a felhasználók milyen módon téríthetik meg a szennyvízrendszer és a szennyvízkezelő üzem tervezésének és fenntartásának költségeit, és dolgozzanak ki egy díjszabást!
- Mérje fel a szennyvízkezelési infrastruktúra hatékony finanszírozási lehetőségeit, pl. ellenőrizze, hogy lehet-e EU segítséget kérni olyan alapoktól, mint az ISPA vagy a PHARE, ellenőrizze, hogy milyen kölcsönöket lehet felvenni különféle környezetvédelmi és egyéb alapokon, valamint nemzetközi finanszírozási intézményeken keresztül!
- Azonosítsa az ipari üzemeket, melyeknek biológiailag lebontható szennyvízkibocsátása 4.000 n.e.-nél nagyobb értéket jelent az élelmiszer-feldolgozó és agráripár 11 szektorában (a II. Melléklet szerint), biztosítsa, hogy az ezen iparok számára építendő szennyvízkezelő üzemek programjai alkalmazkodjanak a direktívában meghatározott Bevezetési programra vonatkozó határidőkhöz!
- Biztosítsa, hogy az ipari szennyezőanyagkibocsátás-engedélyeztetési folyamaton megy keresztül!
- Biztosítsa a magasabb szintű hivatalokkal való megfelelő együttműködést és információcserét; különösen figyeljen arra, hogy a továbbítsa a releváns információt, így lehetővé téve a két évente megjelenő, a városi szennyvízről és iszapról szóló jelentések kiadását a nyilvánosság számára!
- Az állami statisztikai hivatal által elvégzett kötelező felmérések formátumát igazítsa az Európai Bizottság által megkívánt jelentésformához.

2.7. Az Ivóvíz Direktíva

Hivatalos cím: Council Directive 98/83/EC on the quality of water intended for human consumption (98/83/EC Direktíva az emberi fogyasztásra szánt víz minőségéről)

2.7.1. Bevezetés

Ez a direktíva az emberi fogyasztásra szánt víz minőségére vonatkozó követelmények (melyeket korábban a Tanácsi Direktíva 80/778/EEC adott meg) a '80-as és '90-es évek tudományos és technikai fejlődéséhez való hozzáigazítása. Az új direktíva öt évvel a hatályba lépése után át fogja venni a 80/778/EEC Direktíva helyét (tehát 2003. végén), bár a tagállamok kötelesek az általa támasztott rendelkezéseket a hatályba lépés után két évvel a nemzeti jogszabályok közé felvenni.

A direktíva rendelkezései vonatkoznak az összes egyéni vízellátásra: ivásra, fozésre, ételkészítésre és -gyártásra, amitől esetleg néhány tagállam eltérhet, különösen az átlagosan 10 m³/nap alatti ill. kevesebb, mint 50 embert kiszolgáló vízellátásra.

2.7.2. A direktíva fő céljai

Ez a direktíva a vízminőségi célértékek megközelítésén alapszik (a kibocsátási határértékek megközelítéssel ellentétben) Az I. Melléklet részletesen felsorolja a vízminőségi szabványokat. A direktíva főbb céljai:

- Az emberi egészség védelme az ivóvíz szennyezettségének káros hatásaitól annak biztosításával, hogy az emberi fogyasztásra szánt víz "egészséges és tiszta" (4. Cikk).
- Az emberi fogyasztásra szánt víz jelenlegi minőségi romlásának vagy az ivóvízgyártásra használt víz növekvő szennyezettségének megakadályozása.
- A fogyasztók számára megfelelő információ nyújtása az ivóvíz minőségéről és bármilyen egészségi kockázatról, mely a parametrikus értékek el nem éréséből következnek.

A tagországok szabadon használhatják a legkényelmesebb és leghatékonyabb módszereket a direktívában megadott szabványoknak való megfelelés érdekében. Mi több, miközben az alapvető minőségi és egészségügyi paramétereknek való megfelelés kötelező, a tagállamok szabadon hozzáadhatnak egyéb paramétereket is, melyeket ok szükségesnek tartanak az ivóvíz jó minőségének biztosításához. Ez azt is jelenti, hogy a helyi/regionális önkormányzatokat ösztönzik arra, hogy aktív szerepet játszanak az ivóvíz jó minőségének elérésére tett kiegészítő intézkedések megtervezésében.

2.7.3. Elvárások a helyi és regionális önkormányzatokkal szemben

Az emberi egészségre nem ártalmas ivóvízellátás biztosítása a legtöbb esetben a helyi vagy regionális önkormányzatok hatáskörébe tartozik. Lehet, hogy ok a felelősek a vízvezetékek kiépítéséért és más az emberi fogyasztású vízellátáshoz szükséges szolgáltatásokért. A direktíva 10. Cikke előírja annak biztosítását, hogy az új berendezések anyagából semmilyen, az emberi egészségre káros anyag vagy szennyezőanyag nem maradhat az emberi fogyasztásra szánt vízben.

2.7.3.1. Infrastruktúra szükségletek

A direktíva nem tartalmaz semmilyen specifikus leírást a megfeleléshez szükséges muszaki infrastruktúráról. Néhány más direktíva, melyek ezzel párhuzamosan kerülnek Bevezetésre, a jó vízminőség biztosításához (mely a vízbe kerülő szennyezések megakadályozásával érhető el) szükséges infrastruktúra-követelményeket hangsúlyozzák. A tagállamoknak tudatában kell lenniük, hogy a monitoring infrastruktúrát át kell alakítani, és szükség szerint jobban felszerelni annak ellenőrzésére, hogy a vízminőség megfelel-e a direktívában megadott vonatkozó szabványoknak.

2.7.3.2. Tervezés és Stratégiai Elokészítés

- A tagállamok eldöntik, kihagyják-e valamelyik vízkategóriát a direktíva intézkedései közül. (3. Cikk).
- A tagállamoknak azt is el kell dönteniük, hogy tesznek-e lépéseket a direktívában felsorolt parametrikus értékek csökkentésére.
- A felelos hivatalok (valószínűleg a helyi és regionális önkormányzatok, a tagállamok által kialakított egyéni rendelkezésektől függetlenül) kötelesek megfelelő monitoring programokat létrehozni, a II. Mellékletben részletesen felsorolt paraméter- és gyakorisági mintavételi követelményeknek megfelelően, valamint elemzési eljárásokat kialakítani a III. Mellékletben leírtaknak megfelelően.

A tervezési fázis lényeges pontja a felelos hivatal vagy hivatalok kiválasztása és az érintettek azonosítása. A helyi/regionális önkormányzatok szerepét, ugyanúgy, mint a vízellátó vállalatokét, egyértelműen meg kell határozni. A teljesítés biztosítására erős kivizsgálási és monitoring hálózatra lesz szükség. Mind a tervezésbe, mind a direktíva követelményeinek Bevezetésébe lehet, hogy be kell vonni az egészségügyi hivatalokat és a fogyasztóvédelmi szervezeteket. Ezért, a tapasztalat azt mutatja, hogy a tervezési fázisban széles körű konzultációra van szükség.

2.7.3.3. Jelentés

- A tagállamoknak minden három évben jelentést kell kiadniuk az emberi fogyasztásra szánt víz minőségéről, azzal a céllal, hogy mind a fogyasztókat, mind a Bizottságot informálják. (13. Cikk).
- A tagállamok továbbá kötelesek a Bizottságnak jelenteni:
 - A direktívában meghatározott követelmények megsértésének eseteit;
 - A Bevezetési idő meghosszabbításának kérelmét;
 - A direktívának való megfelelés érdekében tett lépéseket;
 - A nemzeti szintű jogszabályok közé való felvételt.

2.7.3.4. A nyilvánosság bevonásának követelményei

A direktívában megadott, a nyilvánosság részvételére vonatkozó követelmények leginkább a megfelelő információátadással kapcsolatosak. A fogyasztókat informálni kell az ivásra használandó víz minőségéről. Azokban az esetekben is azonnal tájékoztatni kell őket, ha az ivóvíz az emberi egészségre potenciális veszélyt jelent.

Bár az olyan vízzel való ellátás, mely a felhasználókban potenciális egészségi kockázatot okoz, tilos, előfordulhatnak olyan esetek, amikor az előírt szabványok nem teljesíthetők. Ilyen körülmények között a felelos hivatalok tanácsolhatják a fogyasztóknak, hogy tegyenek meg bizonyos ellensúlyozó intézkedéseket a kockázat elkerülésére.

2.7.4. Ellenőrzési lista a követelmények be nem tartásának azonosítására

- Azonosították az összes, az Önök hatáskörébe tartozó egyéni fogyasztásra szánt vízellátás minden pontját?
- Létezik helyben egy olyan intézményi rendszer, mely hatékonyan el tudja végezni az emberi fogyasztásra szánt víz monitoringját?
- Létrehoztak már monitoring programokat az ivóvíz minőségének ellenőrzésére?
- Minden emberi fogyasztásra szánt víz megfelel a nemzeti/helyi minőségi szabványoknak? Ezek a szabványok különböznek a direktíva I. Mellékletében megadottaktól?

- A fogyasztókat ellátják az ivóvíz minőségéről szóló információkkal? Kidolgoztak egy, a fogyasztókat az ivóvíz rossz minőségéről informáló módszert azokra az esetekre, amikor a helyi vízminőség nem éri el a kívánt szabványértékeket?

2.7.5. Javaslatok a követelmények be nem tartásának kezelésére

- Ellenorizze a már meglévő jogi, intézményi és szabályozási rendelkezéseket, melyek az emberi fogyasztásra szánt víz minőségével foglalkoznak. Szerezzen információt a direktíva Bevezetéséről szóló állami szintű rendelkezésekről.
- Biztosítsa, hogy minden ivóvízbázis azonosításra kerül, ide értve az ipari létesítményekben élelmiszer-gyártásra használt vizet is; ellenorizze, hogy ezeket a pontokat megfelelően monitoringozzák!
- Hozzák létre az ivóvíz ellátási pontok monitoring programját (vagy, ha más hivatalok "kompetensek" ebben, ellenorizzék, hogy létezik-e vagy elokészítés alatt van-e ilyen program).
- Ellenorizzék, hogy az emberi fogyasztásra szánt víz minősége megfelel-e a direktívában megadott szabványoknak; ha nem, biztosítsa, hogy a közeljövőben a megfelelő intézkedéseket megtegyék a vízminőség szabványos szintre hozása érdekében.
- Biztosítsa, hogy a fogyasztókat megfelelően informálják az ivóvíz minőségéről, és hogy megfelelő információközlő módszerek léteznek azokra az esetekre, amikor az ivóvíz nem felel meg a minőségi szabványoknak.

2.8. A Szennyvíziszap Direktíva

Hivatalos cím: Council Directive 86/278/EEC on the protection of the environment, and in particular of the soil, when sewage sludge is used in agriculture.

2.8.1. Bevezetés

A direktíva a leülepedett szennyvíziszap mezogazdasági hasznosítását szabályozza. A direktívában alkalmazott megközelítés a maximum határértékeken alapszik. A direktíva maximum határértékeket állapít meg a nehézfémek koncentrációjára, mint a talaj, mind a talajba kerülő iszap tekintetében. Szintén meghatározza az iszap lerakásának feltételeit úgy, mint az egyes talajok esetében az iszaplerakások közötti minimális időközöket a növények tápanyagszükséglete alapján, az iszapra és a talajra vonatkozó analízis kötelezettségeket, és a mintavételi módszereket.

2.8.2. A direktíva fő céljai

- A szennyvíziszap mezogazdasági használata által a talajban, a vegetációban, az állatokban és az emberben okozott káros hatások kiküszöbölése.
- A szennyvíziszap-használat helyes módjának ösztönzése, mely elonyös lehet a növénytermesztésre, feltéve, ha megteszik a szükséges óvintézkedéseket.

2.8.3. Elvárások a helyi és regionális önkormányzatokkal szemben

A tagállamok kijelölik a mezogazdasági területre történő iszap terítésére felelős hivatalokat. A legvalószínűbb választás az a hivatal lenne, melyet a Hulladék Keretdirektívához hoztak létre, és amelyik a vízgyűjtő területmenedzseléssel foglalkozik.

2.8.3.1. Infrastruktúra szükségletek

A direktíva nem írja elő semmilyen specifikus infrastruktúra használatát -- ez a tagállamoktól függ. Az iszapnak kezelésen kell átmenni, mielőtt a mezogazdaságban hasznosítanák, bár a tagállamok engedélyezhetik a kezeletlen iszap használatát, ha azt beinjektálják vagy bedolgozzák a talajba (6. Cikk). Megfelelő monitoring infrastruktúrát kell biztosítani annak ellenőrzésére, hogy az iszap a direktívának megfelelően kerül-e felhasználásra.

A tagállamok a nehézfém határértékek elérésének érdekében (5. Cikk) a két lehetséges eljárás egyikét kötelesek választani. Hivatkozhatnak az iszapban található nehézfém koncentrációra, vagy a terület- és időegységenként a talajba kerülő fémmennyiségre.

2.8.3.2. Tervezés és Stratégiai Elokészítés

A direktíva nem tartalmaz semmilyen kötelezettséget a szennyvíziszap használatának megtervezésére. Azonban meg kell tenni a következő stratégiai intézkedéseket:

- Ki kell jelölni azokat a területeket, ahova szennyvíz iszapot fognak teríteni, és el kell végezni a talaj pH- és fémtartalom elemzését.
- A szennyvíz iszap használatát meg kell tiltani (7. Cikk):
- Legelők és takarmánynövények esetén, ha azon legeltetést vagy betakarítást végeznek kevesebb, mint három héttel az iszap letétele után;
- Azokon a talajokon, ahol gyümölcsök és zöldségek teremnek (kivéve a gyümölcsfákat);
- Olyan zöldségek és gyümölcsök termesztésére szolgáló talajok esetében, ahol a zöldség/gyümölcs általában közvetlenül érintkezik a talajjal, a betakarítás előtti 10 hónapban.

A tagállamok a direktívában megadottaknál szigorúbb határokat is megadhatnak, mely további tervezést igényel. Az ilyen tervezés vagy stratégiafejlesztés gyakran a helyi/regionális önkormányzati szinten történik.

2.8.3.3. Jelentés

A tagállamok kötelesek a minden négy évben összevont jelentést készíteni az iszap mezogazdasági hasznosításáról, és megtartani azokat a bizonyítékokat, melyek a direktívában előírtaknak való megfelelést igazolják.

2.8.3.4. A nyilvánosság bevonásának követelményei

- A tagállamok kötelesek megkövetelni, hogy a szennyvíz iszap előállítói rendszeresen, az iszap összetételére vonatkozó részletes információval látják el a felhasználókat. (6. Cikk, IIA Melléklet).
- A tagállamoknak biztosítani kell azt, hogy a szennyvíz iszapról részletes információkat tartalmazó feljegyzések megtartásra kerüljenek, és a felelos hivatalok számára hozzáférhetők. Ennek az információnak tartalmaznia kell a szennyvíz iszap mennyiségét, összetételét, használatát és mérési eredményeit, valamint a szennyvíz iszap átvevoinek nevét és címét, ill. azokat a helyeket, ahol a szennyvíz iszap felhasználásra kerül. (10. Cikk)

Szem előtt kell tartani, hogy a Környezetvédelmi Információhoz való Hozzáférés Direktíva (90/313/EEC) szerint a felelos hivatalok kötelesek az érdekelt felek számára hozzáférhetővé tenni a környezet állapotáról és védelméről szóló információkat, és a szennyvíz iszap alkalmazásáról szóló információ is ezekhez az információfajtákhoz sorolható.

2.8.4. Ellenorzési lista a követelmények be nem tartásának azonosítására

- Van Az Önök jogkörében valamilyen, a szennyvíz iszap felhasználására vonatkozó állami vagy helyi szabályozás (pl. engedélyezési/jóváhagyási szabványok)? Betartják ezeket?
- Kijelölték a szennyvíz iszap mezogazdasági hasznosításáért felelos hivatalokat?
- Azonosították azokat a talajokat, ahol szennyvíz iszapot alkalmaznak?
- Van helyben monitoring rendszer a nehézfém értékek ellenorzésére a szennyvíz iszapban vagy a talajban, ahol a szennyvíz iszapot használják?
- A szennyvíz iszap felhasználói tudatában vannak a mezogazdasági célú szennyvíz iszap használatnak, és tájékoztatva vannak az iszap összetételéről és azokról a lépésekről, melyeket az iszap használat negatív hatásainak elkerülésére kell megtenni?

2.8.5. Javaslatok a követelmények be nem tartásának kezelésére

- Ellenorizze a már meglévo jogalkotási és adminisztratív struktúrákat, melyek a szennyvíz iszap mezogazdasági hasznosításával foglalkoznak; vizsgálja meg a magasabb szintu hivatalokkal, milyen lépéseket terveznek a direktívának való megfelelés elérésére (átalakítási folyamat, Bevezetési program).
- Biztosítsa, hogy az Önök jogkörébe tartozó talajok nehézfém tartalmát rendszeresen ellenorzik; ellenorizze, hogy a nehézfém koncentráció nem haladja meg a direktívában megadott határokat.
- Biztosítsa, hogy minden iszap előállítót azonosítanak, és hogy azok, a direktívában előírtak szerint, elegendó információval látják el a felhasználókat az iszap összetételéről, az alkalmazás módszereiről, hogy így elkerülhető legyen a talajra gyakorolt negatív hatás!
- Biztosítsa, hogy helyben létezik egy talaj-mintavételi program, és hogy a szennyvíz iszap felhasználásának monitoringja az előírtak szerint elvégzésre kerül.

- Biztosítsa, hogy a felhasználók elégséges információhoz jutnak az iszap alkalmazásának előnyeiről és kockázatairól, és hogy a felhasználók követik a direktívában leírt módszertani alapelveket.
- Biztosítsa, hogy a talaj nehézfém tartalmáról és a szennyvíz iszap alkalmazásáról szóló információk minden érintett fél számára könnyen hozzáférhető.

2.9. A Hulladék Keretdirektíva

Hivatalos cím: Council Directive 75/442/EEC on waste, as amended by Council Directive 91/156/EEC. (75/442/EEC Tanácsi Direktíva a hulladékról, a 91/156/EEC Tanácsi Direktíva általi módosítások szerint)

2.9.1. Bevezetés

A Hulladék Keretdirektíva a hulladékgazdálkodás az egész Európai Unión átnyúló keretét hozza létre. A hulladék, az egész EU-ban használatos, általános definícióját a következőképpen adja meg:

"Hulladék bármilyen, a Hulladék Keretdirektíva I. Mellékletében meghatározott anyag vagy tárgy, melytől a birtokosa megszabadul, meg kíván szabadulni, vagy melytől a birtokosa köteles megszabadulni."

2.9.2. A direktíva fő céljai

A Hulladék Keretdirektíva:

- Megköveteli a tagállamoktól, hogy megtegyék a szükséges intézkedéseket annak biztosítására, hogy a hulladékot úgy hasznosítsák újra vagy tegyék le, hogy az ne jelentsen veszélyt a levegőre, vízre vagy talajra, és ne okozzon kárt szagok vagy zaj formájában, ill. ne befolyásolja károsan a táj állapotát.
- Megköveteli a tagállamoktól, hogy integrált hulladékkezelési stratégiát hozzanak létre a direktívában előírt alapelvek szerint, mely pontosan meghatározott Bevezetési ütemezést és felelősségeket tartalmaz.
- Megköveteli a tagállamoktól, hogy engedélyeket adjanak ki azoknak a vállalatoknak, melyek a hulladék lerakásával és újrahasznosításával foglalkoznak. Az engedélyeknek tartalmazniuk kell az olyan feladatokra vonatkozó követelményeket, mint a újrahasznosítási technikák és módszerek, lerakóhelyek, muszaki előírások és biztonsági óvintézkedések.
- Rendelkezik a tagállamokban végzett hulladékgazdálkodás kivizsgálásáról és monitoringjáról, és lefekteti az Európai Bizottság és a nyilvánosság felé tett jelentések követelményeit.

2.9.3. Alapelvek

2.9.3.1. A hulladékkezelés hierarchiája és alapelvei

A direktíva felállít egy hulladékkezelési hierarchiát, mely meghatározza a hulladékkezelési lehetőségeket, preferenciaszintjük függvényében. A legkívánatosabb a hulladék(képződés) megakadályozása és a hulladéktermelés minimalizálása. Ezt követik (prioritásuk szerint csökkenő sorrendben) a:

- Hulladék újrafelhasználása
- Hulladék újrahasznosítása
- Hulladék energiaforrásként való hasznosítása
- Elégetés energia-visszanyerés nélkül
- Hulladéklerakás

A hulladéklerakást tekintjük a legkevésbé kívánatos hulladékkezelési megoldásnak.

A direktíva megköveteli a következő alapelvek alkalmazását a hulladékkezelés során:

- A legjobb létező technológia alapelve, mely nem jelent egyben magas költségeket (ez a hulladékhasznosító és -kezelő létesítmények hálózatának kiépítéséhez kapcsolódik).
- A hulladék forrásához közel végzett kezelés és hasznosítás elve.

- Az önállóság alapelve a hulladékkezelésben (bizalom a nemzeti hulladékhasznosító/kezelő létesítményekben, a hulladék határokon átmenő szállításának elkerülésére).
- A szennyező fizet alapelv alkalmazása a kibocsátott hulladékra, annak biztosítására, hogy a hulladékkezelés költségeit a termelő vagy a hulladék birtoklója állja.
- Kezelési díj a hulladéktermelő számára.

2.9.3.2. Kapcsolódó Direktívák

A Hulladék Keretdirektíva tervezési és intézményi keretet nyújt a hulladék szektor direktíváinak Bevezetéséhez. A kapcsolódó leánydirektívák a következők:

- A Hulladéklerakásról szóló direktíva 99/31/EC
- A Hulladékégetésről szóló direktíva 2000/76/EC
- A Csomagolóanyag hulladék direktíva 94/62/EC
- A Szennyvíz iszap direktíva 86/278/EEC
- A Veszélyes hulladék direktíva 91/689/EEC
- Az Akkumulátorok direktíva 91/157/EEC
- A PCB-k és PCT-k lerakásáról szóló direktíva 96/59/EEC
- A Hulladék olaj direktíva 75/439/EEC

2.9.3.3. Hogyan működik a direktíva

1. lépés

A tagállamok (tagjelölt országok) kijelölik a felelős szervezetet a megfelelő szinteken (országos, regionális vagy helyi) a direktívában előírt feladatok elvégzésére (6. Cikk).

2. lépés

A tagállamok egy integrált hulladékkezelési/menedzselési stratégiát hoznak létre nemzeti állami szinten, mely magában foglalja a hulladékkezelési hierarchiát és más, a direktívában meghatározott alapelveket.

3. lépés

A tagállamok felmérést készítenek a már meglévő hulladékkezelési létesítményekről annak meghatározására, hogy milyen további infrastruktúra szükséges az integrált és hatékony hulladékkezelési hálózat létrehozására, az 5. Cikkben leírtak szerint.

4. lépés

A tagállamok országos szintű hulladékkezelési terveket készítenek elő (7. Cikk). A hulladékkezelési tervek meghatározzák többek között a kezelendő vagy lerakandó hulladék típusait, mennyiségét és eredetét; az általános műszaki követelményeket; a bizonyos hulladéktípusokra vonatkozó hulladékkezelési rendelkezéseket; a megfelelő hulladékkezelési létesítményeket. A hulladékkezelési stratégia előkészítésének főbb fázisai a következők:

- A hatáskör és cél meghatározása;
- "Alapvonal" tanulmány a jelenlegi helyzetrol és előrejelzés a jövőbeni hulladékáramlásról;
- A problémák azonosítása
- Stratégiai célok kituzése;
- A célok eléréséhez vezető választási lehetőségek és forgatókönyvek beazonosítása;
- A választási lehetőségek és forgatókönyvek értékelése, a prioritási sorrend kialakítása majd a legkívánatosabb kiválasztása;
- Pénzügyi értékelés és a finanszírozási források azonosítása;
- A felelőségek és a Bevezetés ütemezésének kijelölése;
- A fejlődés mérési eszközének meghatározása;

5. lépés

A tagállamok intézkedéseket hoznak a hulladékkezelés szabályozására és monitoringjára, mely magában foglalja:

- az engedélyek kiadásának rendszerét és folyamatát a direktíva II. A és B Mellékletében felsorolt hulladékkezelő létesítmények számára, melyek lerakási- és visszanyerési tevékenységet végeznek (9. Cikk.)
- a hulladékkezelő létesítmények ellenőrzésének rendszerét és folyamatát.
- a hulladékkezelés-irányítók és ellenőrök képzésének előírásait

6. lépés

A tagállamok az érintettekkel konzultációs eljárást dolgoznak ki, melyet az új hulladékszabályozás Bevezetése előtt alkalmaznak, és kommunikációs programot fejlesztenek ki a hulladéktermelők a hulladék-minimalizálásra ösztönzésére.

2.9.3.4. Jelentés

A tagállamok az Európai Bizottságnak a következőkről:

- A hulladékgazdálkodási hierarchia Bevezetésére tett lépések;
- Nemzeti hulladékkezelési tervek;
- A hulladék mozgatásának elkerülésére tett lépések, melyek nincsenek összhangban a hulladékkezelési tervekkel;
- A direktíva Bevezetésére tett lépések; és
- Minden egyes veszélyes hulladék lerakóhely esetében a név, cím, és a kezelt hulladék típusa és mennyisége.

A jelentett információt a nyilvánosság számára is elérhetővé kell tenni.

2.9.4. Elvárások a helyi és regionális önkormányzatokkal szemben

A Bevezetési feladatok legtöbbje az országos szintű szervezetet terheli. Bár a direktíva nem kimondottan követeli meg a hulladékkezelési felelőségek/feladatok átruházását a helyi/regionális önkormányzatokra, a legtöbb tagjelölt országban ez marad majd a gyakorlat. Ezért fontos, hogy a helyi/regionális önkormányzatok megértsék a keretdirektíva követelményeit, különösen az infrastruktúra szükségletek, tervezés és stratégia elokészítés, valamint a nyilvánosság bevonásának követelményei tekintetében.

2.9.4.1. Infrastruktúra szükségletek

A tagállamok felelősek egy integrált és jól működő hulladéklerakó- és kezelő létesítményekből álló hálózat kiépítéséért. A hulladékgazdálkodási létesítményeknek tükröznie kell a "legjobb létező technológia" alapelvét, mely nem jelent egyben magas költségeket (5. Cikk.) A létesítmények hálózata a hulladékkezelés önállóságának biztosítására hivatott, és tükröznie kell a hulladékkezelés alapelveit.

A tagállamok felelősek egy, a már létező hulladéklerakó- és kezelő létesítményeket felmérő vizsgálat lefolytatására annak meghatározására, hogy milyen infrastruktúra-bovításra van szükség egy integrált és jól működő hulladéklerakó- és kezelő létesítményekből álló hálózat létesítéséhez.

2.9.4.2. Tervezés és stratégiai elokészületek

A direktíva kötelezi a tagállamokat arra, hogy, az integrált hulladékkezelési stratégia létrehozása után, hulladékkezelési tervet készítsenek, mely a direktívában megfogalmazott alapelveken nyugszik. A direktíva nemzeti szintű stratégiákat és hulladékkezelési terveket ír elő, és nem utal a regionális vagy helyi szintű hulladékkezelési tervekre. Bár bevett gyakorlat, hogy a regionális vagy helyi szintű hulladékkezelési tervek elokészítése követi a direktívában meghatározott hulladékkezelési filozófiát.

2.9.4.3. Nyilvánosság bevonásának követelményei

A direktívában nincsenek kifejezetten a helyi önkormányzatokra vonatkozó, a nyilvánosság bevonásáról szóló előírások. A kötelező nyilvános konzultációra vonatkozó formális előírások legtöbbször az új hulladéklerakó/kezelő létesítmények helykijelölési eljárására vonatkoznak. Ezeket azonban a földhasználati engedélyezési rendszer és a Környezetvédelmi Hatásvizsgálat jogszabályai szabályozzák.

Továbbá, érdemes civil szervezeteket is bevonni a nemzeti (és helyi) hulladékkezelési terv kialakításába, bár a direktíva ezt nem követeli meg.

2.9.5. Ellenőrzési lista a követelmények be nem tartásának azonosítására

- Elkészítették az önkormányzati szintű hulladékkezelési tervet? Ha igen, az figyelembe veszi a hulladékkezelési hierarchiát és a direktívában meghatározott alapelveket (tehát a lerakástól a hulladék-újrahasznosítás és reciklikálás irányába való elmozdulást)?
- Készült felmérés annak megállapítására, hogy a már meglévő hulladéklerakási/kezelési létesítmények nem jelentenek-e veszélyt a levegőre, vízre vagy talajra, ill. nem okoz-e kárt szagok vagy zaj formájában?
- A már meglévő hulladéklerakási/kezelési létesítmények kello mértékben megfelelnek a "legjobb létező technológia" alapelvének, mely nem jelent egyben magas költségeket, és a direktívában megadott hulladékkezelési hierarchiának?
- Az önkormányzati területen működő hulladékkezelő vállalatok rendelkeznek működési engedéllyel?
-

- A város szorgalmazza a hulladék-termelődés megakadályozását és minimalását?

2.9.6. Javaslatok a követelmények be nem tartásának kezelésére

- Bár a direktíva nem szól az önkormányzatokhoz vagy a helyi szintu közigazgatási intézményekhez (a tagállamokra hagyva a hulladékkezelés országon belüli felelősségeinek meghatározását), javasoljuk, hogy az önkormányzatok vegyék tudomásul az alábbiakat:
- A direktívában leírt hulladékkezelési hierarchia és alapelvek alkotják az EU jövőbeni hulladékkezelési gyakorlatának alappilléreit. Különösen a helyi önkormányzatok ösztönözhetik a hulladéktermelés minimalását ösztönző rendszer kialakításával és a polgárok és az ipari szféra tudatosságának növelésével. Elosegíthetik a hulladék újrahasználatát, komposztálását és újrahasznosítását a szeparált gyűjtési rendszer és a visszaforgató/újrahasznosító létesítmények biztosításával.
- Kísérje figyelemmel az állami és helyi szintu felelőség-megosztás változását az infrastruktúra követelményekre, a helyi hulladékkezelési programok létrehozására, az újrahasznosítás célcsoportjaira és a hulladékaamlás minimalására vonatkozóan.
- Kísérje figyelemmel a követelmények változásait a hulladékgazdálkodás és hulladék lerakási/kezelési létesítmények tárgyában.

2.10. Direktíva A Hulladéklerakásról

Hivatalos cím: Council Directive 99/31/EC on the landfill of waste (99/31/EC Direktíva a hulladéklerakásról)

2.10.1. Bevezetés

A Hulladéklerakási Direktíva általános célja a hulladéklerakás a környezetre és az emberi egészségre gyakorolt káros hatásainak megakadályozása vagy csökkentése. A direktíva jelentős megszorításokat alkalmaz azokra a módokra, ahogyan a hulladéklerakást/talajfeltöltést használnak hulladéklerakási célokra, magába foglalva a hulladéklerakás tervezésének és elvégzésének muszaki feltételeit, a monitoringot és lezárást, valamint a lerakható hulladékok fajtáira vonatkozó megszorításokat. A jelenlegi tagállamok számára a határido, amikorra teljes mértékben teljesíteniük kell a tervezésre, működésre és a hulladéklerakó telepek utólagos gondozásához szükséges technikai követelményeknek, 2009.

2.10.2. A direktíva fő céljai

A Hulladéklerakási Direktíva főbb céljai a következőket tartalmazzák:

- Mind a lerakott hulladék mennyiségének, mind toxikusságának csökkentése;
- Szabványok létrehozása a már létező és új hulladéklerakók tervezésére és működésére;
- Ösztönözzék a hulladék előzetes kezelését, mielőtt leraknák;
- A veszélyes hulladék és a kommunális hulladék keveredésének megakadályozása;
- A használt gumiabroncsok (teljes vagy darabolt), egészségügyi hulladék, gyúlékony és folyékony hulladék lerakásának tilalma;

A direktíva meghatározza a hulladéklerakó helyekre szállítható biológiailag lebomló hulladék teljes mennyiségét (a hulladéklerakó helyek által kibocsátott metánmennyiség csökkentésére, így csökkentve az ózonrétegre gyakorolt hatást). A tagállamok kötelesek a hulladéklerakó helyekre szállított biológiailag lebomló hulladék tömegét az 1999-es szint 75%-ra csökkenteni, majd 2009-re 50%-kal, 2016-ra pedig 35%-kal.

A Hulladéklerakási Direktíva előírja, hogy a hulladéklerakás árának magában kell foglalnia a hulladéklerakó hely bezárási, valamint az újratelepítés és legalább 30 évig tartó utókezelési költségeit

2.10.3. A helyi/regionális önkormányzatokra vonatkozó bevezetési kötelezettségek

A hulladékkezelés az önkormányzatok egyik legfontosabb feladata. Ezért előrelátható, hogy a Hulladéklerakási Direktíva rendelkezéseinek való kötelezettségek nagymértékben a helyi és regionális önkormányzatok hatáskörébe lesznek áttolva.

A kormány felelős a hulladéklerakási muszaki szabványok átvételéért, és a tevékenység alapelveinek felvételéért az állami jogalkotásba, a Hulladéklerakási Direktívában megadott célok eléréséhez szükséges gazdasági eszközök megteremtéséért, és azoknak az intézkedéseknek a Bevezetéséért, melyek lehetővé teszik, hogy a hulladéklerakás ára magába foglalhassa a hulladéklerakó hely bezárási és utókezelési költségeit. A kormány megfelelő segítséget kell nyújtson a helyi önkormányzatok számára azoknak a hulladéklerakó helyeknek az azonosítására, melyek nem felelnek meg a direktíva muszaki követelményeinek.

Az várható, hogy végül a helyi hatóságoknak kell megtenni a következő, Hulladéklerakási Direktívával kapcsolatos lépéseket:

- A Hulladéklerakási Direktívában (8. és 14. Cikk, I. Melléklet) meghatározott minimális muszaki előírásoknak sem megfelelő már létező hulladéklerakó helyek fejlesztése vagy bezárása;

- Új hulladéklerakási létesítmények építése;
- Szigorú monitoring rendszer Bevezetése mind a működő, mind a bezárt hulladéklerakó helyek megfigyelésére;
- Hozzanak létre egy szeparált hulladékgyűjtő rendszert és komposztáló létesítményeket a hulladéklerakó helyekre szállított biológiailag lebomló hulladék mennyiségének csökkentésére;
- Létesítsenek lehetőségeket azon anyagok számára, melyeket már nem lehet lerakni, mint pl. az autógumik, egészségügyi hulladék, gyúlékony hulladék és folyékony hulladék;
- Adjanak ki új működési engedélyeket az összes létező hulladéklerakó hely számára (az intézkedés során különleges figyelmet kell fordítani a lerakó hely menedzselését és utókezelését biztosító pénzügyi biztonságra).

A tagjelölt országok számára ezeknek a rendelkezéseknek a Bevezetési határideje a csatlakozási tárgyalások eredményétől függ (így pl. az átmeneti időszakok hossza) de nagyon valószínű, a jelenlegi tagországokra vonatkozó határidőknél hosszabbat adnak meg számukra (szem előtt tartva, hogy a tagországoknak tíz év állt rendelkezésére a hulladéklerakó helyek muszaki előírásainak való megfelelésre).

Bizonyos előírások a hulladék lerakási engedéllyel rendelkezőket terhelik. Ezek főleg a hulladéklerakó helyek feltételes terveinek előkészítésére, a lerakott hulladék típusairól és mennyiségéről szóló éves jelentésre, a monitoring programok eredményeire, a hulladék lerakó helyen nem elfogadott hulladék bejelentésére, a karbantartásra és a hulladék lerakó hely bezárás utáni monitoringjára és ellenőrzésére vonatkoznak.

2.10.3.1. Infrastruktúra szükségletek

A direktíva tartalmaz néhány, az infrastruktúrára vonatkozó utalást. Ezek különösen a hulladéklerakó helyek muszaki előírásaihoz és a hulladéklerakó helyekre továbbított biológiailag lebomló hulladék csökkentési céljához kapcsolódnak. Ezek valószínűleg jelentős költségeket okoznak. A kulcsfontosságú előírások a következők:

- A lerakás előtt a hulladékot kezelni kell – így különböző hulladékgazdálkodási létesítményeket kell építeni (a létesítmények kiválasztása a felelős hivatalok hatáskörébe tartozik, de követnie kell a Hulladék Keretdirektívában megfogalmazott hulladékkezelési hierarchiát).
- Az együttes lerakás (a veszélyes és közületi hulladék keveredése ugyanazon a lerakóhelyen) tilos. Külön gyűjtő és/vagy osztályozó rendszereket, valamint kezelési/lerakási létesítményeket kell biztosítani, melyek megfelelnek ezeknek az előírásoknak (ez vonatkozik pl. az akkumulátorokra, gyógyszerekre, elektronikus hulladékokra).
-
- Az autógumik, egészségügyi hulladék, gyúlékony hulladék és folyékony hulladék lerakó helyeken való lerakása már nem megengedett. Külön gyűjtő rendszereket és kezelési/lerakási létesítményeket kell biztosítani az ilyen típusú hulladékok átirányítására a hulladék lerakó helyekről.
- A már létező és új hulladéklerakó helyekről a metánt össze kell gyűjteni és elégetni, ha nem hasznosítható energiatermelésre. A metán összegyűjtését és a hasznosító rendszerek kialakítását minden már létező és tervezett hulladéklerakó helynél alkalmazni kell.
- Lúgygyűjtő rendszereket és lúgkezelési létesítményeket minden már létező és tervezett hulladéklerakó helynél alkalmazni kell.
- Komposztáló létesítmények szükségesek a hulladéklerakó helyeken lerakott, biológiailag lebomló hulladékok mennyiségének csökkentésére.

2.10.3.2. Tervezés és stratégiai előkészületek

Központi irányítás szükséges a hulladéklerakó helyekre továbbított biológiailag lebomló hulladékok mennyiségének csökkentési stratégiájának kidolgozására. Valószínű, hogy a

kormány a helyi/regionális önkormányzatokat fogja megbízni a helyi szintu, hasonló tervek kidolgozásával.

A már meglévő hulladéklerakó helyek működtetői feltételes terveket készítenek a lerakó helyekről. A feltételes tervek segíteni fogják a felelős hivatalokat annak meghatározásában, hogy a már meglévő hulladéklerakó helyek tovább működhetnek-e, vagy meg kell tagadni tőlük a további működéshez szükséges engedélyt.

2.10.3.3. Jelentés

A direktíva által előírt jelentési kötelezettségek meglehetősen komplexek. A tagállamoknak a Bizottság felé, háromévenként, kérdőíven vagy a Bizottság által kiadott vázlaton alapuló jelentést kell tenniük a direktíva Bevezetéséről. A jelentés megkívánja a tagországoktól, hogy adatot gyűjtsenek a hulladék lerakó helyekre kerülő hulladékok típusairól és arányairól; a hulladék eredetéről és termelőjéről; a veszélyes hulladék lerakásáról és másokról. A jelentések elkészítéséhez rendszereket és adatbázisokat kell létrehozni, és a helyi/regionális önkormányzatoknak valószínűleg kötelezniük kell a lerakó helyek működtetőit az adatok jelentésére.

2.10.3.4. A nyilvánosság bevonásának követelményei

A formális követelmények a nyilvánosság bevonására az új hulladék lerakó helyek kialakításához kapcsolódnak. Ezeket a tervezési és környezeti hatás vizsgálat szabályzatokban pontosan meghatározzák. A nyilvánosság részvétele erősen javasolt a hulladéklerakó helyekre küldött biológiailag lebomló hulladék csökkentésére kidolgozandó stratégiák felvázolásánál.

2.10.4. Ellenőrzési lista a követelmények be nem tartásának azonosítására

- Az Önök jogkörébe tartozó hulladék lerakó helyek megfelelnek a Hulladéklerakási Direktíva technikai előírásainak (és így működési engedély feltételeinek is)?

Ellenőrizze különösen:

- A metánösszegyűjtő- és kezelőrendszert;
- A lúgösszegyűjtő- és kezelőrendszert;
- A hulladék lerakó helyek megfelelő elkerítését.
- Kezelik a hulladékot a hulladéklerakó helyen való elhelyezés előtt?
- A hulladék lerakás a hulladéktól való megszabadulás egyetlen módja az Önök helyhatósági területén?
- Az Önök jogkörébe tartozó hulladék lerakó helyeken megengedett a közületi hulladék és a veszélyes hulladék együttes lerakása?
- Az Önök jogkörébe tartozó hulladéklerakó helyeken raknak le autógumikat, egészségügyi hulladékot, gyúlékony hulladékot és folyékony hulladékot?
- Végeznek biológiailag lebomló hulladék-komposztálást az Önök helyhatósági területén?
- A hulladék lerakási díj tartalmazza a bezárás, kezelés és utókezelés költségeit?
- Az Önök jogkörébe tartozó hulladék lerakó helyeken rendszeresen végeznek monitoringot a letett hulladékok típusára és mennyiségére vonatkozóan? Ki vannak alakítva a rendszeres jelentési formák?

2.10.5. Javaslatok a követelmények be nem tartásának kezelésére

- Mérjék fel az Önök jogkörébe tartozó hulladék lerakási létesítményeket annak ellenőrzésére, hogy azok megfelelnek-e a Hulladéklerakási Direktíva műszaki előírásainak. Ha nem,

ellenorizzék annak kivitelezhetőségét, hogy vagy fejlesztik a már meglévő helyeket, vagy becsukják a már létező helyeket, és újakat építenek.

- Gyozodjenek meg róla, hogy a tervezett létesítmények teljes mértékben megfelelnek a Hulladéklerakási Direktíva muszaki előírásainak.
- Vezessék be a rendszeres monitoringot a hulladéklerakó helyeken elhelyezett hulladékok típusára és mennyiségére vonatkozóan.
- Figyeljék a csatlakozási tárgyalások eredményeit az átmeneti időszak vonatkozásában, a direktívában megadott muszaki szabványoknak való teljes mértéku megfelelés érdekében.
- Figyeljék a kormány megközelítését a biológiailag lebomló hulladék csökkentési céljának eléréséhez. Két forgatókönyv képzelhető el: vagy minden önkormányzati területen egyenlo csökkentési értékeket vezetnek be, vagy bizonyos kvótát állapítanak meg minden területre, az országos cél elérésére (a második megközelítés nagyobb rugalmasságot enged meg, és figyelembe veszi az önkormányzati területek közötti, az infrastruktúra-szükségeiktől függő, különbségeket).
- Oktatási kampányok és az érintettek részvétele szükséges a biológiailag lebomló hulladék lerakásának csökkentéséhez.
- Különleges költségvetési intézkedésekre lesz szükség annak biztosítására, hogy a jelenlegi hulladék lerakási díjából finanszírozni lehessen a bezárás utáni költségeket.

2.11. Direktíva A Hulladékégetésről

Hivatalos cím: Council Directive 2000/76/EC of 4 December 2000 on the incineration of waste (2000. december 4-i 2000/76/EC Direktíva a hulladékégetésről)

2.11.1. Bevezetés

Ez a közelmúltban elfogadott direktíva egyszerű jogi keretet nyújt a nem-veszélyes és veszélyes hulladékok elégetéséhez és együttégetéséhez. Megismétli a 89/429/EEC és 90/369/EEC direktívákban megfogalmazottakat a már meglévő és új hulladékégető létesítmények által kibocsátott levegőszennyeződés megakadályozásáról és csökkentéséről, valamint a 94/67/EC direktívában leírtakat a hulladékégetésről.

2.11.2. A direktíva fő céljai

- A direktíva lefekteti a következő tárgyú kiterjedt és átfogó előírásokat: hulladékégető- és együttégető üzemek engedélyezési eljárásai, az égető berendezések műszaki és technológiai előírásai, monitoring követelmények, a nyilvánosság joga az információhoz jutáshoz.
- A direktíva előírja, hogy mérőműszert kell felszerelni a paraméterek, a halmazállapot és az égési vagy együtt-égési folyamat során releváns tömeg koncentrációk monitoringjára (a direktíva III. Mellékletével összhangban).
- A direktíva meghatároz levegő- és vízkibocsátási határértékeket, melyek az égési folyamatból és a csatlakozó létesítményekből származnak. A specifikus levegő-kibocsátási határértékek a direktíva II. és V. Mellékletében találhatóak. A vízkibocsátási határértékek a direktíva IV. Mellékletében kerülnek pontosításra.
- Bizonyos típusú hulladékégető- és együttégető üzemek kívül esnek ezen direktíva hatókörén. Ezek a következő típusú hulladékokat kezelő létesítményeket jelentik: állati hulladék, mezőgazdaságból és erdőszőlőből származó növényi hulladék, növényfeldolgozásból származó hulladék a termelt hő visszanyerése esetén, fa- és parafa hulladék, radioaktív hulladék, nyílt tengeri olaj- és gázkitermelésből származó hulladék.
- A tagállamok kötelesek 2002. december 28-ára a direktívával való jogharmonizációt elérni. A direktíva a már létező üzemekre 2005. december 28-tól vonatkozik, az új üzemekre pedig 2002. december 28-tól. Az SO_x és NO_x kibocsátásokra bizonyos engedelmények adhatók, nem későbbig, mint 2008. I. 1. (lásd a direktíva II. Melléklete).

2.11.3. A helyi/regionális önkormányzatok bevezetési kötelezettségei

A direktíva számos kötelezettséget ró a „felelős hivatal”-okra, és a hulladékégető üzemek működtetőire/tulajdonosaira. Az adott ország szokásainak megfelelően ezek bármelyike lehet a helyi/regionális önkormányzat.

A tagállamok jogkörébe tartozik a felelős hivatal kijelölése, és ez a hivatal fogja ellátni a hulladékégető és együttégető létesítmények engedélyezését, kivizsgálását és velük szemben büntető szankciók alkalmazását (ahogy ezt a Hulladék Keretdirektíva és az IPPC Direktíva megköveteli).

A direktíva előírja, hogy a hulladékégető és együttégető létesítmények nem működhetnek engedély nélkül, és meghatározza az engedélyezési kérvény tartalmát. A kérvénynek tartalmaznia kell azoknak az intézkedéseknek a leírását, melyek annak garantálást tűzték ki célul, hogy:

- az üzem a direktívában alább előírtak szerint tervezik, szerelik fel és működtetik;
- az égetési folyamat során keletkezett hő a lehető legnagyobb megvalósítható mértékben visszanyerik;

- a visszamaradt anyagok mennyiségét minimalják, és annak lerakását az állami szintű és közösségi jogszabályozásnak megfelelően végzik.

A felelős hivatal által a hulladékégető és együttégető létesítmények számára kiadott engedélyeknek fel sorolni pontosan azokat a hulladékkategóriákat, amelyekbe tartozó hulladékokat kezelhetnek az üzemben, meg kell állapítani az üzem teljes hulladékégető és együttégető teljesítményét, és meg kell határozni a mintavételi és mérési eljárásokat minden egyes levegő- és vízszennyező anyagra. Ezen felül, ha az engedélyt veszélyes hulladék égetésére adták ki, meg kell határozni a minimum és maximum tömegáramlást, a legalacsonyabb és legmagasabb fűtőértékeket, és az olyan szennyező anyagok maximum koncentrációját, mint a PCB, klór, fluor, kén, nehézfémek és mások.

Jelentős kötelezettségeket rónak ki a hulladékégető és együttégető létesítmények működtetőire (ha a létesítmény az önkormányzat tulajdonában van, és o működteti azt, ezek a kötelezettségek végül az önkormányzatra hárulnak). A működtetőnek minden szükséges óvintézkedést meg kell tennie a hulladék szállítása és fogadása során a káros környezetre és emberi egészségre gyakorolt hatás minimalására. A minimum fogadási előírások magukba foglalják a vonatkozó dokumentumok ellenőrzését és a lerakás előtti reprezentatív mintavételt (a mintákat az elégetés után legalább 1 hónapig meg kell tartani). A működtetőnek be kell tartania a direktívában megadott működtetési előírásokat, különösen az égési gázok minimum hőmérsékletére, és az össz szerves tartalom maximumára vonatkozókat (6. Cikk). A működtetőnek be kell tartania a levegő kibocsátási határértékeket és a vízkibocsátási határértékeket (7. és 8. Cikk). A működtetőnek szintén minimálni kell az égési folyamat során visszamaradt anyagok mennyiségét és újrahasznosítani azokat. A szennyező anyagok folyamatos és periodikus méréseit is a működtetőnek kell elvégeznie. (11. Cikk).

2.11.3.1. Infrastruktúra szükségletek

A direktíva megköveteli, hogy a már létező és az új hulladékégető és együttégető létesítmények infrastruktúrája megfeleljen a műszaki, technológiai, működtetési és monitoring szabványoknak. Az e szabványoknak való megfelelés valószínűleg jelentős költségeket okoz, mely magában foglalja a már meglévő létesítmények fejlesztését és/vagy új létesítmények építését. A kulcsfontosságú infrastruktúra előírások a következők:

- Az égési folyamat minimum hőmérsékletét és a salak maximum összes szervesanyag tartalmát biztosító technológiai folyamat. A működési feltételek tartalmazzák azt az előírást, hogy az összes szerves széntartalom a salakban és az hamuban kevesebb, mint 3%-a (vagy az izzítás alatti csökkenés kevesebb, mint 5%-a) az anyag szárazsúlyának. Az égési gáz hőmérsékletének, a legkedvezotlenebb körülmények között, legalább két másodpercre el kell érnie a 850°C-ot. Ha az elégetett veszélyes hulladék több mint 1% halogéntartalmú szerves anyagot tartalmaz, a hőmérsékletet legalább 1100 °C-ra kell emelni.
- (Az égési gázok tisztításából származó) levegő- és szennyvíz szennyeződés kibocsátási határokat biztosító technológiai folyamat.
- Az égési folyamatból visszamaradt anyagok minimalása és újrahasznosítása. A szennyező anyagok folyamatos és periodikus mérésére szolgáló berendezések, valamint a hulladék ellenőrzése fogadáskor. A következő levegő szennyező anyagok reakció paramétereinek folytonos vizsgálatát kell elvégezni: NO_x, CO, összes por, összes szerves széntartalom, HCL, HF, SO₂, az égési kamrában mért hőmérséklet, oxigén koncentráció, nyomás, a kiáramló gáz hőmérséklete és vízgőz tartalma. Rendszeres periodikus mérések (évente kétszer) kötelezők a nehézfémek, dioxinok és furánok esetében. Bizonyos előírásokat vezettek be a mérési sűrűség csökkentésére 2005. január 1-ig. A vízszennyező anyagokkal kapcsolatban folyamatosan méréseket kell végezni, a 8. Cikkben meghatározott paraméterek alapján. A szuszpendált szilárd anyagok ellenőrző mintavizsgálatát naponta kell elvégezni. Előírás még a furánok és dioxinok periodikus vizsgálata.

2.11.3.2. Tervezés és stratégiai előkészítés

A direktíva nem tartalmaz a tervezésre és a stratégiai előkészítésre további követelményeket, mint amiket a Hulladék Keretdirektívában adtak meg.

2.11.3.3. Jelentés

A tagállamok kötelesek jelentést tenni a Tanácsnak a következőkről:

- A direktívában meghatározott feltételektől való eltérés;
- A direktíva Bevezetésére tett lépések;
- Az állami jogrend főbb rendelkezéseit tartalmazó szövegek átvétele, melyeket a direktíva által leírt szakterületeken alkalmaznak.

2.11.3.4. A nyilvánosság bevonásának követelményei

A hulladékégető és együttégető erőművek új engedélyezési kérvényeit legalább egy helyen (pl. a helyi önkormányzat irodájában) hozzáférhetővé kell tenni a nyilvánosság számára, kelloen hosszú ideig, így módot adva a kommentálásra. A kérvényről hozott határozatot, és az engedély egy példányát (és bármilyen későbbi változtatást) szintén nyilvánossá kell tenni.

Hozzáférhetővé kell tenni a nyilvánosság számára 2 tonna per óránál nagyobb mennyiséget elégető létesítmények évi jelentését a működésről és a monitoringról, annak az információnak az átadására, hogy ezeknek milyen potenciális hatása van a környezetre és az emberi egészségre. A felelős hivatal köteles elkészíteni a kevesebb, mint 2 tonna per óra névleges kapacitású hulladékégető és együttégető létesítmények listáját, és ezt a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tenni.

2.11.4. Ellenorzési lista a követelmények be nem tartásának azonosítására

- Az Önök hatáskörébe tartozó hulladékégető és együttégető létesítmények a direktíva keretében tartoznak (melyet az elégetett hulladék mennyisége és típusa határoz meg)?
- A már létező hulladékégetők teljesítménye megfelel a direktívában meghatározott működési és kibocsátási szabványoknak?
- A már létező hulladékégetők működése megfelel a direktívában meghatározottaknak, ami a hulladék szállítását és fogadását, valamint a visszamaradt anyagok kezelését illeti?
- A már létező hulladékégető létesítmények gazdaságosan továbbfejleszthetők annak elérésére, hogy megfeleljenek a direktívában megadott kibocsátás szabványoknak?
- A létező működési engedélyk megfelelnek a direktíva által előírtaknak?
- A mérések, a monitoring és az ellenorzés jelenlegi gyakorlata megfelel a direktíva 10. és 11. cikkében megadott előírásoknak?
- Informálják a nyilvánosságot a már meglévő hulladékégető létesítmények működéséről és kibocsátási adatairól? A hulladékégető és együttégető erőművek engedélyezési kérvényeit nyilvánossá tették?

2.11.5. Javaslatok a követelmények be nem tartásának kezelésére

- Ellenorizze, hogy a létező önkormányzati hulladékégető és együttégető létesítmények a direktíva keretében tartoznak-e (teljesítmény és hulladéktípusok szerint).
- Végezzenek környezetvédelmi felmérést annak ellenorzésére, hogy az Önök jogkörébe tartozó hulladékégető és együttégető létesítmények megfelelnek-e a direktívában előírt működési és kibocsátási szabványoknak.
- Készítsenek befektetési tervet a már meglévő hulladékégető és együttégető létesítmények továbbfejlesztésére vagy új létesítmények építésére.
- Igazítsák a mérési, monitoring, ellenorzo és jelentési eljárásokat a direktívában megszabott előírásokhoz.
- Biztosítsák, hogy a nyilvánosság hozzáférhet a hulladékégető és együttégető létesítmények működési információhoz, valamint a működési engedélyk kérvényeihez.

3. MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR

Bevezetés

A Módszertani eszköztár célja a helyi/regionális önkormányzatok megismertetése a stratégiai tervezéssel, a prioritások meghatározásával, és a pénzügyi tervezéssel olyan helyzetek kezelésére, amikor a saját jogszabályozásuk nincs összhangban az EU környezetvédelmi követelményeivel. Az ezen részben bemutatott példák végső célja az EU direktívákkal való jogharmonizáció elérése; bár az itt bemutatott technikákat a helyzetek széles skáláján lehet alkalmazni a kívánt cél elérésére.

Az eszköztár átfogó szerkezetét a stratégiai tervezési folyamat jelenti, melyet a 3.1 rész ír le: „A stratégiai tervezés alkalmazása az előírások nem-teljesítésének kezelésére”. Ez a megközelítés a megtett lépések, tervezési ciklust alkotó, „körforgásán” alapszik, és magában foglalja a külső érdekelték részvételét is. Bár a stratégiai tervezési folyamat és az eljárás sok lépése a helyi/regionális önkormányzatok vagy külső szakértők által önállóan kivitelezhető, az itt javasolt megközelítés a közösség érintett szervezeteinek – köztük intézmények, ipar, civil szervezetek, helyi média, kutató intézetek, az állampolgárok képviselői és mások – akaratlagos bevonását hirdeti annak érdekében, hogy az eljárásnak helyi „tulajdonosa” legyen, és hogy a vélemények és választási lehetőségek legszélesebb skálája teremtsen meg. A külső érdekelték bevonására vonatkozó technikák az egész eszköztáron keresztül megtalálhatók.

A prioritások meghatározása és a pénzügyi tervek készítése a stratégiai tervezési ciklus részei, és a kézikönyv 3.2 és 3.3 részei további részleteket és tanácsokat tartalmaznak a ciklus e két, kulcsfontosságú lépéséről.

A 3.2 Rész, „A prioritások kialakítási mechanizmusainak illusztrációja” a prioritások meghatározási folyamatának három különféle megközelítési módját írja le – az ad hoc politikai megközelítést, a külső szakértő-központú megközelítést, és az érintett-központú megközelítést. Ismét, a prioritások meghatározásának érintett-központú megközelítése javasolt, mivel ez vezet a leghitelesebb és legvilágosabb eredményekhez. A kritériumok meghatározását, a kritériumok mérlegelését és a különböző alternatívák értékelését gyakoroltató feladat képessé teszi a helyi/regionális önkormányzatokat és az érintetteket a prioritások szisztematikus és megbízható módszerű meghatározására.

A 3.3 Rész, a „Szilárd pénzügyi tervek fejlesztése,” a helyi/regionális önkormányzati szintű, az EU csatlakozásra vonatkozó pénzügyi tervek előkészítéséhez nyújt általános keretet. A folyamat, melyet az érintettekkel koordinálni kell, négy fő lépést tartalmaz:

- A jelenlegi pénzügyi helyzet elemzése és a pénzügyi források azonosítása;
- A stratégiai feladatok és intézkedések költségfelmérésének elvégzése;
- A feladatok és pénzügyi források szisztematikus összepárosítása;
- Bevezetés és monitoring.

Az EU csatlakozásra vonatkozó pénzügyi tervek fejlesztése során, annak elérésére, hogy a tervek valóban a az EU direktívákra alapuló követelmények beemelését jelentik az új állami jogszabályozásba, a helyi/regionális önkormányzatoknak az értékelés és tervezés szisztematikus eljárásait kell alkalmazniuk, mint pl. az ebben a kézikönyvben leírt stratégiai tervezési folyamat. A stratégiai tervezési folyamat során azonosított feladatok és intézkedések azok, melyek a pénzügyi terv célját képezik, vagyis „amit finanszírozni kell”. És, ha az ember hátulról megy végig ezen a folyamaton, ezek a feladatok és intézkedések azok, melyek meg tudják oldani az egyes direktívákban megadott értékelés szerint „az előírások nem-teljesítése”-ként azonosított problémákat. Tehát a pénzügyi terveket valójában az EU csatlakozási követelmények határozzák meg.

3.1. Stratégiai Tervezés Alkalmazása Az Eloírások Nem-Teljesítésének Kezelésére

A helyi/regionális önkormányzatok a nem-teljesített eloirások kezelése során több szükséglettel is szembesülnek, különösen a költségek és az emberi erőforrások vonatkozásában. Javasoljuk, hogy a tervezés, a program kialakítása és a projekt elokészítése során körültekintően járjanak el, mivel ez nemcsak minimalni fogja az idoközben fellépo szükségleteket, de az eredményeket is javítani fogja. Az egyik hasznos módszert „stratégiai tervezés”-nek hívják, és ennek alkalmazása ebben a részben kerül tárgyalásra.

A stratégiai tervezés ciklikus folyamat. Végezhetik külső szakértők vagy lehet az érintettek által irányított folyamat. A szakérto eljárást a szakértők egy csoportja muködteti, akik kifejlesztik a stratégiai tervezési folyamat végeredményeit (a stratégiai dokumentumokat), melyeket a saját szaktudásukra és a mérésekre alapoznak, de egyáltalán nem vagy csak korlátozottan vonják be az érintett csoportokat. Miközben ez a megközelítés viszonylag gyors és gyakran megbízható eredményeket nyújt, az érintettekkel való aktív konzultáció és azok bevonásának hiánya miatt nem alakul ki az eredmények iránti elkötelezettség és a tulajdonosi felelősségérzet.

Javasoljuk, hogy a helyi/regionális önkormányzatok a stratégiai tervezést inkább „érintett folyamat”-ként végezzék, mint „szakérto folyamat”-ként, melyet külső tanácsadók irányítanak, az érintettektől elzárva.

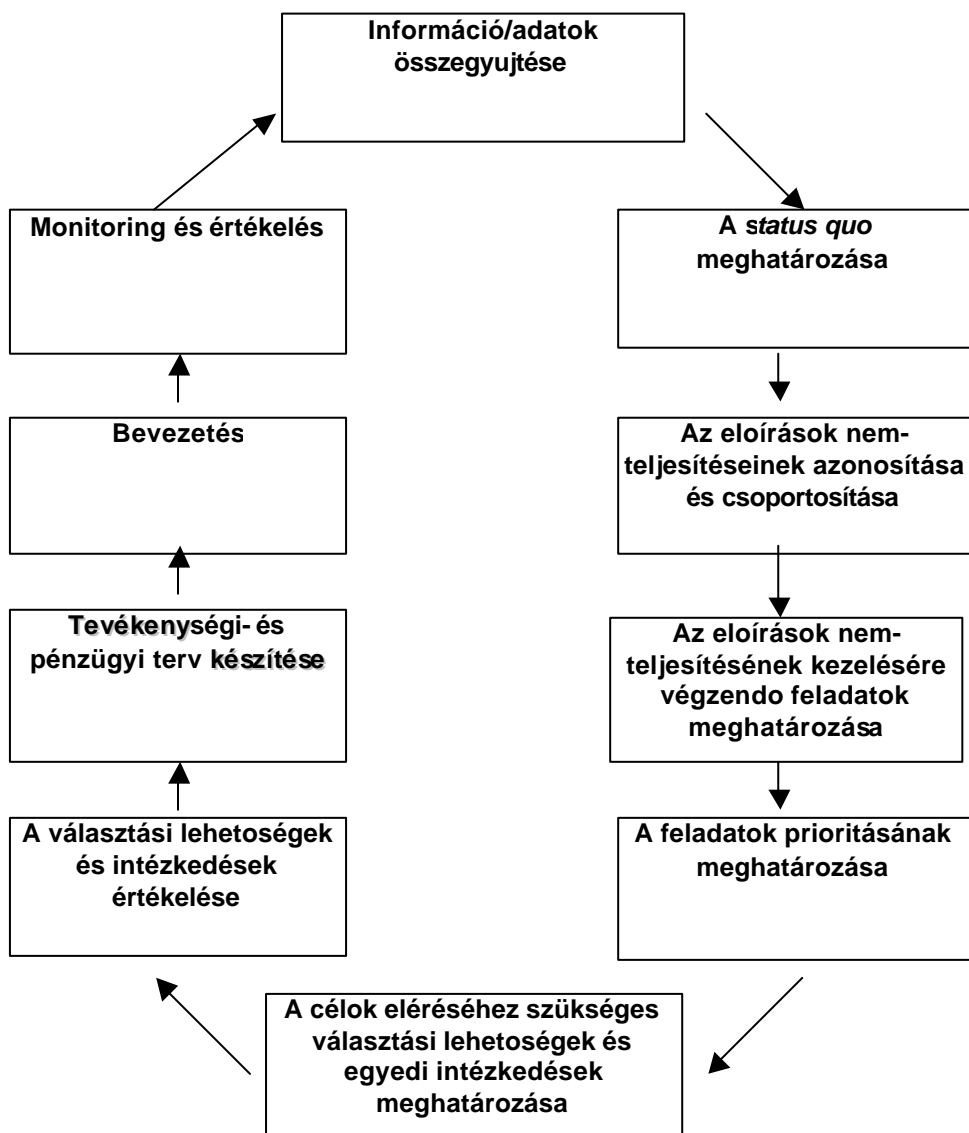
A potenciális érintettek a következők: községi intézmények (mint pl. a szennyvízkezelő üzem vagy a hulladéklerakó üzemeltetői), ipar és kereskedelem, a helyi önkormányzatok képviselői, környezetvédelmi felügyelőség, potenciális befektetők (pl. környezetvédelmi alap), a szomszédos önkormányzatok képviselői, a közösségi csoportok vagy a lakóközösség képviselői, civil szervezetek, kutató intézetek, helyi média, helyi politikusok, stb. Az „érintett-központú folyamat” általában hosszabb időt vesz igénybe, mint a technokrata „szakérto-központú folyamat”, de az „érintett-központú folyamat” nagy előnye, hogy az eredmények iránti elkötelezettséget és a tulajdonosi felelősségérzetet alakítja ki.

A valóságban a jó stratégiai tervezési folyamat az „érintett-központú” és „szakérto-központú megközelítés” kombinációja. Az érintetteket a lehető legnagyobb mértékben be kell vonni a folyamatba; bár a stratégiai tervezési folyamat néhány lépését csak szakértők/specialisták tudják elvégezni (mint pl. az intézkedések és lehetséges változatok gazdasági és pénzügyi értékelése, a pénzügyi terv elokészítése). A szakértőktől jövő visszacsatolás kell, hogy kiegészítse az „érintett-központú folyamat”-ot. Az azonosított érintettek bevonásának egyik módja a városi környezetvédelmi szolgáltatások jelenlegi állapotáról véleményt kérő, és a jövőre vonatkozó javaslatokról tájékozódó kérdőívek kiküldése. A tapasztalat azt mutatja, hogy a tervezési eljárásban való részvételre az érintettek közül 20-30-at hasznos meghívni.

A stratégiai tervezés főbb komponensei a következőket tartalmazzák: a problémák azonosítása a meglévő helyzet elemzése alapján, a probléma kezelésére szolgáló feladatok meghatározása, a feladatok prioritásának megállapítása, az egyes feladatok támogatását szolgáló tevékenységek meghatározása, az intézkedések elemzése, a részletes működési terv kidolgozása (mely magában foglalja a pénzügyi tervet is), monitoring és értékelési eljárás a módosításokhoz és fejlesztésekhez szükséges visszacsatolás biztosítására. Az alábbiakban a stratégiai tervezési ciklus található, melyet az egyes lépések leírása követ.

A stratégiai tervezési folyamat ciklusa

(az előírások nem-teljesítésekor alkalmazandó)

3.1.1. Információ/adatok összegyűjtése

A stratégiai tervezés ciklusa általában az adatok összegyűjtésével kezdődik, felhasználva a városi szinten már létező információforrásokat. Ezek tartalmazzák a monitoring eredményeit, a statisztikai hivatalok által összegyűjtött adatokat, kérdőíves felméréseket, a már létező infrastruktúra- és monitoring rendszer értékelését, az infrastruktúra hiányosságainak kimutatását, technológiai elemzést. Az adatgyűjtést végezhetik szakértők vagy városi önkormányzati hivatalnokok.

3.1.2. A status quo meghatározása

Az összegyűjtött adatok alapján a város környezetvédelmi infrastruktúrájának jelenlegi helyzetét leíró *status quo* jelentést kell készíttetni a városi önkormányzattal vagy szakértőkkel. A jelentés megvitatása elindíthatja az „érintett-központú folyamat”-ot. A jelentésbe fel kell venni az érintettek kommentárjait és javaslatait.

3.1.3. Az előírások nem-teljesítéseinek azonosítása és csoportosítása

Azonosítani kell az EU környezetvédelmi jogszabályozása által előírtaknak nem megfelelő már létező környezetvédelmi infrastruktúrákkal és gyakorlatokkal kapcsolatos fobb problémákat. Ezt általában szakértői feladatként végzik el. A vázlatos eredményeket kommentálásra át kell adni az érintetteknek. A problémák eredeti listáját csoportosítani kell és alaposan megvizsgálni. Lehet, hogy néhány fedi egymást, mások összekapcsolhatók, megint mások ellentétben állhatnak egymással. Ezt követően meg kell vizsgálni az ok-okozati viszonyokat, azonosítva azokat a problémákat, melyek más problémák okainak tekinthetők. Egy példa az ok-okozati láncolatra: a tudatosság alacsony szintje a háztartásokban – a szelektív hulladékgyűjtés hiánya – komposztáló létesítmény hiánya. Sok esetben az „ok(ozó)” problémák számos „okozat” problémát eredményeznek.

3.1.4. Az előírások nem-teljesítésének kezelésére végzendő feladatok meghatározása

Az érintettek gyakorlatában a résztvevők gondolkodási módját a problémák felől a célok felé kell fordítani (negatív gondolkodásból pozitívba). Ha a probléma például az, hogy a 'hulladékégetőből kibocsátott levegő nem felel meg az EU szabványoknak', a cél az lenne, hogy 'fejlesszük a hulladékégető technológiáját az EU kibocsátási szabványainak megfelelőre'. A feladatokat újra kell csoportosítani és alaposan megvizsgálni a célok átfedésének vagy konfliktusának elkerülésére.

3.1.5. A feladatok prioritásának meghatározása

A feladatok listája valószínűleg hosszú lesz, és nagyon nagy igényeket támasztó a költségek és az emberi erőforrások vonatkozásában. Javasoljuk, hogy alkalmazzanak egy objektív prioritás megállapító technikát azoknak a feladatoknak a kiválasztására, melyeket eloszór kell elvégezni. Ezt végrehajthatják egy szakértői költség-haszonelemzés, költséghatékonysági elemzés, kivitelezhetőségi tanulmány, technológiai elemzés, stb. keretében, vagy megközelíthetik az érintettek oldaláról, néhány prioritási kritérium, pontozási és súlyozási rendszer alkalmazásával. A módszertani következetesség elengedhetetlen ahhoz, hogy megbízható eredményeket kapjunk. A prioritások meghatározási módszerei a következő részben kerülnek kifejtésre.

3.1.6. A célok eléréséhez szükséges választási lehetőségek és egyedi intézkedések meghatározása

Minden feladatot egyenként elemezni kell azoknak a intézkedéseknek meghatározására, melyek feltétlenül szükségesnek tunnek a feladat teljesítéséhez. Ilyen intézkedések például a következők:

- Infrastruktúra intézkedések: hulladék lerakó helyek kialakítása, szennyvízkezelő üzemek építése, stb.;
- Tervezés/tanulmányok: kivitelezhetőségi tanulmány, hulladék kezelési stratégia, stb.;
- Monitoring és Bevezetés; és
- Képzések az intézményi teljesítmény javítására.

Jó gyakorlat az, ha az intézkedések meghatározása előtt néhány irányadó alapelv elfogadásra kerül. Az intézkedések meghatározását irányító általános alapelvek lehetnek a következők:

- Megelőző intézkedések alkalmazása a „csövégi” megoldások helyett;
- A szennyező fizet alapelv;
- A költségnövekedést nem okozó lehető legjobb technológia alkalmazásának alapelve; és
- A tudatosság fokozásának alapelve.

A következő illusztráció a cél elérésére teendő intézkedések hosszú listájára:

Cél: a hulladék elsodleges válogatása és újrafelhasználása a hulladék forrásának a helyén

Intézkedések:

- A megfelelő lakóhelyek meghatározása.
- A háztartásokban felmérés elvégzése.
- A kiválogatott és újrafelhasznált anyagok potenciális áramlásának felbecsülése.
- Az újrafelhasznált anyagok piacainak azonosítása.
- Egyezményre jutás a hulladékszállítóval és a feldolgozó központtal.
- Promóciós kampány folytatása.
- Vezessen be gazdasági ösztönzőket a hulladékok újrahasznosítására.
- Komposztálók anyagi támogatása és szétosztása.
- Kettős konténerek Bevezetése s száraz és nedves hulladékok elkülönítésére.
- Külön konténerek Bevezetése az üveg, elemek, műanyag, papír és textil gyűjtésére.
- Átvevőhelyek létesítése az újra felhasználható anyagok begyűjtésére (pl. ruha, textil).
- Vezessen be lomtalanítási akciókat.
- Tegyen minden gyűjtő konténerre információs feliratot.
- Vezessen be rugalmas és szelektív hulladékgyűjtési rendszert.

Ez a lépés a „szakérto-központú” és „érdekelte-központú megközelítés” kombinációjaként tehető meg. A szakértők az érintettek csoportjával konzultálva határozzák meg a választási lehetőségeket (a szükséges intézkedések hosszú listáját).

3.1.7. A választási lehetőségek és intézkedések értékelése

A tevékenységi terv és a pénzügyi terv elkészítése előtt az intézkedéseket értékelni kell. Néhány értékelési technika és kritérium ebben a vonatkozásban is használható, például a következők:

- Az EU jogrendszernek való megfelelés elérése;
- Az állami jogrendszernek való megfelelés;
- Költség-haszonelemzés;
- Pénzügyi értékelés;
- A technológia alkalmasságának vizsgálata (költségek, környezetvédelmi szabványok betartása, tesztelési tapasztalatok);
- Az új létesítmények helyének kiválasztása;
- Környezeti és társadalmi hatások; és
- A nyilvánosság támogatása vagy ellenállása.

Ezt a lépést általában „szakérto-központú megközelítés”-sel teszik meg. Az eredményekről konzultálni kell az érintettekkel.

3.1.8. Tevékenységi- és pénzügyi terv készítése

A stratégiai tervezési folyamat leglényegesebb eredménye a dokumentumok tekintetében a tevékenységi terv és a pénzügyi terv, melyek a helyi/regionális EU környezetvédelmi csatlakozási előkészületeket hivatottak irányítani. A terveknek pontosan meg kell határozniuk a befektetési prioritásokat, a monitoring és jelentés prioritásokat, a tevékenységért felelős csoportokat, az idokereteket, a költségeket, pénzügyi forrásokat, emberi erőforrás szükségleteket, teljesítmény monitoring kritériumokat, stb. A tevékenységi terv és a pénzügyi terv felvázolását általában szakértők végzik, szoros konzultációban az érintettekkel. A terv bizonyos részeinek felvázolására meg kell hívni az érdeklődő érintetteket, vagy együtt kell működniük a szakértőkkel. A tevékenységi terv és a pénzügyi terv részletes tartalmáról a következő részekben lesz szó.

3.1.9. Bevezetés, monitoring és értékelés

Miután a tevékenységi terv és a pénzügyi terv elkészült, az érintettek azt felülvizsgálták, a helyi/regionális önkormányzat pedig elfogadta, kezdetét veszi a Bevezetési fázis. Ezt a fázist integrálni kell a fejlődést ellenőrző monitoring tevékenységbe, melyet rendszeresen el kell végezni az esetleges késedelem és akadályok azonosítására, hogy azokat megfelelően lehessen kezelni. Jó gyakorlat független szakértőket felkérni a fejlődés éves rendszerű értékelésére. Általában a helyi/regionális önkormányzatok játsszák a kulcsszerepet a terv Bevezetésében és a fejlődés monitoringjában.

3.1.10. Információ/adatok összegyűjtése

Amint szert tettünk Bevezetési gyakorlatra és a terv időkerete a befejezéséhez közeledik, jó gyakorlat elkezdni, adatokat gyűjteni a terv megváltoztatásához vagy új tevékenységi- és pénzügyi terv készítéséhez, mely megfelel a Bevezetés alatt felmerült új kihívásoknak (pl. új ET direktívák). Ez lehetővé teszi a teljesítmény ciklikus fejlődését.

3.2. A Prioritást Meghatározó Folyamatok Illusztrációja

A prioritások meghatározása komplex és ellentmondásos folyamat. Az emberek hajlamosak a prioritásokat saját szakmai háttérük és tapasztalatuk fényében látni. Például a vízügyi szakértők hajlamosak a vízzel kapcsolatos projekteket elonyben részesíteni, a természetvédők elonyben részesítik a természetvédelmi projekteket, a közgazdászok hajlamosak a legkifizetődőbb projekteket választani, és a közösség olyan projekteket részesít elonyben, melyek nem jelentenek extra pénzügyi terhet a háztartások számára. A politikai lobbis is gyakran megtalálja a módját a prioritások kiválasztásának befolyásolására. A prioritások meghatározására számos módszer létezik. A következő rész leírja a javasolt megközelítést, így segítve a helyi/regionális önkormányzatokat a környezetvédelmi döntéshozatal prioritásainak megállapításában.

3.2.1. Ad Hoc politikai megközelítés

A prioritásokat *ad hoc* politikai vagy adminisztratív döntések is meghatározhatják, az érintettekkel vagy szakértőkkel való konzultálás nélkül. Ez a legkevésbé kívánatos módszer. Még akkor is, ha a prioritások jól megalapozottak, nagy valószínűséggel ellenségeskedést fognak kelteni, mivel az érintetteket figyelmen kívül hagyják, és a folyamatból kizárták őket.

3.2.2. Külso szakérto-központú megközelítés

A prioritásokat külső szakértők is meghatározhatják, akkor ezek hatékonysági vizsgálaton, költségnyereség vizsgálaton, és gazdasági és környezetvédelmi elemzéseken alapulnak. A tevékenységek vagy választási lehetőségek szakértői vizsgálata biztos alapot nyújt egy jól megalapozott prioritási sorrendhez. Nehéz vitatkozni az ilyen folyamat eredményeképpen megállapított prioritási sorrenddel. Azonban a tulajdonosi funkció elveszett ebben a folyamatban. Mivel a prioritások meghatározása természetéből fakadóan ellentmondásos folyamat, mivel bizonyos tevékenységek kiválasztását és mások elutasítását foglalja magában. Ha az összes érintett nem érzi azt, hogy lehetőséget kapott a véleménye hangoztatására, néhányuk mindenképpen ellenezni fogja a folyamatot, és megkíséreli aláásni az eredményeket.

3.2.3. Érintett-központú megközelítés

A prioritások meghatározása az érintett-központú megközelítés során magában foglalja az érintettek széles körének részvételét a folyamatban; ilyen módon nagyon hasonlít a 3.1. Részben leírt stratégiai tervezéshez. Ezt a megközelítést ajánljuk a helyi/regionális önkormányzatok számára, és alább részletesen kifejtjük.

Az érintett-központú megközelítés a prioritások meghatározásának kritériumrendszerén, pontozáson és súlyozáson alapszik. Prioritási sorrendet lehet kialakítani problémák, célok/feladatok és intézkedések között. Ennek a megközelítésnek az elnye, hogy az eredményeket az érintettek maguknak tulajdonítják, és megengedi, hogy a prioritások sorrendjét az intézkedések széles skáláján (pl. infrastruktúra, természetvédelem, tervezés, monitoring, a tudatosság növelése, stb.) állapítsák meg. A folyamat a következő fázisokból áll:

- Prioritási kritériumok kiválasztása;
- Súlyozási rendszer kialakítása;
- Pontozási rendszer kialakítása; és
- A prioritások megállapításának végrehajtása az érintettek feladataként(?).

3.2.3.1. Prioritási kritériumok kiválasztása

A prioritási sorrend felállításának érintett-központú megközelítésének megbízhatósága nagymértékben függ a prioritási kritériumok kiválasztásától. Egy kritérium akkor hasznos, ha megengedi egy feladat vagy intézkedés objektív értékelését; de maga a kritérium ne legyen önmagában cél. Az alábbiakban bemutatunk néhány prioritási kritériumot, melyeket a

környezetvédelmi előírások nem-teljesítése esetén kell alkalmazni az intézkedések és feladatok prioritási sorrendjének meghatározására:

- Az előírások nem-teljesítésének kezelési hatékonysága az infrastruktúra vonatkozásában;
- Az előírások nem-teljesítésének kezelési hatékonysága a monitoring, tervezés, stratégiai elokészítés, jelentés, és a nyilvánosság bevonásának vonatkozásában;
- A megbecsült összes vagy éves költség;
- Környezetvédelmi elonyök;
- Egészségügyi elonyök;
- A szükséges ipari kapacitás;
- Hatékonyság (a környezetvédelmi elonyök és az anyagi költségek aránya);
- A környezetvédelmi termelékenységre és növekedésre tett hatás;
- Más célok/intézkedések Bevezetésének megalapozása; és
- Társadalmi elfogadhatóság.

3.2.3.2. A súlyozási rendszer kialakítása

A kritériumok nem azonos súlyúak, mivel néhány kritérium fontosabb, mint mások. Ezért minden kritériumot súlyozni kell annak elismerésére, hogy a fontosságukban különbség van. Hasznos ezt úgy végezni, hogy az érintetteket kéri meg ennek eldöntésére.

Egy egyszerű technika erre a feladatra az, ha megkérjük az érintetteket, hogy tegyenek egy pontot azon kritériumok mellé, amelyeket a leghasznosabbnak tartanak (csak egy pontot kritériumonként). Elonyös körülbelül a kritériumok 60%-át ponttal ellátni (pl. ha a lista 15 kritériumot tartalmaz, 9 pontot tegyen). Az egyes kritériumoknál elhelyezett pontok összeszámolása adja meg az adott kritérium súlyát. Azok a kritériumok, melyek egyetlen pontot sem kapnak, lekerülnek a listáról. A további számolások megkönnyítésére hasznos minden kritériumot a legalacsonyabbal elosztani (tehát a legalacsonyabb súlya 1 lesz). Például a legalacsonyabb kritérium 5 pontot kapott, a legmagasabb 20 pontot, a számítást követve a legalacsonyabb kritérium az $5/5 = 1$ súlyt kapja, és a legmagasabb kritérium $20/5 = 4$ -et.

3.2.3.3. A pontozási rendszer kialakítása

Az értékeléshez minden kritériumhoz szükség van egy pontozási rendszerre. A pontozási rendszer kialakításának általános alapelvei a következők:

Amikor lehetséges, mennyiségi értékeket kell alkalmazni (pénzegységeket, fizikai mértékegységeket, mint pl. szennyezés csökkenés, védett fajok száma, stb.);

Ha mennyiségi értékeket nem alkalmazhatók, állítson fel minőségi értékeket egy jól definiált hierarchia szerint (például: nincs – alacsony – közepes – magas).

A következő illusztráció a pontozási rendszerhez.

Kritérium: Becsült össz költség:

1 M EURO >	1 pont
1 – 0.5 M EURO	2 pont
0.5 – 0.1 M EURO	3 pont
0.1 M EURO <	4 pont

Kritérium: Környezetvédelmi elonyök¹:

Nincs	1 pont
Alacsony vagy közvetett	2 pont
Közepes	3 pont
Magas	4 pont

Kritérium: Infrastruktúra követelményeknek való megfelelés elérésének hatékonysága:

Nincs	1 pont
Alacsony vagy közvetett	2 pont
Közepes	3 pont
Magas	4 pont

3.2.3.4. A prioritás meghatározási feladat, mint érintett-központú folyamat

Minden feladatot vagy intézkedést elemezni kell bizonyos prioritási kritériumok felhasználásával. Minden kritérium esetében a pontszámot meg kell szorozni a súllyal, és az összes kritériumból származó eredményeket össze kell adni, hogy abból az adott feladatra vagy intézkedésre jellemző számot kapjunk (lásd az alábbi táblázatot). HA egyszer elvégeztük ezt az elemzést, a feladatokat vagy intézkedéseket prioritásuk sorrendjébe kell rendezni (fentől lefelé).

Egy prioritás meghatározási feladat illusztrációja az alábbi.

A feladatot annak eldöntésére végezték el, hogy a két feladat közül melyiknek adjanak magasabb prioritást. A két feladat a következő:

- Önkormányzati tulajdonú nagy mennyiségű hulladék összegyűjtésére és feldolgozására alkalmas létesítmény létrehozása.
Becsült költség: 0.09 M EUR
- Önkormányzati tulajdonú szennyvíziszap vízmentesítő és kezelő eromu építése.
Becsült költség: 0.25 M EUR

Az érintett-központú folyamat során három prioritási kritérium került kiválasztásra:

- Infrastruktúra követelményeknek való megfelelés elérésének hatékonysága
Kapott súly: 4.7
- Környezetvédelmi elonyök
Kapott súly: 2.3
- Össz költség
Kapott súly: 3.2

A fentiekben megmutattuk minden kritérium pontozási rendszerét. Ebben a példában az érintettek elismerték, hogy a szennyvíziszap kezelő létesítmény fontosabb az infrastruktúra követelményeknek való megfelelés nézőpontjából (ezért kapott 3 pontot), mint a nagy mennyiségű hulladék összegyűjtésére és feldolgozására alkalmas létesítmény (ez 2 pontot kapott, lásd az alábbi táblázatot). Az érintettek csoportja úgy döntött, hogy a szennyvíziszap kezelő létesítmény és a nagy mennyiségű hulladékot feldolgozó létesítmény környezetvédelmi

¹ Határozott mennyiségi értékeket lehet a pontokhoz rendelni. Például, a szennyezés csökkenési potenciál alkalmazható a pontok közötti differenciálásra (pl. 'nincs' megfelel '0%' szennyezés csökkenésnek, 'alacsony vagy közvetett' megfelel '0-10%' szennyezés csökkenésnek, 'közepes' megfelel '10-25%' szennyezés csökkenésnek, és 'magas' megfelel 'több mint 25%' szennyezés csökkenésnek).

elonyei (melybe a szennyezés csökkenési potenciál is beletartozik) hasonlóak, ezért mindkettő 3 pontot kapott. Másrészt viszont az iszap létesítmény összes költsége magasabb (0.25 M Euro, 3 pont) mint a nagy mennyiségű hulladék összegyűjtésére és feldolgozására alkalmas létesítményé (0.09 M Euro, 4 pont).

A prioritás megállapítási feladat végeredménye megmutatja, hogy a szennyvíziszap kezelő létesítménynek magasabb prioritást kell adni (lásd az alábbi táblázatot). A feladat szintén megmutatja a prioritási kritériumok súlyozásának fontosságát. Ha a „költség” nagyobb súlyt kapott volna, szemben az „infrastruktúra követelményeknek való megfelelés”-sel, a nagy mennyiségű hulladék összegyűjtésére és feldolgozására alkalmas létesítmény nyerte volna.

Kritériumok Feladatok	A megfelelés elérésnek hatékonysága (súly 4.7)	Környezetvédelmi elonyók (súly 2.3)	Összes költség (súly 3.2)	Eredmény
Szennyvíziszap- kezelő létesítmény	(3 x 4.7) 14.1	(3 x 2.3) 6.9	(3 x 3.2) 9.6	30.6
Nagy mennyiségű hulladékkezelő létesítmény	(2 x 4.7) 9.4	(3 x 2.3) 6.9	(4 x 3.2) 12.8	29.1

3.3. Alapos Pénzügyi Tervek Kidolgozása

Ez a rész az EU csatlakozásra helyi/regionális önkormányzati szinten kidolgozandó alapos pénzügyi tervek általános keretét adja meg. Miközben a stratégiai és hosszú távú tervek készítése nem törvényes kötelessége a helyi/regionális önkormányzatoknak Kelet-Közép-Európában, általában érdemes ezt megtenniük. Mint ahogy láthattuk a direktívákat leíró fejezetekben, a helyi/regionális önkormányzatok feladata lesz az EU környezetvédelmi jogrendszerében található nagy befektetési igényű követelmények teljesítése.

A pénzügyi tervezés döntő lépés az EU követelményeknek való megfelelés folyamatában; leginkább a kézikönyvben leírt direktívák esetében fog szerepet játszani. A folyamat szorosan kapcsolódik 3.1 részben leírt stratégiai tervezéshez; valójában a pénzügyi tervkészítés a kézikönyv 3.1.8-es lépése.

A folyamat a következő négy fő lépést tartalmazza, amelyek mindegyikét koordinálni kell, és tárgyukban konzultálni az érintettek különböző csoportjaival, ha azt akarjuk, hogy a pénzügyi terv sikeres legyen:

- Értékelje a jelenlegi pénzügyi helyzetet és azonosítsa a pénzügyi forrásokat
- Készítsen költségvetéseket a stratégiai feladatok és intézkedések vonatkozásában
- Készítsen tervet a pénzügyi források és a feladatok összepárosítására
- Kísérje figyelemmel a terv Bevezetését, és értékelje a tervet rendszeresen annak biztosítására, hogy az folyamatosan megfeleljen a szükségleteknek

3.3.1. A jelenlegi pénzügyi helyzet elemzése és a pénzügyi források azonosítása

Ez a lépés magában foglalja a helyi/regionális önkormányzat jelenlegi pénzügyi állapotának (beleértve a vagyontárgyakat is, mint pl. az önkormányzati infrastruktúra) felmérését és a beruházási projektek potenciális pénzügyi forrásainak megvizsgálását.

- A pénzügyi helyzet vizsgálata:
 - Nézze át a helyi/regionális önkormányzatnál vezetett mindennapi(?) könyvelési dokumentációt, így a pénzáram kimutatást és költségvetés dokumentációt;
 - Készítsen jegyzéket a különböző célok finanszírozására felhasználható különböző forrásokról pl. környezetvédelmi alapok, nemzetközi pénzügyi intézmények (NPI-k), EU támogatási alapok; és
 - Azonosítsa azokat a jogi, társadalmi vagy más faktorokat, melyek befolyásolhatják a jelenlegi és jövőbeni pénzügyi helyzetet, mint például az adójogszabályok változása, kivándorlási tendenciák a helyi közösségnél, iparfejlesztési tendenciák.
- A vagyontárgyak felmérése:
 - Nézze át a már meglévő önkormányzati infrastruktúra állapotára vonatkozó dokumentációt (ide tartoznak az utak, csatornahálózat, hulladéklerakó helyek, rekreációs területek);
 - Értékelje a helyi közösségnek nyújtott önkormányzati szolgáltatások minőségét – erre a célra közvélemény kutatásokat lehet alkalmazni; és
 - Ellenőrizze, hogy az Önök fennhatósága alá tartozó terület megfelel-e a környezetvédelmi szabványoknak, pl. a vízminőségi szabványok betartására kerülnek-e ill. elég hatékony-e a monitoring.
- A potenciális pénzügyi források értékelése
 - Azonosítsa be és gyűjtsön információt a potenciális állami finanszírozási forrásokról, nemzetközi adományozókról, EU programokról és pénzügyi intézményekről, mely alapján meghatározható, hogy az Önök helyi/regionális önkormányzata számára melyik forrás hozzáférhető
 - A kézikönyv III. Melléklete tartalmaz további információkat a pénzügyi forrásokról

3.3.2. Költségszámítások készítése a stratégiai feladatok és intézkedések vonatkozásában

A stratégiai feladatok a Stratégiai tervezési folyamat 6. lépésében meghatározott feladatok és intézkedések hosszú prioritási listájából kerülnek ki, ahogy ezt a 3.1 Rész leírja. Az alapos költségvetési tervhez minden prioritást élvező feladatot és intézkedést eloször külön projektként kell meghatározni, a 4. Részben használt Logframe megközelítés vagy hasonló módszer alkalmazásával. Ez a folyamat megkívánja minden intézkedés esetében költségbecslés elvégzését, és ezek a költségbecslések az EU csatlakozási pénzügyi tervek lényegi részét fogják képezni. Ezen a ponton, a helyi/regionális önkormányzatok (és a külső szakértők, ahol helyénvaló vagy szükséges) felülvizsgálják az intézkedésekre és feladatokra vonatkozó költségbecsléseket, és biztosítják azok lehető legnagyobb pontosságát. Ez esetleg magában foglalhatja a költségbecslés elvégzését olyan esetekben is, melyekben ezt korábban nem tették.

Néhány fontos, a projekt elokészítés pénzügyi részére vonatkozó tipp található a kézikönyv II. Mellékletében; néhány ezek közül hasznos lesz a költségbecslések elvégzésénél és értékelésénél.

3.3.3. A költségek összepárosítása a pénzügyi forrásokkal

A különböző típusú projektek különböző pénzügyi forrásokat igényelnek, tehát eloször kategorizálni kell a projekteket üzleti életképességük és társadalmi-gazdasági értékük szerint. A különböző projektek pénzügyi és költség-nyereség elemzése segíteni fog annak eldöntésében, hogy melyik projekteket lehet bevezetni a piac törvényei szerint, és mely projekteket kell támogatni segélyekből és/vagy adományokból. Mivel néhány projekt sokkal vonzóbbnak tunhet a támogatók számára, mint mások, lehet, hogy hasznos tovább kategorizálni a pénzügyileg nem életképes projekteket további három csoportba:

- Teljesen biztosított finanszírozású projektek;
- Részben biztosított finanszírozású projektek; és
- Projektek, melyeknek a finanszírozási forrása még nem biztosított.

Az ilyen fajta tervezéshez hasznos eszköz egy táblázat, melynek sorai a prioritást élvező projekteket tartalmazzák, az oszlopok pedig a juttatásokat jelzésére szolgálnak, a finanszírozási források szerinti csoportosításban. Az alábbiakban egy ilyen táblázatra talál példát.

Példa: 5 éves költségvetési terv vázlata [xxx millió]

Pénzügyi források								ÖSSZESEN	% Biztosított toke*	
Nyilvános							Magán			
	Saját források (adóbevételek stb.)	Kormány- támogatások	EU csatlakozást előkészítő alapok			Megkülönböztetett alapok	NPI-k			
			ISPA	SAPARD	PHARE					
1. Oktatási rendszer fejlesztése	(...)	10				(...)		5	(...)	
1.1 Intenzív idegen nyelvi program Bevezetése az ált. iskolákban	12	10						5	27	100
1.2 (...)	(...)					(...)			(...)	
2. (...)										
3. Környezetvédelem és a természeti erőforrások racionális használata	17		15		10	20		8	70	
3.1 Hulladék újrahasznosítási program Bevezetése	12				10	10			32	
3.2 Új szennyvíz kezelő üzem és szennyvíz csatornahálózat építése	5		15			10		8	38	39.5
3.3 Automatikus levegő monitoring hálózat kiépítése a levegőtisztaság ellenőrzésére					12					0
4. (...)										
(...)									(...)	
ÖSSZESEN										

* A megkeresett, de végül nem biztosított pénzügyi támogatások *dolt betuvel* vannak jelezve. A támogatók gyakran mutatnak előzetes érdeklődést a projektek iránt, de nem hoznak végső döntést az összes projekt dokumentáció benyújtásáig. Ezek az elemek a következő revízió során változhatnak.

3.3.4. A terv monitoringja és értékelése

Mint ahogyan a monitoring és az értékelés a stratégiai tervezési folyamat részei, ugyanúgy rendszeresen szükséges ellenőrizni a pénzügyi terv állapotát is. Különösen a hosszú távú tervek

esetében változhatnak a körülmények meglehetősen radikálisan, pl. néhány pénzügyi forrás elérhetetlenné válik, vagy új önkormányzati beruházásokra van szükség természeti katasztrófáknak köszönhetően, stb. Ezért a tervet rendszeresen felül kell bírálni, és a célokat a pillanatnyi helyzet változásaihoz igazítani.

Egy nagyon fontos kérdés, amit szem előtt kell tartani a fenti lépések megtétele közben az, hogy a közösség érintett tagjait be kell vonni az egész folyamatba, és megfelelő mennyiségű információval kell ellátni minden érdeklődő felet. Ez különösen fontos a költségvetés stratégiai céljainak meghatározásának fázisában, és a pénzügyi tervek felülbírálatának fázisában. Néhány országban bevett jó szokás, hogy a pénzügyi terveket a helyi/regionális önkormányzatok interaktív honlapjain teszik közzé, így az érdeklődő polgárok kommentálni tudják azokat.

4. PROJEKT ELOKÉSZÍTÉS

A "LOGICAL FRAMEWORK APPROACH" (LOGIKAI KERET MEGKÖZELÍTÉS) ÉS A LOGICAL FRAMEWORK MATRIX (LOGIKAI KERET MÁTRIX)

4.1. Bevezetés

A Logical Framework Approach (LFA) egy sajátos stratégiai tervezési módszer, melyet sokféle különböző projekt, többek között környezetvédelmi befektetési projektek, elokészítésénél lehet használni. Az LFA végeredménye a Logical Framework Matrix (LogFrame). Számos nemzetközi pénzügyi szervezet (mint például a Világbank) megköveteli az LFA használatát, és kötelező az EU pénzügyi segélyprogramjai által támogatott projektek esetében is. Más szóval, az EU pénzügyi segélyprogramjához minden projekt tervet egy LogFrame formájában kell benyújtani. Ennek oka az, hogy az LFA egy nagyon hasznos módszer a projekttervezésre és elokészítésre. A megfelelően elkészített LogFrame a projekt terv könnyen olvasható összefoglalása, mely leírja a kulcsfontosságú logikai kapcsolatokat és a projekt paramétereit.

Az LFA használata a LogFrame elkészítésére egy csoportfeladat, amely:

- Magában foglalja az összes, a projekt tervben érintett, fél képviselőit.
- Egy olyan személy által kerül levezetésre, aki jól ismeri a folyamatot.

Az LFA folyamat résztvevőinek nem kell feltétlenül ismerniük az LFA-t és a LogFrame-et. A kulcsfontosságú az, hogy a levezető személynek képesnek kell lennie megismertetni őket az LFA alap koncepcióit. Nagyon gyakran külső tanácsadókat kérnek fel a levezető szerepére.

Gyakran összekeverik a Logical Framework Approach-ot a Logical Framework Matrix-szal. Az LFA egy projekt elokészítési módszer, míg a LogFrame egy különleges szerkezetű dokumentum, melyet az LFA folyamat végén készítenek el.

Az LFA egyik általános téves használati módja megtervezni először a projektet, majd a végén "kitölteni" a Logical Framework Matrix-szal. Ezt nem javasoljuk, mivel megsemmisíti a logikai keret és a tervezési módszer egész célját.

Az LFA számos funkciót betölt:

- A projekt ötletet strukturált egységét biztosítja a feladatok és eredmények tisztázásával.
- A projekt terv egyértelmű, rövid és logikus leírását adja.
- Segít azonosítani a projekt Bevezetésének esetleges kockázatait.
- Hasznos alapot biztosít a projektértékelésnek.

Az LFA-t mint módszer a projektek széles skáláján alkalmazható, a Levegominoségi direktíva teljesítésére irányuló tervektől (például) a klasszikus befektetési terveikig.

4.2. A Logical Framework Approach lépésenként

Az LFA folyamatot a következő öt lépésre bonthatjuk:

- Helyzetértékelés;
- Az érintettek értékelése;
- Probléma és feladat értékelés;
- Az alternatívák értékelése;
- Az intézkedések megtervezése.

A fent megadott öt lépés általában a stratégiai tervezési folyamat (mint ahogyan azt a kézikönyv 3.1 részében leírtuk) nélkülözhetetlen része.

Amint ezt az öt lépés elvégzésre került, a projektervezők elkészíthetik a LogFrame-et.

4.2.1. Helyzetértékelés

Ez egy olyan dokumentum, amely az LFA folyamattal kezelendő problémát vagy helyzetet írja le. Az információ forrás alapvetően a stratégiai tervezési folyamat status quo jelentése. De lehet egy végrehajthatósági tanulmányból származó status quo jelentés, egy elo-értékelési jelentés vagy az LFA-hoz létrehozott külön összeállítás.

A helyzet értékelése szakember, gyakran külső tanácsadó feladata.

4.2.2. Az érintettek értékelése

Az érintettek értékelése egy olyan dokumentum, mely azon emberek, csoportok vagy szervezetek részletes értékelését tartalmazza, akik befolyásolhatják a problémát vagy a probléma potenciális megoldását, vagy befolyásolva lehetnek általuk. A lépés feladata azonosítani és megvitatni azoknak a személyeknek és csoportoknak az érdekeit és elvárásait, akik fontosak a projekt sikere tekintetében.

Az érintettek értékelése szakember, gyakran külső tanácsadó feladata.

4.2.3. Probléma és feladat értékelés

Amint meghatározásra került (hogyan ki tartozik ide), az érintettek csoportjának találkozni kell és elosegített megbeszélést kell folytatniuk annak további azonosítására és egyértelmű megállapítására, hogy melyik az elsődleges, „fokális” probléma, melynek elemzését kell elvégezniük. A csoport egy „probléma fá”-t fog létrehozni, amely lista felsorolja az ún. „alproblémákat”, melyek a „fokális problémá”-hoz vagy annak okaihoz kapcsolódnak.

A következő lépés a probléma fa minden elemének újrafogalmazása pozitív, kívánatos feltételekké – ezek a feladatok. Ekkor lehet, hogy szükség lesz a megfogalmazott feladatok és a célok közötti viszonyok megvizsgálására az érvényesség és teljesség biztosítására, és az irreálisnak tűnő feladatok törlésére, és ahol szükséges új feladatok létrehozására.

A probléma és feladat értékelése tipikus workshop keretek között végzendő tevékenység. A résztvevőknek képviselniük kell az összes, az érintettek értékelése során meghatározott érintettet. A helyzetértékelési jelentéseket előre ki kell osztani a résztvevőknek, és ez képezi majd a megbeszélés alapját.

4.2.4. Alternatívák értékelése

A „feladat fa” általában számos lehetséges stratégiát mutat be, mely megoldást jelenthet minden egyes alproblémára és a fokális alproblémára. Mivel a projekt során felhasználható erőforrások általában korlátozottak, fontos megvizsgálni ezeket az alternatívákat és kiválasztani a legjobbat. Ennek megtételére a döntéshozóknak először ki kell választaniuk azokat a kritériumokat, melyekre az értékelést alapozzák. (Ez a folyamat hasonló a 3.2 részben leírt prioritás kiválasztási módszerekhez).

Ezt a lépést általában szakértők végzik, a döntéshozók által javasolt (és az érintettekkel megvitatott) kritériumok alapján.

4.2.5. Az intézkedések megtervezése

A feladatok meghatározása és a megoldások alternatívák közötti kiválasztása után, a részletes tervezési fázis elindul. Meghatározásra kerülnek az egyes feladatok elérésére tett intézkedések.

Az intézkedések megtervezését általában szakértők vagy külső tanácsadók egy csoportja végzi.

4.3. Logical Framework Matrix (LogFrame)

Az LFA utolsó lépése a LogFrame elkészítése. Mint ahogyan rámutattunk korábban, a LogFrame egy olyan dokumentum, mely összegzi az LFA folyamat eredményeit.

A Logframe négy oszlopból és négy sorból áll. A legfőbb célja összekötni a projekt céljait és feladatait a projekt Bevezetéséhez szükséges bemeneti adatokkal, a folyamatokkal és kimenettel/eredményekkel. A LogFrame általános szerkezete az alábbi táblázatban található:

Elbeszélő összegzés	Objektíven Ellenorizhető Mutatók	Információ Források	Kockázatbecslés
Általános célok	Hogyan mérjük az általános célokat	Hogyan ellenorizzuk a mérést	Milyen feltevései vannak
Projekt feladata	Hogyan mérjük az azonnali feladatokat	Hogyan ellenorizzuk a mérést	Milyen feltevései vannak
Eredmények	Hogyan mérjük a létrehozott eredményeket	Hogyan ellenorizzuk a mérést	Milyen feltevései vannak
Beruházások/ Tevékenységek	Hogyan mérjük a beruházásokat	Hogyan ellenorizzuk a mérést	Milyen feltevései vannak

4.3.1. Az oszlopok fejlécei

Elbeszélő összegzés Az a szöveg, mely "elbeszéli" vagy leírja a feladatokat.

Objektíven Ellenorizhető Mutatók Azok a mutatók, melyek megmutatják, milyen módon lehet elérni a feladatokat, a projekt célját, eredményeket és inputot. A mutatók a következő kérdésekre válaszolnak:

- Milyen minőségben?
- Milyen mennyiségben?
- Mikorra?

A mutatóknak számszerűsíthetőnek kell lenniük, amikor csak lehetséges, de minőségi mutatók is használhatók, ha szükséges. Általában az ideális mutatók:

- Függetlenek;
- Ellenorizhetők;
- Specifikusak;
- Hozzáférhetők.

Az információ eredete Ezek adják meg a mutatók mérésére és ellenőrzésére szükséges információforrást. Például:

- A levegőminőségi monitoring adatai
- Az építési engedély kiadásának nyilvántartása
- Szakértői elemzés

Kockázatbecslés Ezek fontos események, feltételek vagy döntések, melyek mindenképpen a projekt hatáskörén kívül állnak, de kritikusak a projekt céljának elérése érdekében. Például:

- A háztartások hajlandósága a vezetékes gázra való áttérésre
- Infláció mértéke

4.3.2. A sorok fejlécei

Általános célok – A magasabb szintű cél, melynek eléréséhez előre láthatólag a projekt is hozzájárul; ez a cél az LFA folyamata során meghatározott „fokális problémán” alapszik. A „hozzájárul” szó azt hivatott jelezni, hogy önmagában ezzel a projekttel előre láthatólag nem fogják elérni az általános célokat.

A projekt feladata – A feltételezett hatás, melyet a projekt elér a tervezett eredmények teljesítésével. Ennek meg kell felelnie az LFA „alproblémái”-n alapuló egyik feladattal. A tendencia ennek kifejezésére: a csoport vagy intézmény „viselkedésének megváltozása”; a projekt eredmények előre láthatólag ösztönöznék ezt a változást.

Eredmények – A kézzelfogható eredmények, melyeket a projekt menedzsmentjének biztosítani kell(ene). Az eredményeket általában egy meghatározott kereten belül teljesítik.

Befektetések/Tevékenységek– A befektetések azok az erőforrások, melyeket a projekt „elfogyaszt” a tevékenységek elvégzése során. Ezek tipikusan emberi erőforrások, pénz, anyagok, berendezések és idő. A projekt keretében kell elvégezni az eredmények elérésére irányuló tevékenységeket. A tevékenységek elvégzéséhez időre van szükség.

4.3.3. Függőleges logika

A függőleges logika a feladatok három szintjét köti össze a LogFrame-ben: az eredményeket, a feladatot és a célt. Ez azt jelenti, hogy:

- A tevékenységek elvégzése az eredmények eléréséhez kell, hogy vezessen
- Az eredmények elérése a projekt feladatának teljesítéséhez kell, hogy vezessen
- A feladat teljesítése hozzá kell, hogy járuljon az általános cél eléréséhez

4.3.4. Vízszintes logika

A vízszintes logika a Kockázatbecslés oszlopban található elemeken alapszik. Ha a kockázatokat csökkenteni lehet, és az előfeltételezések helyesnek bizonyulnak, elvárható, hogy a projekt feladata, az eredmények és tevékenységek megvalósításra kerülnek és/vagy sikeresen végrehajtásra kerülnek.

4.3.5. A Logical Framework Matrix kitöltése

A LogFrame Matrixtot tipikusan a projekt-tervezők egy csoportja tölti ki – szakértő tanácsadók és projektszervezők – akik az érintettek csoportjával működnek együtt. A megfelelő szövegek beírása a táblázat rovataiba megköveteli a csoporttól, hogy sok olyan kérdéssel foglalkozzon, mely felszínesen magától értetődőnek tűnik. Bár, sok esetben ezeknek a nagyon pontos válaszoknak a keresése során korábban nem látott feltételezések és vélemények merülnek fel, ami arra készteti a projekt-tervezőket, hogy másképp és óvatosabban álljanak hozzá ahhoz, hogy mit terveznek tenni, és miért tervezik azt megtenni. Az általános végeredmény az, hogy a kifejlesztett tervek jobban átgondoltak, és ténylegesen az egész közösséget érintő problémákkal foglalkoznak, a közösség tagjai számára kivitelezhető és elfogadható módon.

A Logframe kitöltése egy megerősítő feladat, mely soha nem alábecsülendő. Javasoljuk, hogy a projekt összes érintettjének képviselője vegyen részt benne. Azt is erősen javasoljuk, hogy egy tapasztalt tanácsadó/szakértő vezesse ezt a tevékenységet.

Számos alapszabálya van a LogFrame kitöltésének:

- A bal oldali oszloppal kezdje, és jobb felé haladjon (az Elbeszélő összegzéstől Kockázatbecslésig).
- Mindig fentől lefelé haladjon, soha nem fordítva.
- Hagyja utoljára a „Kockázatbecslés” oszlopot.
- Ha túl nehéz, hagyja üresen az „Általános cél” és a „Kockázatbecslés” rovatát.

4.4. Logframe Mátrix példa

Az alábbiakban egy illusztrációt talál az LFA folyamatra, és az annak végeredményeképpen létrejövő LogFrame Mátrixra, mely egy kitalált városban bevezetendő kitalált projekten alapszik.

A "Black Hollow" nevű város a "Black Valley" nevű régió közepén fekszik, Kelet-Közép-Európában, ahol a környezeti levegő minősége az EU szabványok szerint rossz. Mivel a város elég nagy ahhoz, hogy agglomerációnak tekintsük (a Levegőminőségi Keretdirektíva keretében), a városnak el kell fogadnia, és be kell vezetnie egy teljesítési tervet.

A terven belüli levegőminőségi vizsgálati jelentés kimutatja, hogy a határértékek fölötti legnagyobb koncentrációban az ózon és a nitrogén-oxidok vannak, melyeket a szemcsés anyagok követnek. A jelentés azt is kimutatja, hogy a régió levegőszennyezésének két fő forrása van.

- Alacsony kéményű kibocsátási források (háztartások)
- Közlekedés

A város külvárosi részein a háztartásokban alacsony minőségű barna szénét égetnek el, mivel ott nincs vezetékes gázrendszer kiépítve.

A közlekedés a belvárosban okoz problémát, ahol a legrosszabb a levegő minősége.

Az érintettek csoportja a következők képviselőiből állt:

- Szakértők
- Városháza
- Civil szervezetek
- A barnaszénrel fűtő háztartások
- "Black Hollow Közlekedési Vállalat" vezetése

Az érintettek csoportja először egy „vezetett” workshop-on vett részt a probléma- és feladat-fa megajzolására, és a feladatok teljesítéséhez vezető alternatívák megbeszélésére.

A csoport megegyezett, hogy a közlekedésre fognak koncentrálni, mivel a háztartások képviselői jelezték, hogy az emberek nagyon kis mértékben hajlandók áttérni a vezetékes gázra. A csoport azt javasolta, hogy a tömegközlekedés volt elsősorban az oka a belváros rossz minőségű levegőjének. A szakértők és a közlekedési vállalat vezetésének képviselői a régi autóbuszok trolibuszokra való lecserélését javasolták.

Az érintettek csoportja további információt kért a feladatoknak megfelelő alternatíva kiválasztásához. Válaszként egy kivitelezhetőségi tanulmányt készítettek el a trolibusz projekt alapvető műszaki és gazdasági paramétereinek meghatározására. A kivitelezhetőségi tanulmány meghatározta a megépítendő fő trolibuszútvonalakat és kimutatta a projekt gazdasági előnyeit abban, az esetben, ha a trolibuszok a tömegközlekedésben résztvevők (legalább) 65%-t szállítják.

Ezen információk alapján az érintettek csoportja a LogFrame Mátrix elkészítésére készült fel:

ELSO MELLÉKLET

Helyi És Regionális Szervek Általános Hatékonyságának Fejlesztése

A fejezet célja, hogy hasznos tanácsokkal lássa el a helyi/regionális önkormányzatokat, így növekszik azok szakmai hatékonysága, és könnyebben pótolják a direktívák teljesítését nehezítő hiányosságokat.

A helyi/regionális önkormányzatok hajlamosak úgy gondolkodni, hogy az erőforrás-fejlesztés egyenlő a feladatok végrehajtásához szükséges megfelelő pénzügyi források biztosításával. A pénzügyi források kiemelkedően fontosak ugyan, azonban vannak más lényeges, a teljesítményhez kapcsolódó ügyek is, amik könnyen elkerülnek a figyelmet. Ezek közül a legfontosabbak:

- Intézményi keretmunka-rendszer;
- Kommunikációs rendszer;
- Emberi erőforrások;
- Egyéb érdekképviselők oktatása; és
- Tanácsadókkal való munka.

I.1 Intézményi keretmunka-rendszer

A helyi/regionális szervek mérete alapján hasznos lehet egy szervezeti egység létrehozása, amely a következőkkel foglalkozik:

- Az irányelvekkel kapcsolatos nem teljesítési helyzetek felismerése;
- A projektek meghatározása és elokészítése;
- Kapcsolat az érdekképviselőkkel;
- Pénzügyi források keresése; és
- A fejlődés figyelemmel kísérése és kiértékelése.

A fentiek nem igényelnek feltétlenül egy szervezeten belüli új osztály létesítését. Elég lenne bővíteni néhány meglévő osztály feladatkörét. Az a fő szempont, hogy ezek a tevékenységek valamilyen módon, a szervezeten belül elvégezhetőek legyenek.

I.2 Kommunikációs rendszer

A nem teljesítési helyzetek kezelése csekély szemléletű hozzáállást igényel az érdekképviselők bevonásával. Ennek érdekében a helyi/regionális szervek számára fontos egy hatékony kommunikációs rendszer kifejlesztése és használata, amely túlmutat a hivatalos értekezleteken. Egy ilyen rendszer a következőket tartalmazhatja:

- A Helyi Agenda 21 (Local Agenda 21) menete;
- A különleges témákról szóló vitafórumok sora;
- Web-oldal; és
- Hírlevél.

I.3 Emberi erőforrások

A megfelelő időben és helyen lévő megfelelő emberek nélkül még a legjobb szervezeti felépítés és kommunikációs rendszer sem vezet számottevő javuláshoz. A munkaerőfelvétel során elengedhetetlen a megfelelő, és megfelelő szakértelemmel rendelkező emberek kombinációja. A környezettel

kapcsolatos beruházási terveket tekintve a helyi/regionális szervek jellemzően jó személyi állománnyal rendelkeznek, hogy megoldják a projektek meghatározásának és kidolgozásának muszaki és mérnöki jellegű kérdéseit. Különösen az EU bővítésre tekintettel egy ilyen megközelítés veszélyes lehet. A beruházások körének meghatározása és kidolgozása egyéb szakértelmet is megkövetel, mint például:

- Beszéli és írott angol nyelvtudás;
- Kommunikációs készség a levezetési technikák során és konfliktuskezelés;
- Az EU környezetvédelemmel kapcsolatos jogszabályainak ismerete;
- Az EU területi politikája és szervezeti alapelvei;
- Projektek becslése és kiértékelési technikák;
- A pénzügyi elemzés alapelvei; és
- Logikus átfogó (keret) megközelítés.

Ezért szükségesek az alábbi szempontok is:

- A fenti képességek figyelembe vétele új alkalmazottak felvételénél; és
- A jelenlegi alkalmazottak betanítása ezekre a képességekre.

Irreális elvárás lenne, hogy minden helyi/regionális szerv, tökéletes képességekkel rendelkező személyzettel az oldalán képes eleget tenni a fent említett összes eloirásnak. Külső tanácsadók hatékony használatával megközelíthető ez az állapot, ahogy alább ki is fejtjük. Azonban a legkevesebb, amit a helyi/regionális szervek megtehetnek, hogy elegendő házon belüli energiát, képességet halmoznak fel a következő két kulcsfontosságú feladat elvégzésére:

- A többi érdekcsoporttal való kommunikáció elősegítése; és
- A külső tanácsadókkal való bánásmód.

I.4 Egyéb érdekképviselők oktatása

A helyi/regionális szerveknek oktatásban kell részesíteniük érdekcsoportjaik képviselőit az összes aktuális tevékenységről, beleértve az új törvénykezési rendszereket és rendelkezéseket, kilátásba helyezett projekteket, és egyéb vállalkozásokat. Ez a cél az érdekcsoportok (gyakran ok a döntéshozók) speciális rétegeit célzó szemináriumok és vitafórumok megrendezésével érhető el. Figyeljen rá, hogy az ön szervének megválasztott képviselői szintén érdekcsoportok tagjai, így őket is be kell vonni.

I.5 Tanácsadókkal való munka

A helyi/regionális szervek számára a tanácsadókkal közösen végzett munka nagyon hatékony módja az olyan szakértelem elsajátításának, amelyet egyébként nem tudnának felhasználni, vagy amelyre nincs állandóan szükség. A tapasztalat viszont azt mutatja, hogy a helyi/regionális szervek gyakran nem fordítanak elegendő időt a hatáskör megjelölésére abból a szempontból, hogy az alkalmazott tanácsadók képesek legyenek sikeresen elvégezni munkájukat. A jól elokészített hatáskör-megjelölés tisztán láttatja a problémákat, és a megoldásukhoz szükséges lépéseket.

A hatáskör megjelölésének tartalmaznia kell az alábbi lépéseket:

- Háttér – általános összefüggések és távolabbi célok;
- Rendeltetés és célok – a megoldandó probléma;
- A megbízás leírása – ügyfelek, kedvezményezettek, és kapcsolatuk a projekttel;
- A szükséges szolgáltatások hatásköre – a tanácsadókkal szembeni elvárások;
- Szervezés, kivitelezés, nyomon követés – monitoring, felülvizsgálat és kiértékelés;
- A tanácsadó képzése – a keresett tapasztalat és szakértelem;
- Eredmények és kiküldendő anyagok – minden eredmény, beleértve az idobeosztást, jelentési határidőket;

- Rendelkezésre álló erőforrások – a projektben való közreműködések;
- Időbeosztás – a meghatározott kezdet és vég időpontok és időközi megállók;
- A munka helyének meghatározása – hol történjen a munkavégzés;
- Költségvetés – a munka számára rendelkezésre álló pénzmennyiség feltüntetése a költségvetésben;
- Ajánlott szerződésfajták, -minták – hogyan történnek a kifizetések;
- Az indítványozás tartalma – tanácsadás az indítvány szerkezetével kapcsolatban;
- Az indítványok kiértékelése (választható) – információ az ajánlatok kiértékelésének módjáról;
- Pénzügyi beszámolók – a költségnemek bemutatásával kapcsolatos tanácsadás; és
- Egyéb információk – az előterjesztés benyújtásának határidői, különleges követelmények.

Néha hasznos lehet a feltételek vázlatának külső tanácsadókkal történő megvitatása (nem olyanokkal, akik később végrehajtják a feladatot). Így független véleményeket kaphatunk. Szintén hasznos lépés a logikai keret-megközelítést használva szabályba foglalnia külső tanácsadók hatáskörének megjelölését. Errol a témáról a dokumentum 3.3-as részében lesz szó.

MÁSODIK MELLÉKLET

A Projekt Elokészítésének Pénzügyi Elemei

Az olyan beruházási projektek elokészítése, melyeknek meg kell felelniük mind a saját belföldi, mind az EU által támasztott környezetvédelmi követelményeknek, egy sok időt és erőforrást felemésztő folyamat. A hatékony és eredményes beruházás-tervezés érdekében a helyi/regionális szervek megvalósíthatósági tanulmányterveket készítenek minden tervezett beruházás keresleti és kínálati oldalának elemzéséről. Általában véve a projekt elokészítési szakaszának részeként külső tanácsadók végzik el ezt a munkát a 3.3-as szakaszban leírtak szerint. (A külső tanácsadók alkalmazásával kapcsolatos tanácsok a kézikönyv első mellékletében találhatók.)

A megvalósíthatósági tanulmányterv (illetve gyakran a tanulmányterv szerves részeinek) elkészítését követő fontos lépések a pénzügyi és a társadalmi-gazdasági költség-haszonelemzés (cost-benefit analysis – CBA). A pénzügyi elemzés a beruházás jövedelmezőségének kérdésére koncentrál. A CBA szélesebb hatáskörrel rendelkezik, mivel a beruházás nem csak pénzügyi, hanem például környezeti és szociális aspektusainak kiértékelésével is foglalkozik. Az Európai Unióval együtt már számos, a jelölt országokban lebonyolított környezetvédelmi beruházásokat támogató adományozó szervezet és pénzügyintézet is megköveteli ezt az új fajta elemzést.

A pénzügyi elemzésről és a CBA-ról számos hasznos meghatározás és irányelv olvasható az alábbiakban. A megadott információk elsődleges célja, hogy lehetővé tegye a helyi/regionális szervek számára a külső projekt-finanszírozási szakértők bevonását, és munkájuk értékelését.

A pénzügyi és gazdasági jelentések egyik kritikus eleme a számítások alapjául szolgáló összes feltételezés pontos felsorolása, mint például az alkalmazott leszámítolási kamatláb (diszkont-ráta), a kereslet becsült változásai és bizonyos javak, szolgáltatások árai, stb. esetében. Ezen változók közül néhány megvizsgálható az érzékenységvizsgálat során.

II.1 Hasznos definíciók és a legnépszerűbb mutatók

Az alábbiakban olyan definíciók, kifejezések és mutatók kerülnek bemutatásra, melyek a pénzügyi és a CBA elemzés során is használatosak. Hogy különbséget lehessen tenni a pénzügyi és a társadalmi-gazdasági kifejezések között, enyhén különböző neveket használnak, például a belső megtérülési ráta (Internal Rate of Return – IRR) nevé általános mutató helyett a pénzügyi megtérülési rátával (Financial Rate of Return – FRR) és a gazdasági megtérülési rátával (Economic Rate of Return – ERR) találkozhatunk. A fentiekben leírt megközelítés követi az Európai Bizottság által 1997-ben kiadott "Guide to Cost-Benefit Analysis of Major Projects" (Útmutató a nagyobb méretű projektek költség-haszon elemzéséhez) című anyagában leírtakat. Az irodalomban, illetve a tanulmányokban enyhén különböző szaknyelvvvel találkozhatunk (például az IRR az egyetlen kifejezés, amit a pénzügyi és a társadalmi-gazdasági témájú helyzetekben használnak).

II.1.1 Definíciók

Diszkont ráta (leszámítolási kamatláb) – Az arányszám, amin a jövőbeli értékeket leszámítoljuk mai megfelelőikre. Ennek értékét általában a tőke költségével azonos szintre igazítják. Az EU CBA-hoz kapcsolódó útmutatása 5%-os diszkontráta alkalmazását javasolja. E változónak az elemzés végeredményére gyakorolt hatását általában az érzékenységvizsgálat keretén belül vizsgálják.

Diszkontálás (leszámítolás) – Az a folyamat, amely során diszkontráta segítségével jövőbeli értékeket fejezünk ki a jelen mennyiségeivel. Lehetővé válik számunkra, hogy különböző időpontokra érvényes költség- és haszonértékeket hasonlítsunk össze.

Érzékenységvizsgálat – A becslési folyamat során alkalmazott változók a projekt költségeire és hasznára gyakorolt hatásait leíró tanulmány. Például a diszkont-ráta értékének megváltoztatásának lehetséges hatásai a nettó jelenértékre és a haszon/költség hányadosokra.

Változatlan árak – A kiindulási év árait az infláció alakulásának függvényében rögzítik. Az elemzés számára kényelmes megközelítés a változatlan árak használata, mivel így elkerülhetők az inflációból és a valutaárfolyam előrejelzéséből adódó bizonytalansági tényezők.

Aktuális árak – Olyan nominális árak, melyek évről évre változnak. Az aktuális áras módszert használva fel kell becslnünk a vizsgált időszak alatti infláció és a valutaárfolyam kamatlábának hullámzását.

Kockázat-elemzés – A kiszámolt eredmények (például a gazdasági megtérülési ráta) közül a lehető legkedvezőbb elérésének valószínűsége, ha az adott projekt sikerének 50 % a valószínűsége, a gazdasági megtérülési rátát ennek megfelelően be kell állítani.

Externáliák – A projekt kívülálló személyekre gyakorolt pozitív (külső haszon) vagy negatív (külső költség) külső hatásai, kártalanítás nélkül. A környezeti szennyezés egy klasszikus példa az externáliákra. CBA képes számot adni az externáliákról (bár néhányuk pénzbeni kifejezése nagyon nehéz), amíg a pénzügyi elemzés általában nem veszi figyelembe azokat.

Költség-lehetőség – Egy adott értéke a választható legmegfelelőbb felhasználásának tükrében, néha egy adott termék becsült árának meghatározására is használják.

Becsült ár – Egy olyan termék árának meghatározása, amellyel nem kereskednek a piacokon (mint például környezeti javak) vagy amely egy szórt piacon jelenik meg. Értéke általában nagyobb költséget/hasznot tükröz, mint ami a valóság.

Becsült bérek (bérelszámolás) – Egy alkalmazott adott projekten kívüli munkájának lehető legmagasabb díjazása; egy magas munkanélküliségi mutatóval rendelkező gazdaságban a becsült bér értéke kevesebb lehet a ténylegesnél.

Költséghatékonyság – A fizikai eredmények és a felmerült költségek arányát kifejező hányados; a költséghatékonysági elemzés egy adott eredmény eléréséhez felhasznált különböző lehetőségek összehasonlítására használható – egyes esetekben még a CBA helyett is, amennyiben az adott projekt megvalósításának eldöntését nem csak gazdasági feltételek befolyásolják (például függetlenül attól a ténytól, hogy a gazdasági nettó jelenérték negatív, aminek oka lehet a magas, de kiértékelhetetlen haszon).

II.1.2 Mutatók

Nettó jelenérték – Net Present Value (NPV) – A projektek jövőbeli készpénz-bevételei (haszon) és -kiadásai (költség) és ezek jelenértékei közötti különbség. Néha a gazdasági nettó jelenérték (Economic Net Present Value – ENPV) kifejezéssel is hivatkoznak az NPV-re, kihangsúlyozva azt a tényt, hogy a társadalmi-gazdasági értékek nincsenek benne a számításban. Értelmezés: a pozitív NPV-vel rendelkező projektek általában életképesek (a hasznok meghaladják a költségeket).

Belső megtérülési ráta – Internal Rate of Return (IRR) – Az a leszámítási kamatláb, amelyiknél a projekt NPV-je nulla lenne. Az IRR kifejezésre használják még a pénzügyi megtérülési ráta (Financial Rate of Return – FRR) vagy gazdasági megtérülési ráta (Economic Rate of Return – ERR) elnevezéseket is, kihangsúlyozva, hogy az elemzés csak a pénzügyi, vagy teljes társadalmi-gazdasági aspektusokra koncentrál. Értelmezés: ezt a mutatót a toke megtérülési rátájával célszerű összehasonlítani, például amikor más, magasabb kamatozású beruházási lehetőség is adódik, ajánlott azok megvalósítása az adott projekt helyett.

H/K hányados – A projekt során keletkezett diszkontált hasznok a diszkontált költségek arányában. Értelmezés: amennyiben egynél nagyobb az eredmény, a haszon meghaladja a költségeket, és a projekt életképes. E mutató használata nem annyira kényelmes, mint az NPV alkalmazása – mivel nem tartalmaz információt a nettó haszon nagyságáról (például egy nagyon kis haszon-értékkel rendelkező projektnél igen magas H/K hányadosa lehet).

II.2 Pénzügyi elemzés kontra költség-haszon elemzés (Cost-Benefit Analysis, CBA)

Minden egyes beruházási projekt jellemezhető egy sereg pénzügyi/gazdasági mutatóval (a legfontosabbakat az alábbiakban felsoroltuk). Egy teljes körű gazdasági elemzés tartalmazza a pénzügyi megvalósíthatóság és a társadalmi-gazdasági hatékonyság mutatóinak kiszámítását.

Példa:

Egy húsz évig tartó hulladéklerakási folyamat visszaállításának pénzügyi elemzése a következő mutatókat eredményezte:

NPV = 1.5 M Euró

FRR = 2%

H/K hányados = 0.88

Egy ugyan olyan hosszú időtartamot érintő CBA analízis a talajvédelemből származó hasznokkal való elszámolás után a terület szabadidő-eltöltési értékének növekedését, és a következő gazdasági mutatókat eredményezte:

ENPV = 3 M Euró

ERR = 9%

H/K hányados = 1.4

Alacsony pénzügyi mutatók megjelenése egy projekt jövedelmezőségi számításainak eredményeként nem feltétlenül jelenti azt, hogy az adott projekt nem hasznos a helyi közösség számára. A CBA-elemzés pozitív értékelést hozhat ki egy ilyen projektből (mint a fenti példában). Ha a CBA-mutatók szerint nem előnyös egy projekt működtetése, lehet hogy annak a ténynek köszönhető, hogy nem minden társadalmi-gazdasági hatás pénzben kifejezhető. Éppen ezért, a beruházási döntések meghozatalakor célszerű több szempont alapján vizsgálni, nem csak egy sor pénzügyi/gazdasági mutató alapján dönteni.

A helyi/regionális szervek nem profit-orientált szervezetek ugyan, de vezetésük testületeik érdekeltek a helyi közösségek jólétének maximalizálásában, így elsősorban a gazdasági hatékonyságot célzó szempontokra koncentrálnak. Az alábbi táblázat segítséget nyújthat a beruházások pénzügyi és társadalmi-gazdasági szempontjai között húzódó különbségek megértésében.

A projekt jellemzői		Gazdasági hatékonyság (A CBA eredményeként megjelenő gazdasági mutatók)	
		Igen	Nem
Pénzügyi kivitelezhetőség (pénzügyi mutatók)	Igen	A projekt pénzügyileg és gazdasági szempontból erős és megvalósítható; a piaci erők a projekt végrehajtása felé mutatnak.	Társadalmi-gazdasági szempontból nem kéne megvalósítani a projektet, de a piaci hatások ezt mégis megteszik; szabályozó eljárások szükségesek (például adó kivétel a szennyezőkre, a külső hatások internalizálása céljából).
	Nem	A projekt hasznos a közösség számára, és meg kéne valósítani, azonban a szabad piac nem képes ennek kikényszerítésére; speciális politikai intézkedések szükségesek (például szubszenciók).	A projekt megvalósításába nem szabad belekezdeni, és a szabad piac sem ösztönzi a végrehajtást.

Forrás: [Zylicz et al, 2000]

A helyi/regionális szervek szemszögéből nézve azokra a projektekre kéne fokozottabb figyelmet fordítani, melyek a fenti táblázat bal alsó részében szerepelnek. Ezek azok a projektek, melyek hasznosak a helyi közösség számára, de a befektető magánemberek számára nem elég jövedelmezőek. Az ilyen és ehhez hasonló projektek számára kiegészítő támogatásokat kéne biztosítani, és ebben a finanszírozás megfelelő forrásainak felkutatása lenne a helyi/regionális szervek

feladata. Az EU-csatlakozással összefüggésben az ilyen projektek (a legmagasabb gazdasági hatékonysági mutatókkal rendelkezők) alkotnák a csatlakozást elősegítő és strukturális EU támogatásban részesülők első sorát.

II.3 Egy speciális projekt CBA-elemzésének lépései

Igaz hogy a CBA-elemzés végrehajtása egy adott projekt esetében az alvállalkozók feladata lesz, célszerű tisztában lenni a tervezett beruházás pénzügyi és társadalmi-gazdasági kérdéseinek vizsgálati folyamata során nyomon követett alapvető lépésekkel. Egy ilyen fajta tudásanyag elsajátítása nagy segítségünkre lehet a külső tanácsadók irányítása és felügyelete során. Az alábbi lépéseket különböztetjük meg [az 1997-es útmutató alapján]:

1. A projekt leírása;
2. A célok meghatározása;
3. A kivitelezhetőség és a választási lehetőségek elemzése;
4. Pénzügyi elemzés;
5. A társadalmi-gazdasági költségek azonosítása és kiértékelése;
6. A társadalmi-gazdasági hasznok azonosítása és kiértékelése;
7. A költségek és hasznok leszámítolása (diszkontálása);
8. A kiértékelési mutatók kiszámítása: ENPV, ERR, K/H;
9. Érzékenység-vizsgálat és kockázatelemzés; valamint
10. Következtetések és javaslatok.

A működési időtartam a projekt kiértékelésére van beállítva. Ez alatt a projekt hasznos élettartamát értjük – azt feltételezzük, hogy a meghatározott időtartam után az összes felszerelés, eszköz elértéktelenedik. Az időtartam hossza különbözhet a projektek fajtáinak megfelelően, például egy vízutánpótlás témájú projektnél 25-35 év, egy hulladékkezeléssel foglalkozónál 15-20 év.

II.4 A költség-haszon elemzés kiválasztott területei

Az alábbiakban néhány olyan helyzetet írtunk le, melyeket a CBA keretén belül elemeztünk. Ezek közül néhányat gyakran rosszul, legalább is vitathatóan értelmeznek.

II.4.1 Munkaero

Egy adott projekt megvalósításából következő foglalkoztatottság növekedését gyakran pozitív hatásnak tekintik a beruházásra nézve, különösen a magas munkanélküliségi mutatóval rendelkező területeken. Amíg ez egy kétségkívül pozitív jelenség politikai szempontból nézve, a gazdaság eszköztárában a munka egy költség tényező, ezért a CBA vagy pénzügyi analízis során nem a hasznok között tartjuk számon. Ha a munka értékét (például employment times wages) gazdasági szempontból haszonként tekintenénk, akkor kétszeresen számolnánk ezzel az értékkel; mivel az alkalmazottak által megtermelt értéket, mint az előállított áruk/szolgáltatások értékét vesszük figyelembe. Szintén megjegyzendő, hogy általában az adott projekt új alkalmazottjainak csak kis része kerül ki a munkanélküliek csoportjából, míg a többséget olyan emberek alkotják, akik már korábban is voltak alkalmazásban. Ez azt jelenti, hogy mint költség-lehetőségeket, elveszítjük ezeket az egyéb munkalehetőségeket. A munkanélküliség szempontjából ez a költség-lehetőség értéke nullához tart (a nulla érték mindazonáltal nem veszi figyelembe a szabad idő értékét), és ezért a nulla értékű munkaero költséget az alkalmazottak ezen csoportjához soroljuk. A foglalkoztatottságot azonban nem szerencsés gazdasági haszonként tekinteni.

Egy másik érv, melyet néha a foglalkoztatottság haszonként való beállítására használnak, hogy a kiegészítő foglalkoztatottság segítségével elkerülhetők a munkanélküliségből származó haszon kifizetése. Az ilyen jellegű kifizetések azonban egy költségvetési átírást képeznek a munkanélküli részére, és mint olyat a CBA-nak semlegesnek kell tekintenie.

II.4.2 Adók

A közvetett adók, mint az általános forgalmi adó (Value-Added Tax – VAT) tiszta áthelyezéseket képeznek, és ezért nem kell elszámolni velük (például a nettó árakat nem kell számításba venni). A társadalombiztosítási fizetésekre is, mint semleges átutalásokra kell tekinteni, és ezért nem szerepelnek költségként. A közvetlen adókat azonban, mint például a jövedelemadó, költségként bele kell venni az elemzésbe [Útmutató, 1997].

Az adók/díjak egy másik csoportja az externáliák belső hatásokká tételét célozza meg, például bizonyos szennyező anyagok kibocsátását sújtó díjak. Ez esetben két különböző megközelítésmódot alkalmazhatunk. Az első esetében az ilyen fajta díjakat költségnek tekintjük – azonban ez azt fogja jelenteni, hogy a díjak mértékének híven kell tükröznie a szennyezésből származó külső költségek értékét. A második megközelítés nem tartalmazza a CBA-ban ezeket a díjakat, és más módszerekkel próbálja becsülni a külső költségek értékét (lásd alább).

II.4.3 A városi szolgáltatások díjszabása

Sok kiemezett projekt foglalkozik olyan városi szolgáltatásokkal, mint például a hulladékgyűjtés és a vízellátás/szennyvízkezelés. Ezek a szolgáltatások nem díjmentesen állnak a közösség rendelkezésére, és az EU irányelvei szerint ez esetben a költség-visszatérítési elvet kell követni (lásd például a vízgazdálkodásról szóló keretdirektívánál). A közsegélyezés korlátozott az Unióban, és a városi szolgáltatások díjainak kifizetését segítő anyagi támogatás kerülendő. Az ilyen tarifák azonban nem haladhatják meg a közösség tagjainak anyagi határait (például a vízszolgáltatással kapcsolatos díjak elvileg nem haladhatják meg a rendelkezésre álló jövedelem 4%-át). Az ilyen ügyek alapos megfontolást igényelnek a kivitelezhetőségi és a gazdasági/pénzügyi tanulmány keretein belül. Először is fel kell mérni a városi szolgáltatások iránti igényt, a tanulmány teljes idejére szóló előrejelzéssel együtt. Ugyan ezt az elemzést kell elvégezni a díjak mértékének megállapítása során, külön figyelmet szentelve annak a ténynek, hogy mennyit engedhet meg magának anyagilag egy átlagember. Olyan esetekben, amikor az összes költség befizetése átlépi azt a szintet, amit egy átlagember anyagilag képes megengedni, némi ideiglenes speciális szabályozás megengedhető. A városi szolgáltatások díjszabásának szintjét az érzékenységi-vizsgálat során is fel lehet használni.

II.4.4 A környezeti javak értékelése

Az EU környezetvédelmi törvénykezése támasztotta követelmények teljesítésének megkönnyítését célzó projektek lényegükénél fogva a környezet minőségének javulását eredményezik, például az ivóvíz minőségének javulását, a termőföld szennyezettségének csökkenését, a levegő minőségét leíró változók javulását, stb. Azonban ezeket a hatásokat gyakran különösen nehéz kiértékelni. Egy jó CBA-elemzésnek elonyt kell kovácsolnia ezen értékek ismeretéből, leginkább pénzügyi értékelést végezve, néhány esetben azonban elegendő egy leíró beszámoló benyújtása.

A környezeti javak és szolgáltatások értékelésére szolgáló ismertebb módszerek:

- **Bizonytalan értékelési módszer (Contingent Valuation Method, CVM)** – Olyan felméréseken alapuló módszer, amely során a válaszadókat bizonyos gondosan ábrázolt környezeti minőségjavulást eredményező kezdeményezésekhez kötődő fizetési hajlandóságukról, vagy a környezeti tényezők romlásának elfogadásáról kérdezték.
- **Vándorló költség** – Kísérlet az érték bizonyos területekhez kötésére, ami szabadidős/környezeti szemszögből nézve elonyös, és az említett területekre történő utazás költségein alapszik.
- **Hedonisztikus árazás** – Az ingatlanpiacon alapul, ahol az árakat meghatározó tényezők egyike a környezet állapota. Ennek a faktornak a hatását regresszió-analízissel lehet kiszámolni.
- **Haszonátvitel** – Egyéb tapasztalati tanulmányok eredményeit (például a fent említett módszereket) felhasználva és egy, az általunk kiértékelni kívánt környezetvédelmi áruhoz hasonló áruval dolgozva egy durvább becsléssel megpróbáljuk meghatározni az áru értékét, beleszámítva a folyamatba a speciálisan az adott területre érvényes társadalmi-gazdasági mutatókat is (mint például a GDP-szintek esetében).

Az összes fent említett módszerrel általánosságban elmondható, hogy bizonyos mértékig vitathatóak, és nem képesek tisztán visszaadni azon környezeti javak anyagi értékét, melyekkel nem kereskednek a valós piacokon. Azon projektek számára azonban, amik a környezet minőségének javulását tuzték ki célul, nem szükséges bebizonyítaniuk, hogy elonyös gazdasági mutatókkal rendelkeznek. Ezért nem döntö fontosságú, hogy az összes környezeti haszon pénzben legyen kifejezve.

Felhasznált Irodalom:

European Commission, Directorate - General for Regional Policy and Cohesion „Guide to Cost Benefit Analysis of Major Projects in the Context of EC Regional Policy, 1997 edition”, http://www.inforegio.cec.en.int/wbdoc/docgener/guides/cost/cost_en.htm [Guide, 1997]

Zylicz, T., Sleszynski, J., Bartczak, A., Gwiazdowicz, M., Raczka, J. „Analiza ekonomiczna i ekologiczna przedsiwziec ochronnych finansowanych przez Narodowy Fundusz Ochrony Srodowiska i Gospodarki Wodnej, raport koncowy” („Economic and ecological analysis of environmental protection undertakings financed by the National Fund for Environmental Protection and Water Management, Final Report”), Warsaw Ecological Economics Center, Warsaw

Harmadik melléklet

Az Európai Unió közép- és kelet-európai helyi fenntartható fejlődést célzó támogatási lehetőségei

E melléklet célja, hogy bemutassa az Unió jelenlegi pénzügyi eszközeit, amelyek alkalmasak a kelet- és közép-európai régió helyi fenntartható fejlődésének támogatására.

A melléklet három fő részből áll:

- A három fő pénzügyi eszköz és különböző egyéb programok bemutatása;
- A tíz csatlakozni kívánó ország nemzeti szintű kapcsolódási pontjai a programokhoz;
- A kelet- és közép-európai régió helyi fenntartható fejlődését célzó Uniós támogatási lehetőségeket tartalmazó internetes lista és egy adatbázis, amely olyan szervezetek/hálózatok neveit tartalmazza, melyek további segítséget nyújthatnak a régió fenntartható fejlődését célzó projektek számára.

A fenti információ a tíz kelet- és közép-európai tagjelölt országra koncentrál: Bulgária, a Cseh Köztársaság, Észtország, Lettország, Lengyelország, Litvánia, Magyarország, Románia, a Szlovák Köztársaság és Szlovénia.

A melléklet a „A közép- és kelet-európai önkormányzatok felkészítése az Unió csatlakozására” projekt keretén belül készült ismertető kiadványon, az Európai Közösség hivatalos közleményein és az Interneten is megtalálható információkon alapulnak.

Egy projekt előkészítésének és egy pályázat eloterjesztésének feltétele az első kézből származó, eredeti információk tanulmányozása. A REC-et nem terheli felelősség olyan régi / hamis / félrevezető / nem pontos információ közléséért, mely tudtán kívül került be a mellékletbe.

III.1 Általános Áttekintés

Az EU újjáépítés és reformok útján kiemelkedő szerepet játszik a közép- és kelet-európai felemelkedőben lévő demokráciáknak történő segítségnyújtásban. Az Európai Bizottság „Agenda 2000” című, kulcsfontosságú okmányában egy sor javaslatot tesz a kelet- és közép-európai országok számára a csatlakozást megelőző stratégia megerősítéséről. A stratégia fő célja egy összefüggő program felkínálása:

- Felkészíteni a jelölt államokat az Unióhoz történő csatlakozásra;
- Az EU kínálja különböző támogatási formák közös keretbe (az úgynevezett „Csatlakozási Partnekapcsolatok”-ba) való foglalása; és
- A közösségi programokban való részvételi lehetőségen keresztül megismertetni a pályázó országokat az Unió politikájával és eljárás módjával.

A 2000-tól 2006-ig tartó időszakban az EU-nyújtotta pénzügyi támogatás három fő forráson keresztül áramlik a kelet- és közép-európai országokba:

- PHARE program;
- ISPA; és
- SAPARD.

A segítségnyújtás a pályázó országokkal kötött társulási feltételek törvényes keretein belül történik, számításba véve a Csatlakozási Partnekapcsolatok tartalmát.

E három fő forráson kívül számos, a csatlakozni kívánó államok számára jelentős Uniós program létezik, melyek gyakran megkövetelnek egy EU-tagországgal való szövetséget:

- TACIS;
- Life III;

- 5th Framework Research Programme – Ötödik Kutatási Keretprogram;
- Save II;
- Altener II;
- Carnot;
- Synergy;
- Leonardo da Vinci II; és
- Socrates II.

III.2 A közép- és kelet-európai országok helyi fenntartható fejlődését célzó Európai Unió támogatási lehetőségek

PROGRAM	LEÍRÁS	CÉLOK ÉS ELJÁRÁSOK	KÖLTSÉG- VISELÉS	AZ ÉRINTETT ORSZÁGOK ÉS ALKALMASSÁG	IDOTARTAM, HATÁRIDOK
Foigazgatóság — Európai Bizottság — BOVÍTÉS (http://europa.eu.int/comm/enlargement/index.htm)					
PHARE II <u>Kontaktszemély:</u> Mr. Günter VERHEUGEN Rue de la Loi/ Wetstraat 200 B-1049 Brussels Tel: +32 2 296 74 95 Fax: +32 2 295 75 02	A PHARE program jelenleg az Európai Unió és a pályázó országok pénzügyi és technikai együttműködésének fő forrása, ezenkívül a Csatlakozási Partnerkapcsolatokon keresztül segítséget nyújt az Unió tagságra való felkészülésben. A PHARE nemzeti, határokon túli, és több ország részvételével létrehozott programokat is támogat.	A PHARE-támogatás két fő célra koncentrál: <ol style="list-style-type: none"> 1) A gazdaság általános erősítéséhez, a szociális, szabályozó és adminisztratív kapacitás növeléséhez szükséges struktúrák, stratégiák emberi erőforrások és vezetési tapasztalatok általános megtervezése az Acquis Communautaire³ átvétele és az első Koppenhágai kritériumok⁴ követelményeinek teljesítése érdekében. E célok elérésének fő eszközei a TAIEX⁵ keretén belüli testvérkapcsolatok kiépítése és technikai segítségnyújtás lesznek. 2) Beruházások a szabályozó infrastruktúra erősítésébe annak érdekében, hogy létrejöjjön az összhang az EU közös joganyagával (<i>Acquis communautaire</i>) és közvetlen, <i>acquis</i>-val kapcsolatos beruházásokkal (környezet, transzport, ipari tervek, termékek átlagminősége, munkafeltételek, stb.). 	A PHARE program összesen 1 560 millió Euró értékű támogatást nyújt évente a jelölt országok számára. Intézményfejlesztésre az a PHARE források 30 %-át, míg beruházásra 70 %-át fordítják. A PHARE támogatások azokra a célokra is fordíthatók, melyeket az ISPA és a SAPARD nem tartalmaz.	Az EU-tagjelölt országok ⁶ <u>Kik pályázhatnak?</u> Minisztériumok, az Unió joganyagával kapcsolatos nyilvános megbízatású nemzeti szervezetek, regionális és helyi szintű szakmai és képviselői szervek, vállalatok és civil szervezetek. A PHARE program egy decentralizált végrehajtási rendszer keretén belül valósul meg, a Bizottság felügyelete alatt.	<u>Idotartam:</u> 2000 – 2006 <u>Pályázatok leadása és határidők:</u> A jelölt országok NPAA ⁷ -n alapuló terveinek és a csatlakozást előkészítő Tevékenységek általános menetrendjeik megfelelően.

² Csatlakozási Partnerkapcsolatot hoztak létre mindegyik tagjelölt országgal, melynek keretében meghatározták a azokat a fontos területeket, amelyekben az adott országnak fejlődnie kell, hogy felkészülhessen az Unióhoz történő csatlakozásra.

³ Az 'Acquis communautaire' kifejezés az Unió követelményeinek teljesítését és az EU jogszabályainak átvételét jelenti.

⁴ A Koppenhágai kritériumok szerint a pályázó országok elérték azt az intézményi szintet, ami garantálja a demokrácia stabilitását, a megfelelő törvénykezést, az emberi és kisebbségi jogok elfogadását és védelmét, és egy működő piacgazdaság meglétét.

⁵ A 'TAIEX' információs központ az jogharmonizációról és a jogátvitelről szóló rövid távú technikai segítségnyújtás, amiben az Unió követelményeinek teljesítéséhez szükséges adminisztratív infrastruktúrák is szerepelnek.

⁶ A kelet- és közép-európai tagjelölt országok: Bulgária, a Cseh Köztársaság, Észtország, Hungary, Lettország, Litvánia, Lengyelország, Románia, a Szlovák Köztársaság, Szlovénia (ez a definíció az egész ismertető füzetre érvényes, hacsak külön nincs másként megadva).

⁷ Az egyes országokkal kötött Csatlakozási Partnerkapcsolatok kiegészülnek a saját Nemzeti Jogharmonizációs Programokkal (National Programme for Adoption of the Acquis – NPAA).

PROGRAM	LEÍRÁS	CÉLOK ÉS ELJÁRÁSOK	KÖLTSÉG- VISELÉS	AZ ÉRINTETT ORSZÁGOK ÉS ALKALMASSÁG	IDOTARTAM, HATÁRIDOK
Foigazgatóság — Európai Bizottság — KÜLSŐ KAPCSOLATOK (http://europa.eu.int/comm/dgs/external_relations/index_en.htm)					
<p>TACIS — HATÁROKON TÚLI KOOPERÁCIÓ KISEBB PROJEKTEK SZÁMÁRA</p> <p><u>Kapcsolatfelvétel:</u> PHARE/TACIS CBC Project Facility Vestsjaellans amt, Alleen, 15 4180 Soro, Denmark Tel: +45 5787 23 15 Fax: +45 5787 23 25 vec@vestamt.dk</p>	<p>A program fő célja a helyi és regionális szervek közötti együttműködés elősegítése és a Független Államok Közösségével (FÁK), közép- és kelet-európai (KKE) és EU-partnerekkel a határokon túli projekteken közösen dolgozva a csatlakozás fontosabb területeinek támogatása.</p>	<p>A program célja olyan projektek támogatása, amelyek egy-egy közös problémát próbálnak megoldani, illetve a partner országok szakképzettségét fejlesztik olyan területeken, mint az adminisztratív reformok, a helyi gazdasági fejlesztések, a szociális ügyek, környezetvédelem és energiahatékonyság. A projektnek az együttműködés egy bizonyos területén belül kell működnie, ami a helyi és regionális szervek szempontjából meghatározó. A TACIS Határokon Túli Együttműködés Kisebb Projekt Számára maximum 18 hónap futamidejű projekteket támogat. A TACIS Határokon Túli Együttműködés Mikro Projekt Számára pedig maximum 6 hónap futamidejű projekteket támogat. A Phare Baltikum Projekt Intézmény fokozatosan meg fog szunni, és helyette egy új decentralizált program, a Phare Speciális Akció a Balti Tengeri Régióért – Phare Kisebb Projekt Alapítvány indul. A program is négy alcsoportból áll, amelyeket a Balti tengert körülvevő Phare-országok irányítanak. Az egyes országok saját nemzeti szervei felelősek a program lefolyásáért, a pályázati határidőkért, a jelentkezési lap megtervezéséért és a kiválasztás ismérveit.</p>	<p>A finanszírozás Európai Bizottságra eső része nem haladhatja meg a projekt összköltségének 80 %-át. A TACIS Határokon Túli Kooperáció Kisebb Projekt Számára segély maximális értéke 200 000 Euró, de minimum 100 000 Euró projektenként, és 50 000 Euró projektenként a TACIS Határokon Túli Kooperáció Mikro Projekt Számára esetén.</p>	<p>A FÁK/EU projektek számára alkalmas határmenti területek tartalmazzák a FÁK EU-val határos megfelelő határokon túli kooperációs területeit, beleértve a tengerparti határokat; és nincsenek korlátozva a közös orosz és finn határ által.</p> <p>A FÁK/közép- és kelet-európai projektek számára megfelelő határterületek az Észtországgal, Lettországgal, Litvániával, Lengyelországgal, Magyarországgal, Romániával, vagy Szlovákiával határos orosz, fehérorosz, ukrán és moldovai határokon túli kooperációs területek. A megfelelő társulások kialakulása a projektben résztvevő országoktól és határmenti régióktól függ.</p> <p><u>Milyen szervezetek alkalmasak?</u></p> <p>Azok a helyi és regionális szervek, beleértve ezek szövetségeit vagy képviselőit, pályázhatnak a társulások elnyerésére, melyek szoros kapcsolatban állnak, illetve tulajdonában vannak egy helyi vagy regionális szervnek; és a FÁK, KKE és az EU alkalmas határmenti területein található. A projektek megvalósíthatók a megfelelő területeken lévő civil szervezetekkel vagy egyéb nem profitorientált regionális szereplőkkel (közhasznú társaságokkal, helyi székhelyű oktatási központokkal) történő kooperáció útján. Egy projektben minimum két olyan FÁK/EU-val határos partnernek kell részt vennie, amelyek Oroszország és az EU Balti tengeri államai között fekszenek, a FÁK/KKE határok mentén Oroszország, Fehéroroszország, Ukrajna, Moldávia és a kelet- és közép-európai határövezet között. További Unió-béli partnerek is részt vehetnek a szövetségben.</p>	<p><u>Időtartam:</u> A pénzmag évenkénti elosztása.</p> <p><u>Pályázatok leadása és határidők:</u> A TACIS Határokon Túli Kooperáció Kisebb Projekt esetében 2001. December 18., a Mikro Projekt esetében nincs megszabott leadási határidő, azaz a jelentkezés folyamatos.</p>

PROGRAM	LEÍRÁS	CÉLOK ÉS ELJÁRÁSOK	KÖLTSÉG- VISELÉS	AZ ÉRINTETT ORSZÁGOK ÉS ALKALMASSÁG	IDOTARTAM, HATÁRIDOK
<p>TACIS TESTVÉRVÁROSI PROGRAM</p> <p><u>Kontaktszemély:</u> Mr. Rose TAMSIN TACIS City Twinning Programme Secretariat 108, rue d'Arlon B-1040 Brussels Tel: +32 2 280 08 66 Fax: +32 2 280 08 74 Taciscitywinning@pantheon.com</p>	<p>A program célja az adminisztratív és technikai alkalmazások megszervezésének és muveleteinek elosegítése. Ennek érdekében a FÁK helyi és regionális szerveinek vezetését folyamatos gyakorlati tréningben részesítik. A programtól elvárható, hogy hozzá fog járulni a szövetkezesek hosszú távú megerosödéséhez, és az EU és a FÁK szervei közötti decentralizált kooperációhoz.</p>	<p>A projekt tárgyának a helyi és regionális partnerek hatáskörében kell lennie, és olyan kérdéseket kell tárgyalnia, melyek a FÁK partnerek által muködtetett folyamatban lévo reformokkal kapcsolatosak. A kooperáció lehetséges területei:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Közügyekkel kapcsolatos adminisztráció; • Városi szolgáltatások megvalósítása, területi tervezések, és vidékfejlesztés; • Környezeti kérdések, hulladékok, energia-hatékonyság, vízgazdálkodás, szállítmányozás; • Szociális politika, foglalkoztatottság, egészségügy; • Gazdasági fejlődés, segítségnyújtás a kis és közepes méretu vállalkozások (KKV) számára, nyilvános/civil szövetségek, • A helyi és regionális szakképzettség egyéb területei. <p>A projektek olyan elemeket tartalmazhatnak, mint például elokészületi látogatások, EU-s képzések, célmegvalósítás a FÁK-ban, egyéb konferenciák és szemináriumok.</p>	<p>A finanszírozás Európai Bizottságra eso része nem haladhatja meg a projekt összköltségének 80 %-át.</p>	<p>EU tagállamok, Orményország, Azerbajdzsán, Fehéroroszország, Grúzia, Kazahsztán, Kirgízia, Moldávia, Mongólia, Oroszország, Türkmenisztán, Tádzsikisztán, Ukrajna, és Üzbegisztán.</p> <p><u>Milyen szervezetek alkalmasak?</u></p> <p>Helyi és regionális szervek az EU-val, illetve a FÁK-kal szövetségben. Minden egyes projektben részt kell vennie egy FÁK és egy vagy több EU szervnek. Az egyik EU szerv projekt vezetoként muködik, és benyújtja az eloterjesztést.</p>	<p><u>Idotartam:</u> 2000 – 2006</p> <p><u>Pályázatok leadása és határidok:</u> Nincs kihirdetve.</p>

PROGRAM	LEÍRÁS	CÉLOK ÉS ELJÁRÁSOK	KÖLTSÉG- VISELÉS	AZ ÉRINTETT ORSZÁGOK ÉS ALKALMASSÁG	IDOTARTAM, HATÁRIDOK
Foigazgatóság — Európai Bizottság — MEZOGAZDASÁG (http://europa.eu.int/comm/agriculture/index_en.htm)					
<p>SAPARD</p> <p><u>Kontaktszemély:</u> Mr. Alan WILKINSON</p> <p>European Commission; Agriculture DG; Directorate F - Horizontal aspects of rural Development; SAPARD</p> <p>Rue de la Loi 200/Wetstraat 200 1049 Brussels</p> <p>Tel: +32 2 299 11 11</p> <p>alan.wilkinson@cec.eu.int</p>	<p>A mezogazdaságot, a vidékfejlesztést és az erdészetet támogató csatlakozást megelőző intézkedések. A fő cél az EU közös joganyagának való megfelelés feltételeinek kielégítése, az EU közös mezogazdasági politikáját (common agricultural policy – CAP) előtérbe helyezve.</p>	<p>A mezogazdaság és a vidékfejlesztés támogatásának összefüggésben kell lennie a következő kategóriákkal:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mezőgazdasági ingatlanokba történő beruházások; • Vízi erőforrásokkal való gazdálkodás; • A kisbirtokok/farmok támogatási rendszerének Bevezetése, a tanyasi gazdálkodás fejlesztése és termelő csoportok kialakítása; • A telekkönyvek Bevezetése és folyamatos korszerűsítése; • A mezogazdasági és halászatból származó termékek, a minőségbiztosítás, és az állatorvosi és növény-egészségügyi szabályozás hatékonyságának és marketingjének javítása; • A vidéki infrastruktúra támogatása és fejlesztése; • Azon mezogazdasági termelési eljárások fejlesztése, melyek a környezet védelmét tűzték ki célul; • A technikai segítségnyújtás finanszírozása, a tanulmányokat beleértve; • A szakmai képzés finomítása. 	<p>A SAPARD évente 520 millió Euróval támogatja a pályázó országokat (az egyes országok részaránya a projektek céljainak, és egyéb kritériumoknak a függvénye). A SAPARD a közkiadásoknak vagy ennek megfelelő ráfordításoknak maximum 75%-os támogatását nyújthatja. A technikai segítségnyújtás támogatása akár az összköltség 100 %-át is elérheti. Ezen összeg felso határa a teljes éves költségvetés 2%-a.</p>	<p>Az EU-csatlakozásra pályázó országok a 2000 és a csatlakozás közötti időszakban.</p> <p><u>Milyen szervezetek alkalmasak?</u></p> <p>Az előterjesztés a Bizottság, a pályázó ország, az illetékes szervek, testületek és egyéb megfelelő szinten társult vállalatok közötti szoros együttműködés keretén belül kerül megszerkesztésre. A pályázati anyagokat a megfelelő nemzeti szervek továbbítják. A Közösségi támogatás évenként megrendezésre kerülő programok formájában valósul meg.</p>	<p><u>Idotartam:</u> 2000 – 2006</p> <p><u>Pályázatok leadása és határidők:</u> A jelölt országok terveivel összhangban, és a csatlakozást előkészítő tevékenysége k általános menetrendjén ek megfelelően.</p>

PROGRAM	LEÍRÁS	CÉLOK ÉS ELJÁRÁSOK	KÖLTSÉG- VISELÉS	AZ ÉRINTETT ORSZÁGOK ÉS ALKALMASSÁG	IDOTARTAM, HATÁRIDOK
Foigazgatóság — Európai Bizottság — KÖRNYEZETVÉDELEM (http://europa.eu.int/comm/dgs/environment/index_en.htm)					
<p>LIFE III</p> <p><u>Kontaktszemély:</u> Mr Bruno JULIEN</p> <p>LIFE Unit Beaulieu 9, 2 floor-01 1049 Brussels Tel: +32 2 295 61 33 Fax: +32 2 296 95 56 Bruno.Julien@cec.eu.int nature@cec.eu.int LIFE-Environment@cec.eu.int life-tcy@cec.eu.int</p>	<p>A LIFE egy pénzügyi eszköz, amely három fő területen működik: környezetvédelem, természetvédelem és technikai segítségnyújtás a harmadik világ fejlődő országai számára. Mindhárom terület a környezet védelmét szolgálja, azonban saját specifikus céljaik is vannak. A LIFE III szabályzatot az Európai Tanács (29/6/2000) és az Európai Parlament (5/7/2000) is elfogadta.</p>	<p>LIFE a Környezetért: innovatív és bemutató tevékenységek az ipari szektorban; promóciók, reklámok és technikai segítségnyújtás helyi szervek részére; valamint a közösségi törvénykezést és politikát támogató elokészületi muveletek.</p>	<p>A támogatás maximális nagysága a költségek 50 %-a (kivéve: az olyan tevékenységek, melyekből bevétel származik, amikor a segélyben részesülő fél minimum akkora összeggel járul hozzá a költségekhez, mint a Közösség; ez esetben 30% támogatást kaphat).</p>	<p>EU tagállamok; Észtország, Lettország, Magyarország, Románia és Szlovénia már teljesítették a szükséges anyagi követelményeket, amik lehetővé teszik számukra, hogy részt vegyenek a jelenlegi gyakorlatban (2000-2001). Bulgária, Csehország, Litvánia, Lengyelország és Szlovákia választhat, hogy a jövőben részt kíván-e venni a programban.</p> <p><u>Milyen szervezetek alkalmasak?</u></p> <p>A LIFE program minden természetes és jogi személy számára nyitott. A pályázati anyagokat a megfelelő nemzeti szervek közvetítik az Unió delegációin keresztül.</p>	<p><u>Idotartam:</u> 2000 – 2004</p> <p><u>Pályázatok leadása és határidők:</u> LIFE a Környezetért: 2001. November 30 LIFE a Harmadik Világ Fejlődő Országaiában: 2001. November 30 LIFE a Természetért: 2001. Október 31</p>

PROGRAM	LEÍRÁS	CÉLOK ÉS ELJÁRÁSOK	KÖLTSÉG-VISELÉS	AZ ÉRINTETT ORSZÁGOK ÉS ALKALMASSÁG	IDOTARTAM, HATÁRIDOK
		LIFE a Természetért: a tevékenység célja az Unió által hozzáférhető természetes élőhelyek növény- és állatvilágának védelme. A gyakorlatban a LIFE a Természetért projekteknek hozzá kell járulniuk a Madarak és az Élőhelyek védelméről szóló közösségi direktívák megvalósításához, és különösen a védett területek európai hálózatának kialakításához.	A Közösség nyújtotta anyagi támogatás az adott költségek maximum 50%-a. Kivételes esetekben ez az érték 75%-ig emelkedhet, azon projektek esetében, melyek nyilvánvalóan veszélyeztetett fajok, illetve természetes élőhelyeik védelmét tuzik ki célul.	Ugyan úgy, mint a LIFE a Környezetért esetében.	
		LIFE a Harmadik Világ Fejlődő Országaiiban: Technikai segítségnyújtás a környezetvédelemmel kapcsolatos adminisztratív struktúrák, valamint a fenntartható fejlődést elősegítő természetvédelmi akciók és szemléltető programok létrehozásában.	A Bizottság olyan projekteket részesít elonyben, melyek összköltsége 300 000 Euró fölött van. A Közösség anyagi támogatásának felső határa a felmerülő költségek maximum 70%-a.	Albánia, Algéria, Bosznia-Hercegovina, Horvátország, Ciprus, Egyiptom, Izrael, Jordánia, Libanon, Málta, Marokkó, Szíria, Tunézia, Törökország, a Jordán folyó nyugati partvidéke (Júdeá, Szamária, és Jeruzsálem egy része) a Gáza-övezet és Oroszország Balti tengerpartja (Szentpétervár környéke).	
AD HOC PROJEKTEK		Olyan projektek, melyek alkalmasak lehetnek a közös finanszírozásra. Mindenképpen összhangban kell lenniük a Közösség környezetvédelmi törvénykezésében meghatározott célok többségével, vagy specifikus célcsoportok körében elő kell segítenie e célok teljesítését.	A támogatás aránya a felmerülő költségek 20 – 80%-áig terjed.	EU, EU-tagjelöltek. <u>Milyen szervezetek alkalmasak?</u> Non-profit szervezetek.	<u>Idotartam:</u> A pénzmag évenkénti elosztása. <u>Pályázatok leadása és határidok:</u> Nincs kihirdetve.
	<u>Kontaktszemély:</u> <i>ENV.2 Environmental cooperation with European third countries</i> <i>Environment Directorate-General</i> <i>European Commission</i> <i>Rue de la Loi 200</i> <i>B-1049 Brussels</i> <i>Tel: +322 299 5182</i> Soleda.blanco@cec.eu.int				

PROGRAM	LEÍRÁS	CÉLOK ÉS ELJÁRÁSOK	KÖLTSÉG- VISELÉS	AZ ÉRINTETT ORSZÁGOK ÉS ALKALMASSÁG	IDOTARTAM, HATÁRIDOK
Foigazgatóság — Európai Bizottság — KUTATÁSOK (http://europa.eu.int/comm/dgs/research/index_en.html)					
<p>AZ OTODIK KUTATÁSI KERETPROGRAM</p> <p>(Tételes program: a környezetvédelemről és a fenntartható fejlődésről)</p> <p><u>Kontaktszemély:</u> Mr. David MILES Unit "City of Tomorrow and Cultural Heritage" European Commission, DG Research, D.1.4. Square de Meeûs 8 (office 4/76), 1050 Brussels Tel: +32 2 296 2019 Fax: +32 2 295 0656 david.miles@cec.eu.int eesd@cec.eu.int</p>	<p>Az Otödik Kutatási Keretprogram meghatározza az Unió kutatásokhoz és technológiai fejlesztésekhez kapcsolódó stratégiai irányvonalakat, szemléltető tevékenységeket, és segítséget nyújt a különböző problémák megoldásában, és reagál a fobb, lényegesebb társadalmi-gazdasági kihívásokra. Négy tételes, és három horizontális irányú programot foglal magába.</p>	<p>A „Környezetvédelem és Fenntartható Fejlődés” (4A) nevű Tételes program célja, hogy csökkentse a környezetünket éro emberi tevékenységek káros hatásait, és kiemelkedően fontos a helyi fenntartható fejlődéssel foglalkozó ügyek esetében. A célok elérése érdekében négy kulcsfontosságú lépést határoztak meg:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Fenntartható menedzsment és jó minőségű vízkészlet (városi vízgazdálkodás, a fenntartható vízhasználat társadalmi-gazdasági aspektusai, stratégiai tervezés és integrált vezetési módszertan és eszközök, stb.) 2) Globális változások, klíma és biodiverzitás (csökkenteni a biodiverzitás és a gazdasági fejlődés közötti ellentétet, küzdeni a föld degradációja és az elszivatagosodás ellen, stb.) 3) Fenntartható tengeri ökoszisztémák (szállítási útvonalak és szennyező anyagok hatása a tengeri környezetre, a tengerparton zajló környezeti események figyelemmel kísérése, stb.) 4) A holnap városa és kulturális örökségei (Városközpontok és környezetük revitalizációja, innovatív megőrzési stratégiák kifejlesztése, stb.) 5) Tisztább energiarendszerek, beleértve a megújulókat is (nagy méretű elektromos áram termelés, új energiatípusok integrációja, energiatermelés és a megújuló források átalakítási technológiái) 6) Gazdaságos és hatékony energiafelhasználás egy versenyképes Európában (racionális és hatékony végso felhasználás, a koolaj, a földgáz, és a koszenek termelése, továbbítása és elosztása, megnövelt hatékonyság, makro- és mikro-méretű tárolás, készletezési és keresleti forgatókönyvek) 7) Maghasadás (biztonságos működtetés, reaktorbiztonság, reaktorvédelem és a futoanyagok biztonságos körforgása) 8) Ellenőrzött termonukleáris fúzió (magnetikus fúziós berendezések építése, működtetése és tökéletesítése, tritium-nemesítő takarók és szerkezeti anyagok összefüggései, stb.) <p>A program a következő típusú muveleteket támogatja: kutatás- és technológiafejlesztési projektek, bemutató/szemléltető jellegű projektek, kombinált projektek, összehangolt muveletek, képzési testületek, képzési hálózatok vizsgálata és egyéb kísérő intézkedések.</p>	<p>Az „Energia, Környezetvédelem és Fenntartható Fejlődés” alprogram számára 2 143 millió Euró nagyságú támogatás van félretéve. A felmerülő költségek maximum 100 %-a fedezhető képzési testületek, képzési hálózatok vizsgálata, összehangolt muveletek és egyéb kísérő intézkedések érdekében. A teljes költség 35 – 50 %-a fedezhető olyan megosztott költségű tevékenységek formájában, mint K+F projektek, bemutató/szemléltető jellegű projektek, kombinált projektek valamint kis- és középvállalkozások kooperatív kutató projektjei.</p>	<p>EU, EU-tagjelöltek.</p> <p><u>Milyen szervezetek alkalmasak?</u></p> <p>Bármely jogi személy, aki részese a kutatásnak, részt vesz a kutatás eredményeinek terjesztésében, vagy kiértékelésében. A pályázatnak minimum két EU tagállami szervezetet, vagy egy tagállami és egy társult állami szervezetet kell magában foglalnia.</p>	<p><u>Idotartam:</u> 1998 – 2002</p> <p><u>Pályázatok leadása és határidok:</u> A határidok az adott program természetének, és fő tevékenységi körének függvényében változnak (kérjük, nézzenek utána az Interneten).</p>

PROGRAM	LEÍRÁS	CÉLOK ÉS ELJÁRÁSOK	KÖLTSÉG- VISELÉS	AZ ÉRINTETT ORSZÁGOK ÉS ALKALMASSÁG	IDOTARTAM, HATÁRIDOK
<p>PROGRAM A KUTATÁSERT, A TECHNOLÓGIAI FEJLŐDÉSÉRT ÉS A BEMUTATÓ TEVÉKENYSÉGEKÉRT</p> <p><u>Kontaktszemély:</u> <i>Mr. Philippe BUSQUIN</i> <i>Research Directorate-General European Commission, SDME 2/85 Wetstraat 200 / Rue de la Loi, 200 1049 Brussels</i> <i>Tel: +32 2 299 18 65</i> <i>Fax: +32 2 295 82 20</i> <i>research@cec.eu.int</i></p>	<p>Ez az új programkeret a következő elveken alapszik:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Néhány korlátozott számú európai kulcsterület koncentrált támogatása; - A kutatócsoportok segítése hogy hálózatokban, egymáshoz közel dolgozhassanak; - A kutatók mobilitásának elősegítése és bemutatni Európát, mint a világon élenjáró kutatások otthonát. 	<p>A program keretén belül lezajló kutatási és technológiai fejlesztések három fő feladatnak próbálnak eleget tenni:</p> <ul style="list-style-type: none"> – A Közösségi ipar tudományos és technológiai alapjainak erősítése; – Eroteljesebb versenyszellem népszerűsítése; – A kutató jellegű tevékenységek elősegítése. <p>E célok elérése érdekében, a program három lépést fogalmaz meg:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Az európai kutatások integrációja; 2. Az európai kutatási területek megszerkesztése; 3. Az európai kutatási területek alapjainak megerősítése. 	<p>A programra fordítható maximális összeg 16 270 milliárd Euró.</p>	<p>Az EEA országok, a KKE-i jelölt országok és Ciprus, Máltával, Törökországgal, Svájjal és Izraellel bilaterális egyezmények alapján.</p>	<p><u>Idotartam:</u> 2002-2006</p> <p><u>Pályázatok leadása és határidők:</u> Nincs kihirdetve.</p>

PROGRAM	LEÍRÁS	CÉLOK ÉS ELJÁRÁSOK	KÖLTSÉG- VISELÉS	AZ ÉRINTETT ORSZÁGOK ÉS ALKALMASSÁG	IDOTARTAM, HATÁRIDOK
Foigazgatóság — Európai Bizottság — REGIONÁLIS POLITIKA (http://europa.eu.int/comm/dgs/regional_policy/index_en.htm)					
ISPA <u>Kontaktszemély:</u> Mr. Friedemann ALLGAYER Directorate General for Regional Policy Rue de la Loi 200 1049 Brussels Tel: +32 2 299 11 11 Fax: +32 2 296 51 84 Friedemann.Allgayer@cec.eu.int	Az ISPA egy olyan EU-s eszköz, mely a jelölt országok Csatlakozási Partnerkapcsolataiban lefektetett célokkal és az egyes nemzeti szintű környezetvédelemmel és szállítmányozási infrastrukturális hálózatokkal kapcsolatos programokkal foglalkozik. Az ISPA az egyéb pénzügyi források igénybevételét is ösztönözni kívánja, a magán forrásoktól kezdve a nemzetközi pénzintézetek nyújtotta finanszírozási lehetőségekig.	A projekt a következő intézkedéseket támogatja: <ul style="list-style-type: none"> Olyan környezetvédelmi rendszabályok, melyek lehetővé teszik a kedvezményezett országok számára, hogy teljesítsék az EU közös joganyagának a követelményeit. Elsősorban olyan területekre összpontosít, mint az ivóvízkészlet, a szennyvíztisztítás, a levegőtisztaság és a hulladékgazdálkodás; Szállítmányozási infrastruktúrák, melyek elősegítik a fenntartható mobilitást, beleértve a nemzeti hálózatok együttműködését és kapcsolatát a világméretűekhez, és e hálózatok elérhetőségét. Ugyanez érvényes a transzeurópai és egyéb bekapcsolódó hálózatokra; Technikai segítségnyújtás közvetlenül az érintett projekthez kapcsolódóan. Beleértve ebbe a megvalósíthatósági tanulmányokat és a becslésekre, monitoringra, irányításra és kiértékelésre vonatkozó lépéseket, illetve az adott területen már lezajlott kutatások eredményeinek hatékony felhasználását. 	Az ISPA program évente 1.040 millió Euróval támogatja a jelölt országokat (az egyes országok részaránya a projektek céljainak, és egyéb kritériumok függvénye). Az ISPA anyagi hozzájárulása az összköltségvetés mintegy 75 – 85 %-át teszi ki. Az egyes intézkedések összköltsége elvileg nem lehet több 5 millió Eurónál. Az előzetes tanulmányok és a technikai támogatás az összköltség akár 100%-áig támogathatók, ami viszont nem lehet több a teljes ISPA támogatás 2%-ánál.	Az EU csatlakozásra jelölt országok. <u>Kik pályázhatnak?</u> A kedvezményezett országoknak be kell nyújtaniuk pályázataikat a Bizottsághoz (Regionális Politikai Foig.). A Bizottság csak azokat a pályázatokat vizsgálja meg, amelyek a nemzeti ISPA koordinátorokon keresztül érkeztek.	<u>Idotartam:</u> 2000 – 2006 <u>Pályázatok leadása és határidők:</u> A jelölt országok terveivel összhangban, és a csatlakozás előtti okmányokat tartalmazó menetrendnek megfelelően.

PROGRAM	LEÍRÁS	CÉLOK ÉS ELJÁRÁSOK	KÖLTSÉG- VISELÉS	AZ ÉRINTETT ORSZÁGOK ÉS ALKALMASSÁG	IDOTARTAM, HATÁRIDOK
Foigazgatóság — Európai Bizottság — ENERGIA és SZÁLLÍTMÁNYOZÁS (http://europa.eu.int/comm/dgs/energy_transport/index_en.html)					
<p>SAVE II</p> <p><u>Kontaktszemély:</u> Mr. Ronan HARBISON DG TERN D3, Save Program 200 Rue de la Loi 1049 Brussels Tel: +32 2 29 563 19 Fax: +32 2 29 66 016 ronan.harbison@cec.eu.int</p>	<p>Egy olyan nem-technikai jellegű program, amely az energia racionális és hatékony felhasználását tuzte ki célul. A program lényege egy olyan környezet megalkotása, amelyben az energiahatékonyságot, mint piaci lehetőséget kezelik. Ennek érdekében a piac átalakítását és a meglévő hatékony energiateljesítést segítő technológiák fejlesztését tervezik.</p>	<p>A program támogatja a költséghatékony eszközöket és lépéseket, és az olyan eljárásokat, melyek az építkezések, felszerelések/berendezések, szállítmányozási és ipari munkák során történő racionális energiateljesítés hívei; valamint az integrált nyersanyag-felhasználás tervezését és az összekapcsolt hő- és energiaforrásokat.</p> <p>A tevékenység főbb területei:</p> <ul style="list-style-type: none"> Olyan energiateljesítési tanulmányok, melyek kritériumokat teremtenek különböző egyéb közösségi programok számára, valamint az elektromos energia árának hatásai és intézkedések a Közöségi muveletek lépéseinek kiegészítésére; A beruházások meggyorsítása és/vagy az energiateljesítési minták tökéletesítése céljából indított szektoronkénti mintaprojektek; A Bizottság, illetve kívülről személyek által indított intézkedések a tapasztalatcsere elősegítése céljából; Az energiateljesítési folyamat figyelemmel kísérése, és a program keretében megtett lépések kiértékelése; A regionális és városi szintű energiagazdálkodást segítő specifikus eljárások alkalmazása, valamint a Tagállamok és a régiók közötti erősebb kohézió megteremtése. <p>A program nem tartalmazza az új energiateljesítési technológiák bemutatását és fejlesztését (e területtel az Ötödik Keretprogram foglalkozik) és az úgynevezett gépi beruházásokat.</p>	<p>A SAVE program maximum 50%-ban támogatja a mintaprojekteket, és akár 100% támogatást is áldoz a tanulmányokra, promóciókra és a szabályozási módszerek terjesztésére, valamint monitoring és támogató tevékenységekre.</p>	<p>EU, EEA és EU-tagjelöltek.</p> <p><u>Milyen szervezetek alkalmasak?</u></p> <p>Bármely jogi személy. A KKE-országoknak minimum két különböző EU, EEA, vagy Unió tagállamból jövő partnert be kell vonniuk a projektbe.</p>	<p><u>Idotartam:</u> 1998 – 2002</p> <p><u>Pályázatok leadása és határidők:</u> A SAVE-hez kapcsolódó pályázatok benyújtása 2001-2002 a B részre, beleértve a tanulmányokat az információcserét, a monitoring tevékenységet, a kiértékelést, stb. (100%-ban támogatott); a határidő nincs kihirdetve; a C részre a közvetlen állami segélyekkel együtt a határidő Október 31, 2001.</p>

PROGRAM	LEÍRÁS	CÉLOK ÉS ELJÁRÁSOK	KÖLTSÉG- VISELÉS	AZ ÉRINTETT ORSZÁGOK ÉS ALKALMASSÁG	IDOTARTAM, HATÁRIDOK
<p>ALTENER II</p> <p><u>Kontaktszemély:</u> Mr. Francisco LASA ALEGRIA DG TREN D2, Altener Program 200 Rue de la Loi 1049 Brussels Tel: +32 2 296 24 36 Fax: +32 2 296 62 61 francisco.lasa-alegria@cec.eu.int</p>	<p>Egy olyan nem-technikai jellegű program, amely a megújuló energiaforrások támogatását tűzte ki célul.</p>	<p>A az előterjesztések következő lépésekre, intézkedésekre koncentrálnak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • A megújuló energiaforrásokban rejlő lehetőségek kiaknázását célzó tanulmányok és egyéb tevékenységek; • A megújuló energiaforrások helyi és regionális tervezési létesítményeink és eszközeinek megalkotását és meghosszabbítását célzó mintaprojektek; • Az információáramlást, az oktatást és a képzést segítő támogató és terjesztő intézkedések; • A megújuló energiaforrások és a lényeges know-how piaci lépését elősegítő (ezek a műveletek főként azokra a projektekre vonatkoznak, melyek a következő területeken kerülnek kivitelezésre: biomassza, termál és elektromágneses sugárzás gerjesztett energia-rendszerek, épületekben lévő passzív és aktív napenergia-rendszerek, kisebb vízieromu-projektek, vízhullámok által előállított energia, szélenergiák, geotermikus energia); • Monitoring és támogató tevékenységek. 	<p>A Közösség hozzájárulása a mintaprojektekhez, valamint a promóciók és az intézkedések terjesztéséhez nem haladhatja meg a projekt összköltségének 50%-át; viszont a tanulmányokra, a monitoringra és a támogató akciókra adott támogatás az összköltség 100 %-át is elérheti. Ami a célzott műveleteket illeti, a segítség nagysága a projekt méretének és az egyes szakaszok becsült költségeinek függvénye.</p>	<p>EU, EEA és EU-tagjelöltek.</p> <p><u>Milyen szervezetek alkalmasak?</u></p> <p>Bármely jogi személy (regionális és helyi szervek, vállalatok, magánszemélyek, (magán)vállalkozások és fennálló szövetségek hálózatai).</p> <p>Az indítványoknak tartalmazniuk kell minimum két különböző nem leányvállalati viszonyban lévő, EU, EEA, vagy Unió tagállamból jövő partnert.</p>	<p><u>Időtartam:</u> 1998 – 2002</p> <p><u>Pályázatok leadása és határidők:</u> Az ALTENER-hez kapcsolódó pályázatok benyújtása 2001-2002 a B részre, beleértve a tanulmányokat az információcserét, a monitoring tevékenységet, a kiértékelést, stb. (100%-ban támogatott); a határidő nincs kihirdetve; a C részre a közvetlen állami segítséggel együtt a határidő Október 31, 2001.</p>

PROGRAM	LEÍRÁS	CÉLOK ÉS ELJÁRÁSOK	KÖLTSÉG- VISELÉS	AZ ÉRINTETT ORSZÁGOK ÉS ALKALMASSÁG	IDOTARTAM, HATÁRIDOK
<p>CARNOT</p> <p><u>Kontaktszemély:</u> Mr. Utz OPPERMANN <i>Directorate-General for Energy and Transport</i> <i>Rue de la Loi/ Wetstraat 200</i> <i>1049 Brussels</i> <i>Tel: + 32 2 296 62</i> <i>Fax: + 32 2 296 58 01</i> <i>carnot@cec.eu.int</i> <i>utz.oppermann@cec.eu.int</i></p>	<p>A CARNOT feladatai:</p> <ul style="list-style-type: none"> A tiszta és hatékony technológiák használatának elősegítése az olyan eromuvek esetében, melyek szilárd fűtőanyagokat használnak, így gátat szabva a káros emmisszióknak, beleértve a szén-dioxid kibocsátást. A fejlettebb és tisztább szilárd fűtőanyagokra épülő technológiák használatának terjesztése, így elérhető az adott, anyagilag elviselhető költségekhez tartozó „Legjobb Elérhető Technológia – LET” (Best Available Technologies – BAT). 	<p>A CARNOT projekt az alábbi két kategóriába tartozó intézkedéseket támogatja:</p> <ul style="list-style-type: none"> A nemzeti szintű, Közösségi és nemzetközi tevékenységek közötti piaci és technikai információáramlást célzó együttműködés elősegítése az információcsere megfelelő eszközeinek fejlesztésén keresztül. Olyan stratégiai együttműködések támogatása, mint üzleti vitafórumok és szemináriumok, ipari telephelyek meglátogatása, különböző tanulmányok, valamint kiértékelések és csoportosítások összeállítása. Ezek az eszközök segítenek a tiszta technológiák nyújtotta előnyök ipari jellegű kiaknázásának energiagazdálkodási célokra történő felhasználását. Ilyen vívmányok például az összekapcsolt hő- és energiaforrások. 	<p>Az együttműködést elősegítő intézkedések támogatásának mértéke az összköltség 50 és 100 %-a közé esik, az ipari stratégiai lépések támogatottsága pedig az összköltség 30 és 50 %-a közé.</p>	<p>EU, EEA és EU-tagjelöltek.</p> <p><u>Milyen szervezetek alkalmasak?</u></p> <p>Bármely jogi személy pályázhat. Elonyben részesülnek az állami- és magánkézen lévő szervezetek, az energia-szektor intézményei és tanácsadó szervei.</p>	<p><u>Idotartam:</u> 1998 – 2002</p> <p><u>Pályázatok leadása és határidők:</u> Nincs kihirdetve.</p>

PROGRAM	LEÍRÁS	CÉLOK ÉS ELJÁRÁSOK	KÖLTSÉG- VISELÉS	AZ ÉRINTETT ORSZÁGOK ÉS ALKALMASSÁG	IDOTARTAM, HATÁRIDOK
<p>SYNERGY</p> <p><u>Kontaktszemély:</u> Mr. Josep A. CASANOVAS</p> <p>SYNERGY Programme European Commission Directorate General for Energy and Transport Directorate C-Unit C1 Rue de Mot 24-26 B-1040 Brussels</p> <p>Rue de Mot, 24, 1049 Brussels (DM 24, 6/110)</p> <p>Tel: +32 2 29 96088 Fax: +32 2 29 56105 josep.casanovas@cec.eu.int</p>	<ul style="list-style-type: none"> A SYNERGY az „Energia Keretprogram”-on belüli nemzetközi együttműködés egyik fő komponense. A program olyan harmadik, kívülálló ország támogatása céljából létrejött nemzetközi kooperációs projekteket finanszíroz, amelyek segítséget nyújtanak az energiagazdálkodási politika kölcsönös érdekeltégu területeinek meghatározásában, szabályokba foglalásában és kivitelezésében. A program egyéb, harmadik ország és az EU közötti ipari együttműködéssel létrehozott, az energia-szektorban működő projekteket is finanszíroz. 	<p>A közép- és kelet-európai országok azon projektjei kapnak prioritást, melyek:</p> <ul style="list-style-type: none"> Elosegítik az Unió felé történő nyitást, közeledést, A szükséges jogi, intézményi, strukturális és ágazati reformokon keresztül készülnek az Unió csatlakozására. <p>Az alábbi állításoknak megfelelő projektek külön hangsúlyt kapnak:</p> <ul style="list-style-type: none"> szilárd alapú regionális együttműködés energiagazdálkodási reformok, hatékony energiahasználat és megújuló erőforrások használata által a környezetre gyakorolt erőteljes pozitív hatás magas fokú tárgyalási szint a belső energiapiacra energiagazdálkodási kapcsolódási pontok különösen a gáz és az elektromos áram piacának fejlődése szempontjából. <p>A program a következő muveleteket támogatja:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tanácsadás és képzés az energiagazdálkodási politikában; - Elemzés és előrejelzés az energiával kapcsolatos ügyekben; - Az energiagazdálkodási politikát érintő bizalmasabb párbeszéd és információcsere kialakítása különféle konferenciák és szemináriumok megrendezésén keresztül; - A határokon keresztül regionális együttműködés támogatása; - Az ipari energia-együttműködés kereteinek megadása. <p>A beruházást, kutatást, fejlesztést, és bemutatást szolgáló projektek ebben a programban nem részesülnek támogatásban.</p>	<p>A SYNERGY maximum 50%-os támogatást valósít meg közös finanszírozás esetében, illetve bizottsági kezdeményezést 100%-ban támogathat. Általánosságban elmondható, hogy a program által megítélt támogatás összege egy projektre meghaladja a 250 000 Euró-t.</p>	<p>EU, EU-csatlakozásra jelölt országok, FAK, a mediterrán országok, Latin-Amerika, Ázsia és Afrika országai.</p> <p><u>Kik pályázhatnak?</u></p> <p>Különböző típusú természetes és jogi személyek, beleértve az állami testületeket és intézményeket, helyi és regionális szervezeteket, magáncégeket, egyetemeket és tanácsadókat.</p> <p>Az indítványoknak minimum két Közösségi tagsággal rendelkező országbeli résztvevőt és egy nem tagországbeli képviselőt kell tömöríteniük.</p>	<p><u>Időtartam:</u> 1998 – 2002</p> <p><u>Pályázatok leadása és határidők:</u> Nincs kihirdetve.</p>

PROGRAM	LEÍRÁS	CÉLOK ÉS ELJÁRÁSOK	KÖLTSÉG-VISELÉS	AZ ÉRINTETT ORSZÁGOK ÉS ALKALMASSÁG	IDOTARTAM, HATÁRIDŐK
Foigazgatóság — Európai Bizottság — OKTATÁSÜGY ÉS KULTÚRA (http://europa.eu.int/comm/dgs/education_culture/index_en.htm)					
LEONARDO DA VINCI II <u>Kontakt:</u> European Commission Directorate-General for Education and Culture Directorate B Rue de la Loi/ Wetstraat 200 1049 Brussels Fax: +32 2 295 56 99 Leonardo@cec.eu.int	A Program 1995-től 1999-ig tartó kezdeti szakasza volt az első eset, amikor a Közösség hozzájárult a szakképzési politikához. A Leonardo II-t a szakképzéssel történő szabad kísérletezés területének képzelték el. A projekt általános célja, hogy a gyors technológiai és ipari változások elonyeinek kihasználása lehetővé váljon a fiatalok, az alkalmazottak és vállalkozások számára.	A Leonardo programok második szakasza három fő területre összpontosít: <ul style="list-style-type: none"> • Az emberek (főleg a fiatalság) készségeinek, szakértelmének fejlesztése a kiinduló szakképzések során, • A folyamatos szakképzés minőségének és hozzáférhetőségének javítása, valamint a készségek és a szakértelmek egy életen át tartó elsajátítása, és • A szakképzésekkel elősegíteni az innovációt, a versenyszellemet és a kezdeményezőkérdés kialakulását. A fenti célokat ötfajta nemzeteket átfogó intézkedésen keresztül valósítják meg: a mobilitás, az innováció és a minőség fejlesztését szolgáló kísérleti projektek, a nyelvekben való jártasság növelése, a tapasztalatcserét elősegítő nemzeteket átfogó hálózatok kialakítása, és a referencia anyagok fejlesztése.	A program hét éves költségvetése mintegy 1,15 milliárd Euró.	EU-tagállamok; EFTA (Európai Szabadkereskedelmi Társulás) tagállamai/EEA országok; Bulgária, Csehország, Észtország, Lettország, Litvánia, Lengyelország, Magyarország, Románia, Szlovákia, Szlovénia; valamint Málta, Ciprus és Törökország. <u>Milyen szervezetek alkalmasak?</u> Minden olyan természetes és jogi szervezet és intézmény, amely szakoktatásban vesz részt. Három fajta kiértékelési eljárás várható: <ol style="list-style-type: none"> a) A mobilitást nemzeti szinten fogják osztályozni; b) A kísérleti projektek, a nyelvtanulás és a nemzeteket átfogó hálózatok nemzeti és közösségi szinten is kiértékelésre kerülnek; c) A referencia anyagok fejlesztését központosítani fogják. Legalább egy EU-partner részvétele kötelező ebben a projektben.	<u>Időtartam:</u> 2000 – 2006 <u>Pályázatok leadása és határidők:</u> 2002 January 18. a határidő a mobilitás témájú, a kísérleti, a nyelvi, a nemzeteket átfogó és a referencia anyagokról szóló projektek esetében.

PROGRAM	LEÍRÁS	CÉLOK ÉS ELJÁRÁSOK	KÖLTSÉG-VISELÉS	AZ ÉRINTETT ORSZÁGOK ÉS ALKALMASSÁG	IDOTARTAM, HATÁRIDOK
<p>SOCRATES II</p> <p><u>Kontakt:</u> Socrates & Youth TAO Education, Training and Youth, Directorate A Socrates & Youth Technical Assistance Office, 59-61 rue de Trèves / Trierstraat 59-61, B- 1000 Brussels Tel: +32 2 233 01 11 Fax: +32 2 233 02 50 info@socrates-youth.be</p>	<p>A Socrates II az elso szakasz (1995 – 1999) tapasztalataira épül. Nagy hangsúlyt fektet az egész életen át tartó tanulási folyamatra, ami többek között az aktív állampolgári szerepet és a munkaképességet segíti elő. A program keretében a partner országok oktatási intézményeinek lehetősége nyílik a különböző hálózatokhoz történő csatlakozásra, projektekben történő aktív részvételre és a legkülönfélébb együttműködésekre a tagországok oktatási intézményeivel.</p>	<p>A Socrates céljai:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Az európai oktatásügy színvonalának és mértékének erősítése minden síkon; és a széles, nemzeteket átfogó oktatási erőforrásokhoz történő hozzáférés elősegítése, az oktatáskülönböző területeit egyenlo lehetőségekként tekinteni; - Fellendíteni az EU nyelveinek ismeretét, főleg a legkevésbé ismerteket és tanítottakat, és támogatni az oktatásügy kultúrák közötti dimenzióit; - Állást foglalni az oktatási együttműködés és kooperáció fejlesztése mellett (a különböző együttműködési formák ösztönzése, a távoktatási forma népszerűsítése, stb.) és felszámolni az akadályokat ezen a területen; - Az oktatási módszerek és anyagok innovációjának hangsúlyozása, legfőképp az új technológiák alkalmazása során. <p>E célok elérése érdekében a következő intézkedéseket viszik véghez:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Iskolai oktatás ('Comenius') 2. Felsőfokú oktatás ('Erasmus') 3. Felnőttkori oktatás és egyéb oktatási módok ('Grundtvig') 4. Nyelvtanítás és nyelvtanulás ('Lingua') 5. Képzés és multimédiás alkalmazások ('Minerva') 6. Megfigyelés és újítások 7. Más programokkal közös muveletek 8. Egyéb kísérő intézkedések 	<p>A program költségvetése mintegy 1 850 millió Euró.</p> <p>A megítelt támogatások szintje jelenosen változhat az egyes projektek esetében (maximum 100%) és költségmegosztási alapon működik.</p>	<p>EU, EFTA/EEA tagállamok, EU-csatlakozásra jelölt országok, Ciprus, Málta, Törökország.</p> <p><u>Milyen szervezetek alkalmasak?</u></p> <p>Minden oktatási intézmény, távoktatási intézmények, kutatóközpontok, tanári testületek, kutatócsoportok, állami és civil kiadók.</p> <p>Azok a pályázók, melyek az oktatásüggyel helyi és regionális szintu együttműködést folytatnak nagyobb eséllyel indulnak.</p> <p>Az alábbi két fajta pályázati eljárással lehet számolni:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Az EB által elvégzett ("központosított" eljárás) - A résztvevo országok kompetens szervei által elvégzett ("decentralizált" eljárás). 	<p><u>Idotartam:</u> 2000 – 2006</p> <p><u>Pályázatok leadása és határidok:</u> A pályázatok benyújtásának módja és határideje az adott egyes muveletek függvényében változik. Kérjük látogassa meg web-oldalunkat.</p>

III.3 Az Unió programok nemzeti szintu elérhetőségei

PROGRAMOK	BULGÁRIA	CSEH KÖZTÁRSASÁG	ÉSZTORSZÁG	MAGYARORSZÁG	LETORSZÁG
EB Delegációk¹ (Az EB Delegációk Vezetősége) http://europa.eu.int/comm/external_relations/repdel/index_rep_en.cfm	Mr. Jacques WUNENBURGER Moscovska Street 9 1000 Sofia Tel: +359 2 933 52 52 Fax: +359 2 933 52 33 mailto@delbgr.cec.eu.int www.evropa.bg	Mr. Ramiro CIBRIAN Pod Hradbami 17 160 00 Prague 6 Tel: +420 2 2431 2835 Fax: +420 2-2431 2850, eumail@delcze.cec.eu.int www.evropska-unie.cz	Mr. John KJAER Kohtu 10 10130 Tallinn Tel: +372 626 4400 Fax: +372 626 4439 eudelest@delest.cec.eu.int www.euroopaliit.ee/index-eng.html	Mr. Jürgen KOPPEN Bérc utca 23 1016 Budapest Tel: +36 1 209 9700 Fax: +36 1 466 4221 mailto@delhun.cec.eu.int www.eudelegation.hu	Mr. Gunther WEISS World Trade Centre, Tornu st, 4 block 1c, Jacob's Barracks 1050 Riga Tel: +371 732 5270 Fax: +371 732 5279 mailto@dellat.cec.eu.int
Európai Információs Központok	Mrs. Beata PAPAZOVA Bulgarian Chamber of Commerce and Industry Parchevich Street 42 1000 Sofia Tel: +359 2 980 21 89 Fax: +359 2 988 50 67 eic@bccci.bg www.eic.bccci.bg	Ms. Daniela CERVOVA Rytířská 31 110 00 Prague 1 Tel.: +420 2 216 10 142 Fax: +420 2 216 10 144 info@iceu.cz www.evropska-unie.cz	Ms. Helina LOKOTAR Roosikrantsi 17 10119 Tallinn Tel: +372 6 314 710 Fax: +372 6 314 711 info@euroopaliit.ee www.euroopaliit.ee	Ms. Nadia PARCSAMI Barczy Istvan utca 1-3 1052 Budapest Tel: +36 1 327 1711 15 Fax: +36 1 327 1716 etk@etk.info.hu www.eudelegation.hu/etk	Mr. Artis PURINS Basteja Blv., 14 1st floor 1050 Riga Tel: +371 721 2611 Fax: +371 721 3036 infocentrs@eiropa-info.lv

¹ Az Európai Bizottság Delegációi is nyújthatnak pénzügyi támogatásokat.

PROGRAMOK	BULGÁRIA	CSEH KÖZTÁRSASÁG	ÉSZTORSZÁG	MAGYARORSZÁG	LETtorszÁG
<p>PHARE II2 (Nemzeti Koordinátorok)</p> <p><i>The PHARE & TACIS Info. Centre</i> 19 rue Montoyer, 1000 Brussels Tel: + 32-2-545 90 10 Fax: +32-2-545 90 11 <i>phare-tacis@cec.eu.int</i></p>	<p>Ms. Nadezhda MIHAYLOVA Ministry of Foreign Affairs Al Zhendov Street 2 1113 Sofia Tel: +359 2 7143 2233 Fax: +359 2 971 2816 mfabg@mh.bla-bg.com</p>	<p>Mr. Jirí RUSNOK Ministry of Finance Letenská 15 118 10 Prague 1 Tel.: +420 2 57041111 Fax: +420 2 57042788 Podatelna@mfcz.cz</p>	<p>Mr. Siim KALLAS Ministry of Finance Suur - Ameerika Street 1 150 06 Tallinn Tel: +372 6 113 558 Fax: +372 6 966 810 admin@fin.ee www.fin.ee</p>	<p>Dr. Imre BOROS Office of the Prime Minister Pozsonyi utca 56 1133 Budapest Tel: +36 1 239 4265 Fax: +36 1 239 4798 pharekoord@meh.hu www.meh.hu/pharekoord/home/</p>	<p>Mr. Andžs UBELIS Secretariat of Minister for Special Assignment for Cooperation with International Financial Agencies Smilsu iela 1, 4th floor 1919 Riga Tel.: + 371 7095 475 Fax: + 371 7095 661 sppkp@if.gov.lv www.sppkp.lv</p>
<p>PHARE TACIS CBC Projekt Létesítmény</p> <p>PHARE Kisebb Projektek Alap</p>			<p>Estonian Regional Development Agency Oleviste 3 10133 Tallinn Tel: +372 6125 142 Fax: +372 6125 144 ersa@erda.ee</p>		<p>Secretariat of the SPF Procurement officer CFCU Ministry of Finance Smilsu 1 1949 Riga Tel: +371 709 43 42 Fax: +371 722 45 33 cfcu@fm.gov.lv</p>
<p>SAPARD</p>	<p>Ms. Miroslava GEORGIEVA Rural Development Directorate - SAPARD, Ministry of Agriculture Christo Botev 55 1000 Sofia Tel: +359 2 985 11409 Fax: +359 2 98 19423 mira@mzgar.government www.mzgar.government. bg</p>	<p>Mr. Petr BUCHAL SAPARD Agency, Ministry of Agriculture Tešnov, 17 117 05 Prague 1 Tel: +422 21812089 buchal@mze.cz www.mze.cz</p>	<p>Ms. Piret POLD Department of Foreign Relations and Foreign Trade, Ministry of Agriculture, Lai Street, 39/41 15056 Tallinn Tel: +372 625 62 35 Fax: +372 625 62 00 www.agri.ee/SAPARD</p>	<p>Mr. Daniel BENE Department of European Integration - Section EU Negotiation and SAPARD Unit, Ministry of Agriculture and Regional Development Kossuth Lajos tér 11 1055 Budapest Tel: +36 1301 4810 Fax: +36 1301 4656 daniel.bene@fvm.hu www.fvm.hu</p>	<p>Mr. Aivars LAPINS Ministry of Agriculture Republic Square 2 1981 Riga Tel: +371 7 02 7112 Fax: +371 7 830 272 aivars.lapins@iname.co m www.zm.gov.lv/</p>

PROGRAMOK	BULGÁRIA	CSEH KÖZTÁRSASÁG	ÉSZTORSZÁG	MAGYARORSZÁG	LETTORSZÁG
LIFE NATURE			Mrs. Liina EEK Ministry of the Environment Toompuiestee 24 15172 Tallinn Tel: + 37 2 6262 877 Fax: + 372 6262 901 leek@ut.ee	Mr. Csaba FULEKY Department of Nature Conservation Authority for Nature Conservation Nature Conservation Authority, Ministry of Environment Költö u. 21 1211 Budapest Fax: +36 1 395 74 58 fuleky@mail2.ktm.hu	Mrs. Ilona JEPSEN Environmental Protection Department, Ministry of the Environment Protection and Regional Development Peldu iela 25 1494 Riga Fax: +37 1 782 04 42
LIFE ENVIRONMENT			Mrs. Liina EEK Ministry of the Environment Toompuiestee 24 15172 Tallinn Tel: + 37 2 6262 877 Fax: + 37 2 6262 901 leek@ut.ee	Mrs. Zsuzsa CZEGER Ministry for Environment PO Box 351 1394 Budapest Tel: +36 1 457 3579 Fax: +36 1 201 4053	Mr. Valdis BISTERS Ministry of the Environmental Protection and Regional Development Peldu St. 25 1494 Riga Tel: + 371 7026 417 Fax: + 371 7026 553
The 5th Framework Programme – Ötödik Kutatási Keretprogram	Mrs. Albena VUTSOVA Ministry of Education and Science Tel: +359 2 980 89 88 Fax: +359 2 981 1404 a.vutsova@minedu.govrn .bg	Ms. Jana CEJKOVA Technology Centre AS CR Rozvojova 135 16502 Prague 6 Tel: +420 2 203 90 714 Fax: +420 2 209 22 698 cejikova@tc.czs.cz	Mr. Toivo RAIM Ministry of Education Munga 18 Tartu 50088 Tel: +37 7 350 222 Fax: +37 7 350 250 toivor@hm.ee	Mr. László DVORSZKI Section of EU Science and Technology Co-operation, Ministry of Education Research and Development Szervita tér 8. 1052 Budapest Tel: +36 1 318 42 32 Fax: +36 1 266 20 55 laszlo.dvorszki@omfb.g ov.hu	Mr. Arnolds UBELIS Institute of Atomic Physics and Spectroscopy, University of Latvia Raina Bulv.19 1586 Riga Tel: + 371 7 229727 Fax: + 371 7 820113 arnolds@latnet.lv http://home.lanet.lv/~asi

PROGRAMOK	BULGÁRIA	CSEH KÖZTÁRSASÁG	ÉSZTORSZÁG	MAGYARORSZÁG	LETTORSZÁG
ISPA	Mr. E. CHACHEV Ministry of Regional Development and Public Works Sveta Nedelja Square 6 1000 Sofia Tel/Fax: +359 2 986 75 80 ispa@mrrb.government.bg	Mr. Jan MLÁDEK Ministry of Finance Letenská 15 11810 Prague 1 Tel: +420 2 5704 2102 Fax: +420 2 5704 2528 jan.mladek@mfcz.cz eva.fisherova@mfcz.cz	Mr. Siim KALLAS Ministry of Finance Suur - Ameerika 1 15006 Tallinn Tel: +372 611 3572 Fax: +372 631 7810 admin@fin.ee www.fin.ee	Mr. Florian SZALOKI Assistance Secretariat Pozsonyi út 56 1133 Budapest Tel: +36 1 237 4400 Fax: +36 1 329 2092 florian.szaloki@meh.hu	Mr. Robert ZILE Directorate of Foreign Assistance Programme Coordination Smilšu iela 1 1919 Riga Tel: +371 709 5690 Fax: +371 709 5693 sppkp@if.gov.lv
SAVE II, ALTERNER II, SYNERGY, CARNOT	Mr. Vladimir STARIRADEV State Agency for Energy and Energy Resources Triaditza St 8 1040 Sofia Tel: +359 2 980 0910, Fax: +359 2 980 1244 stariradev@doe.bg	Mr. Jirí MOHELNIK Ministry of Industry and Trade Na Františku 32 110 15 Prague Tel: +420 2 2485 2581 Fax: +420 2 2485 3463 mohelnik@mpo.cz	Mr. Heikki KULBAS Ministry of Economic Affairs Harju 11 15072 Tallinn Tel: +372 625 6495, 631 3660 Fax: +372 631 3051 hkulbas@mineco.ee	Mr. Barnabás FAY Ministry of Economic Affairs Vigado utca 6 1051 Budapest Tel: +36 1 235 4602 Fax: +36 1 235 4442 barnabas.fay@ikm.x400gw.itb.hu	Mr. Alexandrs OSS Ministry of Economy Brivibas Blv. 55 1519 Riga Tel: +371 701 3167 Fax: +371 728 0882
LEONARDO da VINCI II	Mr. Tzako PANTALEEV 15, Graf Ignatiev Street, 4th floor 1000 Sofia Tel: +359 2 980 1316 Fax: +359 2 980 78 90 leonardo@hrdc.bg www.leonardo.hrdc.bg	Mr. Marcin STRYJECKI National Training Fund-National Agency Václavské náměstí 43 110 00 Prague 1 Tel: +42 02 24 21 51 78 Fax: +42 02 24 21 45 33 leonardo@nvf.cz www.nvf.cz/leonardo/	Mrs. Ramia ALLEV National Coordination Unit Liivalaia 2 10118 Tallinn Tel: +372 6 103 621 Fax: +372 6 103 624 ramia@sekr.ee www.kutseharidus.ee	Mr. Péter TORDAI National Agency Ülloi ut 82 1082 Budapest Tel: +36 1 210 97 00 Fax: +36 1 210 97 01 leonardo@tpf.hu www.tpf.iif.hu	Mrs. Ilze JANSONE Agency for Vocational Education Development Programmes Valnu Iela, 2 1050 Riga Tel: +371 7 22 67 77 Fax: +371 7 22 44 58 info@vedpagency.lv leonardo@izm.gov.lv

PROGRAMOK	BULGÁRIA	CSEH KÖZTÁRSASÁG	ÉSZTORSZÁG	MAGYARORSZÁG	LETTORSZÁG
SOCRATES II	<p><i>Ms. Magdalena IVANOVA</i></p> <p>Socrates National Agency Tsarigradsko shousse, 125/5 1113 Sofia Tel: +359 2 70 41 82 Fax: +359 2 971 34 57</p> <p>agency@socrates.bg www.socrates.bg</p>	<p><i>Mr. Josef VOCHOZKA</i></p> <p>CSVs Socrates Dept. U Luzického semináře 13 11801 Prague 1 Tel: +420 2 57 53 29 87 Fax: +420 2 57 53 24 07</p> <p>socrates@csvs.cz www.csvs.cz</p>	<p>Socrates National Agency Kohtu 6 10130 Tallinn Tel: +372 696 24 13 Fax: +372 696 24 26</p> <p>socrates@euedu.ee http://www.socrates.ee</p>	<p>Socrates National Agency Ülloi ut 82 1082 Budapest 1438 Budapest 70, POB 510 Tel: +36 1 210 97 10 Fax: +36 1 210 97 01</p> <p>socrates@tpf.hu www.tpf.iif.hu</p>	<p><i>Mr. Alberts PRIKULIS</i></p> <p>Academic Programme Agency Valnu Iela 2 150 Riga Tel: +37 1 223 983 Fax: +37 1 820 171</p> <p>socrates@apa.lv www.apa.lv</p>

PROGRAMOK	LITVÁNIA	LENGYELORSZÁG	ROMÁNIA	SZLOVÁK KÖZTÁRSASÁG	SZLOVÉNIA
<p>EB Delegációk1 (Az EB Delegációk Vezetősége)</p> <p><i>http://europa.eu.int/comm/external_relations/repdel/index_rep_en.cfm</i></p>	<p>Mr. Michael GRAHAM Naugarduko 10 2001 Vilnius Tel: +370 2-31 3191 Fax: +370 2-31 3192 eudelltu@eunet.lt www.eudel.lt</p>	<p>Mr. Bruno DELTHOMAS Emilii Plater 53, 29th floor 00-113 Warszawa Tel: +48 22 520 82 00 Fax: +48 22 520 82 82 mailto@delpol.cec.eu.int</p>	<p>Mr. Fokion FOTIADIS Strada Grigore Mora 11 71278 Bucuresti Tel: +40 1 230 5400 Fax: +401 230 2453 mailto@delrom.cec.eu.int www.infoeuropa.ro</p>	<p>Mr. Walter ROCHEL Panská 3 81101 Bratislava Tel: +421 7 5443 1718 Fax: +421 7 5443 2972 mailto@delvsk.cec.eu.int www.europa.sk</p>	<p>Mr. Eric VAN DER LINDEN Trg revolucije 3/XI 1000 Ljubljana Tel: +386 61 425 1303 Fax: +386 61 425 2085 eumail@delsvn.cec.eu.int www.evropska-unija.si</p>
<p>Európai Információs Központok</p>	<p>Ms. Gražina SOLTONIENE Naugarduko, 10 2001 Vilnius Tel: +370 2 31 4707 Fax: +370 2 31 4708 infocenter@eudel.lt www.eudel.lt</p>	<p>Ms. Agnieszka CZARNECKA Emilii Plater 53, Ground floor 00-113 Warszawa Tel: +48 22 520 82 62 Fax: +48 22 520 82 63 info@eudel.pl</p>	<p>Mr. Tiberiu CAZACIOC Calea Victoriei, 88 Bucuresti 1 Tel: +40 1 315 3470 Fax: +40 1315 3470 contact@infoeuropa.ro www.infoeuropa.ro</p>	<p>Ms. Lubica GALLOVA Pánská, 5 P.O.Box 266 810 00 Bratislava 1 Tel: +421 7 5443 4101 Fax: +421 7 5443 4103 eic@europa.sk www.europa.sk/english/index.htm</p>	<p>Ms. Nataša JURISIC Dalmatinova 4 1000 Ljubljana Tel: +386 6143 82 270 Fax: +386 6143 82 360 info@evropska-unija.si natasa@evropska-unija.si www.evropska-unija.si</p>

PROGRAMOK	LITVÁNIA	LENGYELORSZÁG	ROMÁNIA	SZLOVÁK KÖZTÁRSASÁG	SZLOVÉNIA
<p>PHARE II2 (Nemzeti Koordinátorok)</p> <p><i>The PHARE & TACIS Info. Centre</i> 19 rue Montoyer, 1000 Brussels Tel: + 32-2-545 90 10 Fax: +32-2-545 90 11 <i>phare-tacis@cec.eu.int</i></p>	<p>Mr. Antanas VALIONIS Ministry of Foreign Affairs J. Tumo Vaizganto 2 2600 Vilnius Tel: +370 2 36 2444 Fax: +370 231 3090 antanas.valionis@urm.lt www.urm.lt</p>	<p>Mr. Pawel SAMECKI Al. Ujazdowskie 1/3 00 585 Warszawa Tel: +48 22 621 7677 Fax: +48 22 694 6873 sekrmin@mail.pol.pl www.ukie.gov.pl</p>	<p>Ms. Hildegard PUWAK Foreign Assistance Coordination-Department for European Integration EA, Government of Romania Piata Victoriei, 1 71 201 Bucuresti 1 Tel: +40 1 313 9456, Fax: +40 1 312 6928</p>	<p>Mr. Roland TÓTH, Department of Foreign Assistance - Aid Coordination Unit Námestie Slobody, 1 811 06 Bratislava Tel: +421 7 5729 5516 Fax: +421 7 5443 0056 phare@government.gov. sk</p>	<p>Dr. Rado GENORIO Government Office for European Affairs Subiceva 11 1000 Ljubljana Tel: +386 1 478 2420 Fax: +386 1 478 23 10 rado.genorio@gov.si ez@gov.si www.sigov.si/svez</p>
<p>PHARE TACIS CBC Projekt Létesítmény</p> <p>PHARE Kisebb Projektek Alap</p>	<p>Ms. Rasa BUBELIENE European Integration Department, Ministry of Foreign Affairs J. Tumo-Vaizganto 2 2600 Vilnius Tel: +370 2 222 571 Fax: +370 2 2241 68 rasak.tp.eid@urm.lt</p>	<p><u>Euroregion "Pomerania"</u> Mr. Wojciech DACHOWSKI, Ms. Agata KANIA ul. Wojska Polskiego 164 71-335 Szczecin Tel.: + 48 91 486 08 23 Fax: + 48 91 486 08 25 wojtol@poczta.onet.pl <u>Euroregion "Niemen"</u> Mr. Tadeusz OSINIAK ul. Noniewiczza 10 16-400 Suwalki Tel./fax: + 48 87 565 02 70 euroregion@suwalki.com niemen@suwalki.com <u>Euroregion "Baltyk"</u> Ms. Malgorzata SAMUSJEW ul. Sw. Duchy 19 82-300 Elblag Tel./Fax: + 48 55 235 55 99 sekel@eurobalt.org.pl</p>			

PROGRAMOK	LITVÁNIA	LENGYELORSZÁG	ROMÁNIA	SZLOVÁK KÖZTÁRSASÁG	SZLOVÉNIA
SAPARD	<p>Mr. Evaldas CIJAUSKAS SAPARD Agency, Ministry of Agriculture Gedimino 19 2025 Vilnius Tel: +370 2 39 1361 Fax: +370 2 39 1112 evaldasc@zum.lt www.zum.lt/europa/integr.html</p>	<p>Mr. Mieczyslaw PARADOWSKI Department for Pre-Accession Support and Structural Funds, Ministry of Agriculture and Rural Development ul. Wspólna 30 00-930 Warszawa Tel: +48 22 623 2555 Fax: +48 22 623 2051 m.paradowski@minrol.gov.pl</p>	<p>Mr. Stefan MITRACHE SAPARD Agency, Ministry of Agriculture, Food and Forestry Bvld Carol I Bucharest 3 Phone/Fax: + 40 1 312 44 44 andrei.dirlau@maa.ro</p>	<p>Mr. Igor SENCAK SAPARD Agency, Ministry of Agriculture Dobrovicova, 12 812 66 Bratislava Tel: +421 7 5926 6396, Fax: +421 7 5926 5033 isencak@sapard.sk</p>	<p>Ms. Ivana ERJAVEC Ministry of Agriculture, Forestry and Food Dunajska, 56-58, 1000 Ljubljana Tel: +386 1 478 9117 Fax: +386 1 478 9035 jana.erjavec@gov.si www.sigov.si/mkgp/</p>
LIFE NATURE			<p>Mrs. Adriana BAZ Ministry of Water, Forests and Environmental Protection Blvd. Libertatii 12 Bucuresti 5 Fax: + 40 1 410 0282 baz@mappm.ro</p>		<p>Mrs. Vesna KOLAR-PLANINSIC Ministry of the Environment and Physical Planning Dunajska 48 1000 Ljubljana Fax: +386 61 178 7388 vesna.kolar-planinsic@gov.si</p>
LIFE ENVIRONMENT			<p>Mrs. Liliana BARA Ministry of Waters, Forests and Environmental Protection Blvd. Libertatii 12 Bucharest 5 Tel/Fax: +40 1 336 69 54</p>		<p>Mrs. Tea GLAZAR Ministry of Environment and Physical Planning Dunajska c.48 1000 Ljubljana Tel: +386 1 4787 333 Fax: +386 1 4787 419</p>

PROGRAMOK	LITVÁNIA	LENGYELORSZÁG	ROMÁNIA	SZLOVÁK KÖZTÁRSASÁG	SZLOVÉNIA
The 5th Framework Programme – Ötödik Kutatási Keretprogram	Mr. Juras ULBIKAS Department of Science and Higher Education, Ministry of Education and Science Zygimantu 9 26000 Vilnius Tel. +370 2 616 433/ 223 779 Fax: +370 2 626 720 ulbikas@uj.pfi.lt www.5fp.lt	Mr. Andrzej SIEMASZKO IPPT PAN Ćwiętokrzyska 21 00-049 Warszawa Tel: +48 22 826 2502 Fax: +48 22 828 5370 asiemasz@ippt.gov.pl www.npk.gov.pl/adresy/adresy-a.html	Ms. Mircea SBARNA General Directorate for European Integration and International Relations Ministry of Education and Research Tel: +40 1 210 9275 Fax: +40 1 650 56 85 msbarna@mct.ro	Mr. Martin KEDRO Centre for Development, Research and Technology Stare grunty 52 842 44 Bratislava Tel: +421 7 654 21826 Fax: +421 7 654 20 308 sarc@sarc.sk www.sarcinfo.sk	Mr. Albin BABIC Ministry of Education, Science and Sport Trg OF 13 1000 Ljubljana Tel: +386 1 4784 688 Fax: + 386 1 4784 719 albin.babic@mszs.si
ISPA	Mrs. Dalia GRYBAUSKAITE Ministry of Foreign Affairs J. Tumo-Vaizganto Street 2 2600 Vilnius Tel: +370 2 36 24 01 Fax: +370 2 31 30 90 urm@urm.lt	Mr. Pawel SAMECKI State Office of the Committee for European Integration Al. Ujazdowskie 9 00-918 Warszawa Tel: +48 22 694 6064 Fax: +48 22625 0380 samecki_pawel@mail.ukie.gov.pl	Mrs. Hildegard Carola PUWAK Ministry of European Integration Strada Apolodor 17 71201 Bucuresti 5 Tel: +40 1 222 82 81 Fax: +40 1310 40 00 eugen.teodorovici@gov.ro	Mr. Pavol HAMZIK Office of the Government of the Slovak Republic Namestie Slobodie 1 81370 Bratislava Tel: +421 757 295 461 Fax: +421 752 496 759 milan.matlak@government.gov.sk	Mr. Aleš HOCEVAR Ministry for European Affairs Šubiceva 11 box 1730 1001 Ljubljana Tel: +386 61 178 2641 Fax: +386 61 178 2532 ahocevar@gov.si
SAVE II, ALTERNER II, SYNERGY, CARNOT	Mr. Marijus FRANCKEVICIUS Ministry of Economy Gedimino 38 2600 Vilnius Tel: +370 2 62 9731 Fax: +370 2 62 6845 eadir@po.ekm.lt; eaurasa@po.ekm.lt		Mr. Mihai BERINDE Ministry of Industry and Trade Calea Victoriei 152 sector 1 71201 Bucuresti 1 Tel: +40 1 659 7424, 315 0063 Fax: +40 1 312 2850	Mr. Ondrej STUDENEC Ministry of Economy Mierová 19 827 15 Bratislava Tel: +42 1 7 4854 1929 Fax: +42 1 7 4333 9287 studenec@economy.gov.sk	Mr. Franc BERAVS Ministry of Economic Affairs Dimiceva 12 1000 Ljubljana Tel: +386 1 588 8355 Fax: +386 1 588 8367 franc.beravs@gov.si

PROGRAMOK	LITVÁNIA	LENGYELORSZÁG	ROMÁNIA	SZLOVÁK KÖZTÁRSASÁG	SZLOVÉNIA
LEONARDO da VINCI II	Mrs. Birute DEVEIKIENE EU Leonardo da Vinci Programme Coordination Support Foundation Gelezinio Vilko Street 12 2600 Vilnius Tel: +370 2 25 01 88 Fax: +370 2 25 01 91 leonardo@leonardo.lt www.leonardo.lt/	Mr. Tadeusz KOZEK Task Force for National Co-ordination Unit and Human Resources Koszykowa 79 02-008 Warsaw Tel: +48 22 625 2861 Fax: +48 22 625 2805 gosiar@cofund.org.pl tadeusz_kozek@mail.ukie.gov.pl	Mr. Sorin IONESCU Leonardo da Vinci NCU Universit�e "Politehnica" Rectorat 518 Splaiul Independentei 313 77206 Bucuresti Tel: +401 410 37 57 Fax: +401 410 32 13 ionescu@leonardo.ro oana@leonardo.ro www.leonardo.ro/	Mrs. Irena FONODOVA Association of the Development of IC of Slovak Universities Star� Grunty 52 842 44 Bratislava Tel: +421 7 654 28911 Fax: +421 7 6542 4483 leonardo@saaic.sk www.saaic.sk	Ms. Alenka FLANDER EU Programmes office Kavciceva 66 1000 Ljubljana Tel: +386 1 586 4234 Fax: +386 1 586 4231 leonardo@cpi.si www.cpi.si
SOCRATES	EU Socrates Programme Coordination Support Foundation Gelezinio vilko 12 2600 Vilnius Tel: +370 2 61 05 92 Fax: +370 2 25 01 90 socrates@socrates.lt www.socrates.lt	Foundation for the Development of the Education System ul. Mokotowska 43 PL-00-551 Warszawa Tel/fax: +48 22 622 34 47 / 629 25 74 socrates@men.waw.pl www.socrates.org.pl	Socrates National Agency, Schitu Magureanu Str. 1 70626 Bucuresti 5 Tel: +40 1 311 35 05 Fax: +40 1 311 35 00 agentie@socrates.ro www.socrates.ro	Socrates National Agency Star� Grunty 52 842 44 Bratislava Tel: +421 7 6542 4383 Fax: +421 7 6542 4483 socrates@saaic.sk www.saaic.sk	EU Programmes Agency Ob zeleznici 16 1000 Ljubljana Tel: +386 1 5864.240 Fax: +386 1 5864.231 Socrates@cpi.si www.cpi.si/EUsluzbe/eus luzbe.htm

III.4 A közép- és kelet-európai országok helyi fenntartható fejlődését célzó támogatási lehetőségek – Források az Interneten

III.4.1 Támogatási források

PHARE II	http://europa.eu.int/comm/enlargement/pas/phare/wip/phareprog.htm
PHARE/TACIS Határokon túli együttműködés	http://www.tacis-cbc-spf.dk/
TACIS Testvérvárosi Program	http://citiesnet.uwe.ac.uk/tacis/
SAPARD	http://europa.eu.int/comm/agriculture/index_en.htm
LIFE	http://europa.eu.int/comm/life/home.htm
Ad hoc pályázatok	http://europa.eu.int/comm/environment/index_en.htm
Az ötödik Keretprogram	http://europa.eu.int/comm/dg12/index.htm http://www.cordis.lu/eesd
Kutatást, techno- lógiafejlesztést és hatékonyságbe- mutatást célzó program	http://europa.eu.int/comm/research/nfp.html
ISPA	http://europa.eu.int/comm/regional_policy/activity/ispa/ispa_en.htm http://www.inforegio.org/wbpro/ispa/ispa_en.htm
SAVE II	http://europa.eu.int/comm/energy/en/pfs_save_en.html http://europa.eu.int/pol/ener/index_en.htm http://europa.eu.int/comm/dgs/energy_transport/index_en.html
ALTENER II	http://europa.eu.int/comm/energy/en/pfs_altener_en.html
CARNOT	http://europa.eu.int/comm/energy/en/pfs_carnot_en.html http://www.carnot-online.org/
SYNERGY	http://www.cordis.lu/en/home.html http://europa.eu.int/comm/energy/en/pfs_synergy_en.html
Leonardo da Vinci II	http://europa.eu.int/comm/education/leonardo.html
Socrates II	http://europa.eu.int/comm/education/socrates.html http://www.europa.eu.int/scadplus/leg/en/cha/c11043.htm

III.4.2 Egyéb fontos Internet-oldalak

- TAIEX <http://cadmos.carlbro.be>

- Európai intézmények <http://europa.eu.int/>
- Bővítéssel kapcsolatos témák http://europa.eu.int/pol/enlarg/index_en.htm
- Csatlakozási tárgyalások munkacsoport <http://europa.eu.int/comm/tfan/>
- Külső kapcsolatok http://europa.eu.int/comm/external_relations/index.htm
- Külső kapcsolati közszolgálat <http://europa.eu.int/comm/europeaid/index.htm>
- A tenderek kiírásának oldala <http://europa.eu.int/comm/europeaid/cgi/frame12.pl>
- Hivatalos folyóirat <http://eur-op.eu.int/>

III.5 Szervezetek/hálózatok, melyek a kelet- és közép-európai helyi fenntartható fejlődésről nyújtanak technikai segítséget: Internetes források és címjegyzékek.

Name	Contact
Baltic Local Agenda 21 Forum (BLA21F) – Balti Helyi Agenda 21 Fórum	Mr Kari PORRA, Project Leader City of Lahti, Health Control and Environmental Protection Centre Niemenkatu 73 C 15140 Lahti Finland Tel: +358 3 816 5121 Fax: +358 3 816 5100 E-mail kari.porra@lahti.fi <i>vagy</i> Ms. Paivi HIPPELAINEN, Project Coordinator Baltic Local Agenda 21 Forum Niemenkatu 73 C 15140 Lahti Finland Tel: +358 3 816 5117 Fax: +358 3 816 5100 E-mail: paivi.hippelainen@lahti.fi Honlap: http://baltic-la21-forum.org

<p>Car Free Cities – Autómentes Városok</p>	<p>18 Square de Meeus 1050 Brussels Belgium Tel: +32 2 5520874 Fax: +32 2 552 0889 E-mail: e.zanon@eurocities.be or info@eurocities.be Web site: http://www.eurocities.org</p>
<p>Congress of Local and Regional Authorities of Europe (CLRAE) – Európa Helyi és Regionális Szerveinek Kongresszusa</p>	<p>F-67075 Strasbourg Cedex France Tel: +33 88 41 3194 Fax: +33 88 41 3747 / 2751 E-mail: webcplre@coe.int Web site: http://www.coe.fr/cplre</p>
<p>Council of European Municipalities and Regions (CEMR) – Európai Törvényhatósági Testületek és Régiók Kongresszusa</p>	<p>Rue d'Arlon 22 1050 Brussels Belgium Tel: +32 2 511 74 77 Fax: +32 2 511 09 49 E-mail: cemr@ccre.org Web site: http://www.ccre.org</p>
<p>Energy cities – Energia Városok</p>	<p>2 Chemin de Palente 25000 Besancon France Tel: +33 03 81 65 36 80 Fax: +33 03 81 50 73 51 E-mail: info@energie-cites.org Web site: http://www.energie-cites.org</p>
<p>A Environmental Centres for Administration and Technology (ECAT) – Aminisztrációs és Technológiai Környezetvédelmi Központok</p>	<p>ECAT Lithuania Lydos 4 3000 Kaunas Lithuania Tel. + 3707 423 053 or 422 880 Fax. + 3707 422 797 E-mail: ecat@ecat.lt Web site: www.ecat.lt</p>

<p>Training for Young Environmental Leaders – Fiatal Környezetvédelmi Vezetőképzés</p>	<p>Mrs. Adriana CRACIUN The Regional Environmental Center for CEE Ady Endre 9-11 2000 Szentendre Hungary Tel. +36 26 504000 Fax +3626 311 294 E-mail: acraciun@rec.org</p> <p>Web site: http://www.rec.org/REC/Programs/JFellows.html</p>
<p>Environmental Training Project (ETP) – Környezetvédelmi Tréning Projekt</p>	<p>Mrs. Slavomíra MACÁKOVÁ Pražská 2 040 11 Košice Slovak Republic Tel/Fax: +421 95 64 34 462 E-mail: etpke@changenet.sk</p> <p>Web site: http://www.changenet.sk/etp</p>
<p>Eurocities – Eurovárosok</p>	<p>Mr. Anthony VAN DE VEN Square de Meeûs 18 1050 Brussels Belgium Tel: +322 552 08 79 Fax: +32 2 552 08 89 E-mail: a.vandeven@eurocities.be or info@eurocities.be</p> <p>Web site: http://www.eurocities.org</p>
<p>Friends of the Earth Europe – A Föld Barátai Európa</p>	<p>26-28 Underwood Street London N1 7JQ United Kingdom Tel: +44 20 7490 1555 Fax: +44 20 7490 0881 E-mail: Through the web site</p> <p>Web site: http://www.foe.co.uk</p>
<p>Institute for Sustainable Communities – Fenntartható Közösségek Intézete</p>	<p>56 College Street Montpelier Vermont 05602-3115 USA. Tel: 802 229 2900 Fax: 802 229 2919 E-mail: isc@tiscvt.org</p> <p>Web site: http://www.iscvt.org</p>

<p>International Council for Local Environmental Initiatives (ICLEI) – Helyi Környezetvédelmi Kezdeményezések Nemzetközi Tanácsa</p>	<p>Eschholzstrase 86 79115 Freiburg Germany Tel: +49 761 3 68 92 0 Fax: +49 761 3 68 92 19 E-mail: iclei-europe@iclei-europe.org Web site: http://www.iclei.org</p>
<p>Local Government and Public Service Reform Initiative –Helyi Kormányok és Nyilvános Szolgáltatási Reformok Kezdeményezés</p>	<p>P.O.Box 10/27 1525 Budapest 114 Hungary Tel: +36 1 327 3104 Fax: +36 1 327 3105 E-mail: lgprog@osi.hu Web site: http://lgi.osi.hu/index2.html</p>
<p>Network of Institutes and Schools of Public Administration in Central and Eastern Europe (NISP Acee) – Kelet- és Közép-Európai Közigazgatási Intézmények és Iskolák Hálózata</p>	<p>NISPAcee Secretariat Hanulova 5/b, P.O. BOX 163 840 02 Bratislava 42 Slovak Republic Tel: +421 7 6428 5357 Fax: +421 7 64285557 E-mail: NISPA@nispa.sk Web site: http://www.NISPA.SK</p>
<p>Northern Alliance for Sustainability (ANPED) – Északi Szövetség a Fenntarthatóságért</p>	<p>P.O. Box 59030 1040 KA Amsterdam The Netherlands Tel: +31 20 4751742 Fax: +31 20 4751743 E-mail: info@anped.org Web site: http://www.anped.org</p>
<p>Open Society Institute (OSI) – Nyílt Társadalom Intézet</p>	<p>Oktober 6. u. 12 1051 Budapest 1397 Budapest Pf. 519 Hungary Tel: +36 1 327 3100 Fax: +36 1 327 3101 <i>+Helyi Irodák</i> E-mail: info@osi.hu Web site: http://www.osi.hu</p>

<p>Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) – Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet</p>	<p>2, Rue Andre Pascal 75 775 Paris Cedex 16 France Tel: +33 1 45 24 82 00 Fax: +33 1 44 30 63 99 E-mail: env.contact@oecd.org Web site: http://www.oecd.org</p>
<p>Organisation of World Heritage Cities – A Világörökség Városai Szervezet</p>	<p>Central and Eastern European Regional Secretariat of the OWHC: Mrs. Dr. Katalin KISS Budapest City Hall Varoshaz u. 9-11 1052 Budapest Hungary Tel: +36 1 327 1450 Fax: +36 1 327 1802 E-mail: drkissk@budapest.hu Web site: http://owhc-ceer.fph.hu</p>
<p>Regional Environmental Center for Central and Eastern Europe (REC) – Közép- és Kelet-Európai Környezetvédelmi Központ</p>	<p>Ms. Jennifer McGUINN or Ms. Agata MIAZGA Ady Endre ut 9-11 2000 Szentendre Hungary Tel: +36 26 504 000 Fax: +36 26 311294 E-mail: Jmcguinn@rec.org or agata@rec.org Web site: http://www.rec.org</p>
<p>U.S. Agency for International Development – Amerikai Ügynökség a Nemzetközi Fejlesztésért</p>	<p>Ronald Reagan Building Washington, D.C. 20523-1000 USA Tel: +202 712 4810 Fax: +202 216 3524 + <i>Helyi Irodák</i> E-mail: pinquiries@usaid.gov or through the web site Web site: http://www.usaid.gov/regions/europe_eurasia</p>
<p>Union of the Baltic Cities (UBC) – Balti Városok Uniója</p>	<p>Mr. Risto VEIVO Commission on Environment Linnankatu 61 20100 Turku Finland Tel: +358 2 230 2030 or 2202 Fax: +358 2 253 8613 E-mail: ubcenv@netti.fi Web site: http://www.ubc.net/index.html</p>

<p>United Nations Centre for Human Settlements (UNCHS) – Egyesült Nemzetek Központja az Emberi Településekért</p>	<p>Mr. Pietro GARAU Maison de l'Habitat 33, Route de Valavran 1293 Bellevue, Genève Switzerland Tel. + 41 22 7740550 Fax. + 41 22 7740568 E-mail: pietro.garau@itu.ch Web site: http://www.undp.org/un/habitat</p>
<p>United Nations Development Programme (UNDP) – Az Egyesült Nemzetek Fejlesztési Programja</p>	<p>1 United Nations Plaza New York, NY 10017 USA Tel: 1 212 906-5000 Fax: 1 212 906-5364 + <i>Helyi Irodák</i> E-mail: gidp@undp.org Web site: http://www.undp.org/energy/index.html</p>
<p>United Nations Environment Programme (UNEP) – Az Egyesült Nemzetek Környezetvédelmi Programja</p>	<p>United Nations Avenue, Gigiri P.O. Box 30552, Nairobi Kenya Tel: +254 2 62 1234 Fax: +254 2 62 624489 or 90 E-mail: ipainfo@unep.org Web site: http://www.unep.org</p>
<p>United Towns Organisation (UTO) – Egyesült Városok Szervezete</p>	<p>Rue de la Boétie 60 75008 Paris France Tel: + 33 1 53 96 05 80 Fax: + 33 1 53 96 05 81 E-mail: cites.unies@wanadoo.fr Web site: http://www3.nordnet.fr/villesouvertes/sitaangl/paginas/uto.htm</p>
<p>World Health Organisation (WHO) Healthy Cities Project – Az Egészségügyi Világszervezet Egészséges Városok Projektje</p>	<p>Dr. Agis TSOUROS Scherfigsvej 8 2100 Copenhagen Denmark Tel: +45 39 17 12 24 Fax: +45 39 17 18 60 E-mail: ats@who.dk Web site: http://www.who.dk/healthy-cities</p>

<p>World Wildlife Found (WWF) – Alapítvány a Világ Vadon Élo Állatvilágáért</p>	<p>WWF European Policy Office Av. de Tervuren 36 bte 12 1040 Brussels Belgium Tel: +32 2 743 88 00 Fax: +32 2 743 88 19 E-mail: wwf-epo@wwfepo.org Web site: http://www.panda.org/epo</p>
<p>European Bank for Reconstruction and Development (EBRD) – Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank</p>	<p>1 Exchange Square London EC2A 2JN United Kingdom + <i>Helyi Irodák</i> Tel: +44 20 7338 6000 Fax: +44 20 7338 6100 E-mail: projectenquiries@ebrd.com Web site: http://www.ebrd.com/</p>
<p>The European Investment Bank (EIB) – Európai beruházási Bank</p>	<p>Mr. Max MESSNER 100, Boulevard Konrad Adenauer 2950 Luxembourg Tel: +352 43 79 31 22 Fax: +352 43 79 31 89 E-mail: info@eib.org or m.messner@eib.org Web site: http://www.eib.org</p>
<p>World Bank – Világbank</p>	<p>The World Bank 1818 H Street, N.W. Washington, DC 20433 USA + <i>Helyi Irodák</i> Tel: +202 4771234 Fax: +202 477 6391 E-mail: eadvisor@worldbank.org Web site: http://www.worldbank.org</p>
<p>Local Government Information Unit – A Helyi Kormányok Információs Irodája</p>	<p>22 Upper Woburn Place London WC1H 0TB United Kingdom Tel. +44 020 7554 2800 Fax. +44 020 7554 2801 E-mail: info@lgiu.org.uk Web site: http://www.lgiu.gov.uk</p>